

Heydəröv K.F., Əliyev A.Ə., Nuriyev C.Q., Mehdiyev S.M.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi

Ali məktəblər üçün dərslik

Dərsliyə Azərbaycan Respublikasının
Təhsil Nazirliyinin 01 iyun 2006-cı
il tarixli 426 sayılı qərarı ilə qrif
verilmişdir

Bakı – “Qanun” – 2006

Redaktor: Gömrük xidməti general-mayoru, i.e.u.,

Ş.S.Bağirov

Rəyçilər: Elm və Təhsil Mərkəzi “Təfəkkür”

Universitetinin rektoru, i.e.d., professor,

M.S.Ataşiyev

Dövlət İqtisad Universitetinin prorektoru,

Əməkdar elm xadimi, i.e.d., professor

A.Ş.Şəkəraliyev

K.F.Heydərov, A.Ə.Əliyev, C.Q.Nuriyev, S.M.Mehdiyev. “Gömrük rəsmiləşdirilməsi” Ali məktəblər üçün dərslik. Azərbaycan dilində. Bakı, Qanun, 2006, 324 səh.

Dərslik ali məktəblərin bakalavr dərəcəli tələbələri üçün tərtib olunan tədris proqramı əsasında hazırlansa da, gömrük xidməti sahəsində çalışan dövlət məmurları, iş adamları, gömrük işi ilə maraqlanan mülki şəxslər, habelə geniş oxucu auditoriyası üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Q 0100010006-097 06-097

AB 022051

© Qanun – 2003

© Heydərov K.F., Əliyev A.Ə., Nuriyev C.Q., Mehdiyev S.M.

MÜNDƏRİCAT

Ön söz

Mövzu 1.

Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasəti

Mövzu 2.

Gömrük nəzarətinin təşkili və gömrük rejimləri

Mövzu 3.

Gömrük ödənişləri

Mövzu 4.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları

Mövzu 5.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinin əsas prinsipləri

Mövzu 6.

Xarici ticarət əməliyyatlarının rəsmiləşdirilməsi

Mövzu 7.

Alqı-satqı müqavilələrində mal göndərişinin bazis şərtləri və Beynəlxalq Konvensiyalar

Mövzu 8.

BYD (Beynəlxalq Yük Daşımaları) barədə gömrük Konvensiyasının tətbiqi

Mövzu 9.

Dəmir yolu ilə daşınan yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydaları

Mövzu 10.

Azərbaycan Respublikası gömrük sərhədindən boru kəməri nəqliyyatı və elektrik ötürücü xətləri üzrə keçirilən malların gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydaları

Mövzu 11.

Gömrük rəsmiləşdirilməsində ilkin əməliyyatların rolu

Mövzu 12.

Müvəqqəti saxlanma

Mövzu 13.

Gömrük brokeri və gömrük daşıyıcısı

Mövzu 14.

Bəyannamə

Mövzu 15.

Fiziki şəxslərin tərəfindən keçirilən, istehsal və kommersiya fəaliyyəti üçün nəzərdə tutulmayan malların gömrük rəsmiləşdirilməsinin əsas xüsusiyyətləri

Ədəbiyyat**Əlavələr**

Ön söz

Ölkəmizin iqtisadi həyatında gömrük işinin öz yeri vardır. Bildiyiniz kimi respublikamızın milli iqtisadiyyatı xarici iqtisadi əlaqələrin inkişafından çox asılıdır. Nəzərə alanda ki, Azərbaycan inkişaf etməkdə olan digər ölkələr kimi, iqtisadi inkişaf səviyyəsinin yüksəldilməsi və dünya təsərrüfat əlaqələri sistemində inteqrasiya məsələsini eyni zamanda həll etməlidir, onda gömrük işinin təşkilinin nə qədər mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini görmək mümkündür. Sizlərə gömrük işinin əhəmiyyətini xalqımızın Ümummilli Lideri, müasir Azərbaycan dövlətinin banisi və memarı Heydər Əliyevin dahiyənə fikirləri ilə çatdırırıq:

“...Həqiqi gömrük işini təşkil etmək üçün iki əsas şərt lazımdır. Birincisi, gömrük işçisi gərək bilikli olsun, öz peşəsini yaxşı mənimsəmiş adam olsun, mənəviyyətcə təmiz olsun, müstəqil Azərbaycanın iqtisadiyyatının möhkəmləndirilməsinə sadıq olsun. İkinci tərəfdən, gərək onun təcrübəsi ola, biliyi ilə yanaşı, maddi texniki bazası, müasir texnikası, ləvazimatları olsun. Bunları yaratmaq lazımdır. Bu da sizin vəzifənizdir...” (Azərbaycan” qəzeti, 31 yanvar 1997-ci il).

Azərbaycan xalqının böyük oğlu Heydər Əliyevin bu tapşırığını özlərinin gələcək fəaliyyət proqramı kimi qəbul edən Dövlət Gömrük Komitəsinin rəhbərliyi gömrük rəqanlarının maddi-texniki bazasını genişləndirmək, müasirləşdirmək və gömrük sistemini inkişaf etdirməklə bərabər, yüksək səviyyəli gömrük işçilərinin hazırlanması üçün də çox işlər görmüşdür. Belə ki, Ümummilli Liderin tapşırığını əldə rəhbər tutan K.F. Heydərrov dərslərlərin və dərs vəsaitlərinin hazırlanması üçün hər cür şərait yaratmışdır. Məhz onun təşəbbüsü və rəhbərliyi altında “Gömrük işinin əsasları”, “Gömrük hüququ”, “Gömrük statistikas”, “Gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi”, “Gömrük ekspertizası”, “Gömrük işi – iqtisadi suverenlik və təhlükəsizlik”, “Gömrük işi və dünya iqtisadiyyatının inkişafı” və sairələr hazırlanıb nəşr olunmuşdur.

Yeni hazırlanan “Gömrük rəsmiləşdirilməsi” dərsləyi gömrük işinin təşkili sahəsində mühüm əhəmiyyətə malikdir. Çünki xarici iqtisadi fəaliyyətlə məşğul olan istənilən hüquqi və fiziki şəxs mütləq gömrük rəsmiləşdirilməsi proseduru ilə qarşılaşır. Əksər hallarda bu qaydaları biləmyənlər daha çox gömrük orqanlarının işçilərini günahlandırır. Başqa bir qrup iş adamları isə gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydalarını daha yaxşı gömrük işini daha dərinədən öyrənmək istəyirlər. Hazırlanan ərslik də məhz bu boşluqların aradan qaldırılmasına xidmət edəcəkdir.

Dərslə 15 mövzudan ibarət olmaqla məntiqi ardıcılıqla düzölmüşdür. Bu mövzularda Azərbaycan Respublikasında gömrük siyasətinin yaranmasında Dahi Heydər Əliyevin rolu, gömrük nəzarəti və gömrük rejimləri, gömrük ödənişləri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları; gömrük rəsmiləşdirilməsinin əsas prinsipləri; xarici ticarət əməliyyatlarının rəsmiləşdirilməsi; “İnkoterms” - alqı-satqı müqavilələrində mal göndərişinin bazis şərtləri; beynəlxalq yük daşımaları; dəmir yolu ilə daşınan yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydaları; boru kəməri nəqliyyatı və elektrik ötürücü xətləri üzrə keçirilən malların gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydaları; gömrük rəsmiləşdirilməsində ilkin əməliyyatların rolu; müvəqqəti saxlanma; gömrük brokeri və gömrük daşıyıcısı; bəyanətmə; fiziki şəxslər tərəfindən gömrük sərhədindən keçirilən, istehsalat və kommərsiya fəaliyyəti üçün nəzərdə tutulmayan malların gömrük rəsmiləşdirilməsinin əsas xüsusiyyətləri və sair mövzular ətraflı şərh edilmişdir.

Dərslə barədə rəy və təkliflərinizi Dövlət Gömrük Komitəsinə və “Qanun” nəşriyyatına çatdırma bilərsiniz.

Mövzu 1.

Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasəti

Azərbaycan Respublikası 18 oktyabr 1991-ci ildə müstəqillik əldə etdikdən sonra 30 yanvar 1992-ci ildə dövlətçiliyin mühüm atributlarından biri olan Dövlət Gömrük Komitəsi yaradıldı.

Ölkəmizin seçdiyi dövlət quruluşu və inkişaf istiqamətləri iqtisadiyyatımızı xarici müdaxilənin zərərli təsirlərindən qorumağa, milli istehsalı müdafiə etməyə qadir olan və bütövlükdə ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edə biləcək orqanın yaradılmasını, ilk növbədə təsis edilməli olan dövlət idarəetmə sisteminin aparıcı elementlərindən birinin təşkilini, labüdləşdirdi.

Xarici iqtisadi fəaliyyətin dövlət inhisarında saxlanıldığı keçmiş SSRİ-nin tərkibində olmuş Azərbaycan üçün bu sahədəki strateji və taktiki tədbirlər tamamilə yeni olmaqla, demək olar ki, sıfır səviyyəsindən başlanılmalı idi. Bu tədbirlər kompleks xarakterli olmalı və onların həyata keçirilmə mərhələləri müəyyənləşdirilməli idi. Lakin, o zaman Azərbaycanda yaranmış ictimai-siyasi vəziyyət nəticəsində köklü tədbirlər planının işlənilməsinə, hazırlanmasına, mütərəqqi və səmərəli gömrük siyasətinin aparılmasına nail olunmadı. Ölkə daxilində və dövlət sərhədlərində iş qabiliyyətli gömrük orqanları şəbəkəsinin yaradılması və onların texniki təminatı, gömrük xidməti kadrlarının hazırlanması, gömrük qanunvericiliyinin hazırlanması, qəbul edilməsi və tətbiqi, gömrük işçilərinin sosial məsələlərinin həlli kimi mühüm tədbirlər ön plana çəkilmədi.

1993-cü ilin iyun ayında Azərbaycanda yaranmış gərginliyi aradan qaldırmaq, ölkəni parçalanmaqdan qurtarmaq, vətəndaş müharibəsinin qarşısını almaq, ölkənin müstəqilliyini və suverenliyini itirmək təhlükəsini aradan qaldırmaq, ümumiyyətlə, Azərbaycanın bir dövlət kimi məhv olmasının qarşısını almaq üçün xalqımız öz böyük oğlunu Heydər Əlirza oğlu Əliyevi ikinci dəfə hakimiyyətə təkidlə dəvət etdi.

Ölkədəki problemləri zərgər dəqiqliyi ilə bir-bir həll edən möhtərəm H. Əliyev cənabları, 1995-ci ildən başlayaraq gömrük orqanlarının işinin yenidən qurmağa başladı. Əvvəlcə Dövlət Gömrük Komitəsinin rəhbərliyini dəyişdirdi. Gömrük sistemi və infrastrukturunu yenidən quruldu. Bütövlükdə gömrük işinin məzmununa yenidən baxıldı. İnkişaf etmiş ölkələrin gömrük təcrübəsinin öyrənilməsi, beynəlxalq tələblərə cavab verən gömrük qanunvericiliyinin yaradılması və tətbiqi, Azərbaycan Respublikası gömrük xidmətinin digər ölkələrin gömrük xidmətləri ilə sənədlərin və gömrük əməliyyatlarının unifikasiyası (vahid sistemə gətirilməsi) əsasında yaxınlaşması kimi mühüm prinsiplər bu yeniləşmənin əsasını təşkil etdi.

Təşkilati tədbirlərlə bir vaxtda dövlətin gömrük siyasətinin də formalaşdırılmasına başlandı. Ölkənin gömrük qanunvericiliyi təkmilləşdirildi. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi və “Gömrük Tarifi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edildi.

Məcəllədə, gömrük orqanlarının qarşısında qoyulan vəzifələrdən çıxış edilərək, gömrük işinin əsas prinsipləri müəyyənləşdirildi. Məhz gömrük orqanları bu Məcəllənin müddəalarına görə, hüquq-mühafizə orqanı statusu aldı.

Gömrük tarifi və valyuta tənzimlənməsi haqqında qəbul edilən qanunlar, gömrük orqanlarına valyuta nəzarətini həyata keçirmək hüququnu verdi, habelə gömrük rüsumlarının dəqiq hesablanması və vaxtında yığılaraq dövlət büdcəsinə köçürülməsi tələbini qoydu.

Gömrük qanunvericiliyinin inkişafında Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyevin 27 oktyabr 1998-ci il tarixli 6 sayılı Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi haqqında” Əsasnamə mühüm yer tutur. Əsasnaməyə görə Dövlət Gömrük Komitəsi Azərbaycan Respublikasında gömrük işi sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən Mərkəzi İcra Hakimiyyəti orqanıdır.

Heydər Əliyevin təklifi ilə gömrük siyasətinin strateji məsələlərinin müəyyən edilməsi mərhələsində Dövlət Gömrük Komitəsinə önəmli yer verildi. Belə ki, vahid gömrük sisteminin yaradılması; xarici iqtisadi fəaliyyətin gömrük-tarif tənzimlənməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi; milli bazarın xarici rəqabətin zərərli təsirlərindən qorunması; keyfiyyətsiz malların idxalının qarşısının alınması; ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi; qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması hallarının qarşısının alınması və aradan qaldırılması; Azərbaycan xalqının bədii və arxeoloji sərvətlərinin, intellektual mülkiyyətinin, nadir flora və fauna nümunələrinin qeyri-qanuni dövriyyəsinin qarşısının alınması; valyuta əməliyyatlarına mükəmməl nəzarət sisteminin yaradılması; müasir mərhələdə gömrük siyasətinin hazırlanması və s. məsələlərdə Dövlət Gömrük Komitəsinə verilmiş səlahiyyətlər Heydər Əliyevin nə qədər uzaqgörən, bacarıqlı və əvəzolunmaz dövlət xadimi olmasını bir daha sübut edir.

Gömrük orqanlarının yaradılmasının beş illik yubileyinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaqda Azərbaycan Respublikasının Ümummilli lideri Heydər Əlirza oğlu Əliyev gömrük sisteminin inkişafı və təkmilləşdirilməsi problemlərinə toxunaraq, Dövlət Gömrük Komitəsinin qarşısında duran birinci dərəcəli məsələləri belə xarakterizə etmişdir: “Azərbaycan müstəqil bir dövlət kimi daim yaşayacaq. Azərbaycanın müstəqilliyini

qoruyub saxlamaq və inkişaf etdirmək bütün istiqamətlərdə aparılan tədbirlər nəticəsində ola bilər. Bu istiqamətlərdən biri də yüksək səviyyəli gömrük xidmətinin yaranmasıdır. Onun üçün bir daha qeyd edirəm, siz dünya təcrübəsindən istifadə etməlisiniz. Bizim Azərbaycanda nə gömrük məktəbi, nə gömrük universiteti, nə də gömrük akademiyası olubdur...

Gömrük işçilərinin əksəriyyəti, cürbəcür ixtisaslar alıbdir. Amma sırf gömrük ixtisası üzrə təhsil alan adamlar çox azdır. Siz bu təhsili də işləyə-ışləyə almalısınız. Yəni işləyə-ışləyə gömrük elminin və gömrük biliklərinin mənimsənilməsi sahəsində özünüzü təhsilləndirirsiniz, təkmilləşdirirsiniz. Şübhəsiz ki, Gömrük Komitəsinin gərək xüsusi iş planı olsun. Gömrük Komitəsinin öz işçilərini təkmilləşdirmək, onlara xüsusi gömrük təhsili vermək, onların təcrübəsini artırmaq üçün gərək birillik, ikiillik, üçillik planı olsun və onun əsasında siz təhsil işi aparmalısınız. Bu, sizin sahəyə başqa sahələrə nisbətən ən çox lazımdır. Ona görə də siz bunu etməlisiniz.

Həqiqi gömrük işini təşkil etmək üçün iki əsas şərt lazımdır. Birincisi, gömrük işçisi gərək bilikli olsun, öz peşəsini yaxşı mənimsəmiş adam olsun, mənəviyyatca təmiz olsun, öz işinə sadıq olsun, Vətəninə, ölkəsinə sadıq olsun, müstəqil Azərbaycanın iqtisadiyyatının möhkəmləndirilməsinə sadıq olsun. İkinci tərəfdən, gərək onun təcrübəsi ilə, biliyi ilə yanaşı, maddi-texniki bazası, müasir texnikası, ləvazimatları olsun. Bunları yaratmaq lazımdır. Bu da sizin vəzifənizdir..." ("Azərbaycan" qəzeti, 31 yanvar 1997-ci il).

Dövlət Gömrük Komitəsinin rəhbərliyi Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyevin bu çıxışını özünün fəaliyyət Proqramı kimi qəbul edərək, bu da hi insanın fikirlərini ardıcıl olaraq həyata keçirməyə başladı.

Prezidentin tapşırığına uyğun olaraq gömrükxanaların maddi-texniki bazası müasirləşdirməklə bərabər, milli dildə ilk tədris vəsaitləri hazırlanmağa başlandı. Qısa müddət ərzində 4 cildlik "Gömrük işinin əsasları" (1998-2000-ci illər) "Azərbaycan gömrük xidməti yeni dünya təsərrüfat münasibətləri şəraitində" (1998), "Gömrük işi iqtisadi suverenlik və təhlükəsizlik" (1999), "Gömrük statistikasi" (2000), "Gömrük işi və iqtisadiyyatın inkişafı" (2002), "Gömrük hüququ" (2002), "Gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi" (2003), "Gömrük ekspertizası" (2003) və "Gömrük işinin əsasları" (2004) adlı dərsliklər, dərs vəsaitləri və tədris proqramları nəşr olundu.

Gömrük işinin təşkil edilməsi və gömrük siyasətinin formalaşdırılması ilə bağlı Ümummilli liderimiz H.Ə. Əliyevin imzası ilə aşağıdakı sənədlər qəbul edilmişdir:

1. "Gömrük tarifi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 1995.
2. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi, 1997.
3. "Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 11 noyabr 1999-cu il.
4. "Məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanları işçilərinin dövlət müdafiəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 11 dekabr 1998-ci il.
5. "Gömrük orqanlarında xidmət haqqında əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 7 dekabr 1999-cu il.
6. Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının bayrağı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 1 iyun 2001-ci il.
7. "Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının tanınma nişanı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 1 iyun 2001-ci il.
8. "Azərbaycan Respublikası Gömrük Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25.07.1997-ci il tarixli, 616 sayılı Fərmanı.
9. "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturunun və Əsasnamənin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 oktyabr 1998-ci il tarixli 7 sayılı Fərmanı.
10. "Məhkəmə və hüquq-mühafizə orqanları işçilərinin dövlət müdafiəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 dekabr 1999-cu il tarixli Fərmanı.
11. "Gömrük orqanlarında xidmət haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 dekabr 1999-cu il tarixli Fərmanı.
12. "Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 29 avqust 2000-ci il tarixli, 389 sayılı Fərmanı.
13. "Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəllənin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 avqust 2000-ci il tarixli Fərmanı.

Ölkə prezidenti olarkən, bütün türk dünyasının lideri səviyyəsində yüksəlmiş, İslam aləminin liderlərindən biri olan H. Əliyevin təklifi və təşəbbüsü ilə həyata keçirilmiş, Azərbaycan Respublikasının iqtisadi və siyasi həyatında mühüm əhəmiyyət kəsb edən aşağıdakı xidmətləri qeyd etmək lazımdır:

1. İndi H. Əliyevin adını daşıyan Binə hava limanının tikilməsi. Burada gömrük işi dünya standartları səviyyəsində qurulmuşdur;
2. Naxçıvanda beynəlxalq standartlara cavab verən hava limanının tikilməsi və orada müasir tələblərə cavab verən gömrük işinin təşkili;
3. Bakı, Naxçıvan, Biləsuvar, Astara, Xaçmaz, Tovuz, Lənkəran, Qusar, Qazax və Balakəndə müasir standartlara cavab verən gömrük orqanlarının binalarının və keçidlərinin tikilməsi və ya rekonstruksiyası;
4. İran İslam Respublikası və Türkiyə Cümhuriyyəti ilə sərhədyanı vizasız gediş-gəliş üçün sazişin imzalanması;
5. Qəzet kağızlarının əlavə dəyər vergisi və gömrük rüsumlarından azad edilməsi;
6. Ölkəyə gətirilən qəzet və jurnalların əlavə dəyər vergisindən azad olunması;
7. İran İslam Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında Astara-Astara dəmir yolunun çəkilməsinə razılığın alınması;
8. Gömrük sisteminin təmərküzləşməsi, vahid uniforma və digər atributların hazırlanıb, qəbul edilməsi;
9. Dövlət Gömrük Komitəsinin dünya arenasında özünəməxsus yer tutması və Ümumdünya Gömrük Təşkilatında aparıcı gömrük orqanlarından birinə çevrilməsi;
10. Azərbaycan sərhədlərinin möhkəmləndirilməsi ilə bağlı gördüyü tədbirlərin nəticəsində qaçaqmalçılığın və narkotik vasitələrin ölkə ərazisindən keçirilməsinin tamamilə qarşısının alınması;
11. Gömrük terminallarının yaradılması;
12. Mütərəqqi gömrük siyasətinin formalaşdırılması;
13. MDB məkanında ən yaxşı, müasir texniki təchizatı olan gömrük sisteminin yaradılması;
14. Dövlətin mühüm atributlarından biri olan gömrük sisteminə sərbəst fəaliyyətin qazandırılması və onun mühüm ideologiyaya çevrilməsi;
15. Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin və suverenliyinin qorunması sahəsində Dövlət Gömrük Komitəsinin mühüm nailiyyətlər qazanması.

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulmuş gömrük siyasətini onun layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Azərbaycanı işıqlı gələcəyə və nurlu sabahlara inamla aparan, bütün Qafqazın vahid lideri, İlham Əliyev cənabları çox uğurla həyata keçirir.

Mövzu 2.

Gömrük nəzarətinin təşkili və gömrük rejimləri

Mövcud qanunvericiliyə görə mallar və nəqliyyat vasitələri bəyan ediləndən, gömrük rejimi altında yerləşdirilənə qədər gömrük nəzarəti altında olurlar.

Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinin 17-ci maddəsinin 17-ci bəndinə görə, gömrük nəzarəti-gömrük işi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə, həmçinin icrasına nəzarət Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarına həvalə edilmiş, Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericiliyinə və Azərbaycan Respublikasının dövlətlərarası müqavilələrinə riayət edilməsini təmin etmək məqsədilə həyata keçirilən tədbirlər toplusudur.

Mal və nəqliyyat vasitələrinə gömrük nəzarəti bir-birindən seçilir.

Mallara gömrük nəzarəti dedikdə, idxal (gətirilən), ixrac (aparılan) və tranzit mallarına gömrük nəzarəti növləri nəzərdə tutulur.

Gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsində malların ayrı-ayrı mühüm xassələri böyük əhəmiyyət kəsb etdiyindən gömrük nəzarətinin yarımnövləri kimi əl yükünə, müşayiət olunan və olunmayan baqaja gömrük nəzarətini göstərmək olar.

Nəqliyyat vasitələrinə gömrük nəzarəti onların növündən asılı olaraq aşağıdakı kimi təsnifatlandırılır:

- a) dəniz gəmilərinə gömrük nəzarəti;
- b) çay gəmilərinə gömrük nəzarəti;
- c) dəmiryol qatarlarına gömrük nəzarəti;
- ç) hava gəmilərinə gömrük nəzarəti;
- d) avtonəqliyyat vasitələrinə gömrük nəzarəti.

Əməkdaşlıq edən ölkələrin gömrük orqanlarının gömrük nəzarətində iştirakının xarakterindən asılı olaraq aşağıdakı nəzarət növləri seçilə bilər:

- 1) ikitərəfli gömrük nəzarəti (hər ölkənin gömrük orqanı ayrılıqda gömrük müayinəsi həyata keçirir);
- 2) birtərəfli gömrük nəzarəti (ölkələrdən birinin gömrük orqanı gömrük nəzarəti (müayinəsi) həyata keçirir);
- 3) birgə gömrük nəzarəti (hər iki dövlətin gömrük orqanlarının birgə gömrük nəzarəti (müayinəsi) həyata keçirilir).

Gömrük nəzarəti birdəfəlik və təkrar ola bilər.

Birdəfəlik gömrük nəzarəti o vaxt nəzərdə tutulur ki, gömrük sərhədi ancaq bir istiqamətdə keçilir və gömrük nəzarəti (müayinəsi) bir dəfə keçirilir. Əgər mal və nəqliyyat vasitələri nisbətən qısa müddət ərzində gömrük sərhədini iki dəfə keçirsə, onlar təkrar gömrük nəzarəti altına düşür. Təkrar gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi üçün gömrük sərhədinin bir neçə dəfə keçilməsi hər vaxt tələb olunmur. Belə ki, xaricə üzən dəniz gəmisi təyinat limanına gələndə gömrük məntəqəsini keçərkən gömrük müayinəsinə cəlb edilmişsə, bir qayda olaraq təkrar gömrük nəzarəti həyata keçirilmir. Lakin qaçaqmalçılıq barədə məlumat olduqda gömrük orqanlarının gəmini liman suları hüdudunda və limanda dayanarkən, təkrar gömrük müayinəsinə təşkil etmək hüququ var. Analoji qaydalar digər nəqliyyat vasitələrinə də şamil edilir.

Gömrük nəzarətinin həyata keçirilmə formalarına görə aşağıdakı növləri var:

- 1) mal və nəqliyyat vasitələrinin sənədlərinin yoxlanılması;
- 2) mal və nəqliyyat vasitələrinə gömrük baxışı;
- 3) mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük müayinəsi.

Gömrük nəzarətinin birinci forması sənədli, ikinci və üçüncü formaları faktiki nəzarət kimi xarakterizə edilir.

Gömrük nəzarətini gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri həyata keçirir. Gömrük Məcəlləsinə gömrük nəzarətinin formaları: gömrük məqsədləri üçün lazım olan sənəd və məlumatların yoxlanılması; gömrük müayinəsi (yoxlanması) (mal və nəqliyyat vasitələrinin müayinəsi, şəxsi müayinə - gömrük nəzarətinin xüsusi forması); mal və nəqliyyat vasitələrinin uçotu; fiziki və vəzifəli şəxslərin şifahi sorğusu; uçot və hesabat sisteminin yoxlanılması; müvəqqəti saxlanma anbarlarına, gömrük anbarlarına, sərbəst anbarlara, sərbəst gömrük zonalarına, rüsumsuz ticarət mağazalarına, mal və nəqliyyat vasitələri yerləşən digər ərazilərə, tikililərə gömrük baxışıdır.

Bu siyahı gömrük nəzarətinin digər formaları: müşahidə, tədqiqat, təhqiqat, proqnozların hazırlanması və başqa bu kimi nəzarət funksiyalarını obyektlə bilavasitə təmasdan çıxarmağa və kənarından yerinə yetirməyə imkan verən sair formalardır.

Gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsinin əsası Yük Gömrük Bəyannaməsidir (YGB). Gömrük nəzarətinin həyata keçirilmə prosedurası bütövlükdə şərti olaraq beş mərhələyə bölünür.

Birinci mərhələdə YGB-də göstərilən məlumatlara formal-məntiqi nəzarət həyata keçirilir. Bunun üçün yük şöbəsi tərəfindən bəyannamənin bütün qrafalarının doldurulmasının düzgünlüyü yoxlanılır, bəyan edilmiş gömrük rejimi və malların adına müvafiq olaraq gömrük nəzarəti üçün tələb olunan sənədlərin mövcudluğu müəyyən edilir. YGB yoxlanıldıqdan sonra ona nömrə verilir və aşkar edilmiş səhvlərin düzəldilməsi üçün deklaranta qaytarılır.

İkinci mərhələdə YGB-də göstərilən xarici valyutada ödənc-hesablaşma əməliyyatları nəzarət predmeti olur. Eyni zamanda xarici-iqtisadi fəaliyyət iştirakçısı tərəfindən valyuta nəzarəti qanunvericiliyinə riayət olunması yoxlanılır.

Üçüncü mərhələdə gömrük ödənişlərinin hesablanma dəqiqliyi, gömrük güzəştləri verilməsinin qanunmüvafiqliyi yoxlanılır, ödənişlərin gömrük orqanlarının hesabına daxil olmasına nəzarət edilir.

Dördüncü mərhələdə statistika şöbəsi gömrük statistikasını üçün mühüm olan qrafaların doldurulmasını yoxlayır.

Nəhayət, beşinci mərhələdə yük şöbəsinin səlahiyyətli vəzifəli şəxsi malın gömrük müayinəsi (yoxlaması) barədə qərar qəbul edir.

Gömrük nəzarətinin bütün mərhələləri bitdikdən sonra yük sənədinə "Buraxılışa icazə verilir" ştamplı vurulur. Bu ştamplı və YGB-nin nömrəsi (yük sənədinin yuxarı sağ küncündə) şəxsi nömrəli möhürlə təsdiqlənir.

Azərbaycan Respublikası gömrük orqanları gömrük nəzarətini həyata keçirərkən, bir qayda olaraq, icrasına nəzarət Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarına həvalə edilmiş Azərbaycan Respublikasının gömrük işi haqqında qanunvericiliyinə, Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericiliyinə və beynəlxalq müqavilələrinə riayət edilməsini təmin etmək üçün kifayət edən gömrük nəzarəti formalarından istifadə edə bilər.

Gömrük orqanlarının vəzifəsi gömrük sərhədindən keçirilən bütün mallara gömrük nəzarəti təşkil etməkdir. Gömrük nəzarəti predmetinin spesifikasiyası bəzi hallarda gömrük nəzarətinin özünün təşkilində mühüm əhəmiyyətli xüsusiyyətləri şərtləndirir. Belə ki, valyuta və valyuta qiymətlilərinin gömrük sərhədindən keçirilməsinə nəzarət edərək, gömrük orqanları qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər orqanlarla birlikdə dövlət valyuta nəzarətinin həyata keçirilməsində iştirak edir.

Xarici ticarət obyektini olan bəzi spesifik malların gömrük nəzarətinə cəlb edilməsi əlahiddə yanaşılma tərzində tələb edir. Məsələn, xam neft, qaz, neft və qaz məhsulları, enerji və s. Belə hallarda gömrük nəzarəti mexanizmi nəinki malların xüsusiyyətlərini, həmçinin nəqləmə üsullarını da nəzərə almalıdır.

Bunun üçün gömrük orqanları qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada fiziki qüvvə, müxtəlif texniki vasitələr, odlu silah və digər vasitələr tətbiq edə bilər.

Bir qayda olaraq, mal və nəqliyyat vasitələri gömrük nəzarətinin başladığı andan onun seçilmiş gömrük rejiminə uyğun olaraq bitməsinə qədər gömrük nəzarəti altında yerləşir. Başqa sözlə mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük nəzarəti altında yerləşməsi müddəti bilavasitə seçilmiş gömrük rejimindən asılıdır. Əgər mallar sərbəst dövriyyəyə buraxılış üçün bəyan edilirsə bu müddət günlərlə ölçülür, əgər misal üçün gömrük anbarı rejimi altında bəyan edilirsə bu müddət üç ilə qədər ola bilər. Bu halda gömrük nəzarətinin müddəti də rejim başa çatana qədər uzadılmış olur.

Mal və nəqliyyat vasitələrinin gətirilməsi zamanı gömrük nəzarətinin başlanğıcı onların Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhəddini keçdiyi an hesab edilir. Mal və nəqliyyat vasitələrinin ölkədən çıxarılması zamanı gömrük nəzarəti - gömrük bəyannaməsinin təqdim edildiyi andan başlanır.

Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulan hallar istisna edilməklə, mallar və nəqliyyat vasitələri buraxıldığı andan gömrük nəzarəti başa çatır. Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisindən kənara aparılan mallar və nəqliyyat vasitələri buraxılarkən, onlar Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhəddini keçdiyi andan gömrük nəzarəti başa çatır.

Gömrük nəzarəti altında malların yerləşdirilməsinin minimum müddətlərinin müəyyən edilməsi Dövlət Gömrük Komitəsinin səlahiyyətinə daxildir. Bu barədə texniki və texnoloji xarakterli qərarlar qəbul edilərkən eyni zamanda mühüm ictimai-hüquqi prinsiplər nəzərə alınmalıdır:

- dövlət təhlükəsizliyinin təmin edilməsi;
- qanunun aliliyi;
- insan hüquq və azadlıqlarına hörmət və riayət edilməsi.

Təqdim edilmiş gömrük bəyannaməsinin, mal və nəqliyyat vasitələrinə gömrük nəzarəti üçün tələb olunan digər sənədlərin yoxlanılması üçün mövcud qanunvericilik maksimum müddət olaraq on gün müəyyən edir. Bu müddətin başlanğıcı olaraq gömrük bəyannaməsinin qəbul edildiyi və lazımı sənədlərin təqdim olunduğu gün hesab edilir.

Əgər gömrük rəsmiləşdirilməsi prosedurası mal və nəqliyyat vasitələrinin təqdim edilməsini nəzərdə tutursa, bu müddət belə təqdim etmə anından başlanır.

Mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük sərhədindən keçirən, yaxud gömrük orqanlarının nəzarət sahəsinə aid fəaliyyətlə məşğul olan şəxslər gömrük nəzarəti üçün tələb olunan sənəd və məlumatları təqdim etməlidirlər.

Gömrük nəzarəti üçün tələb olunan məlumatları gömrük orqanları vergi və digər nəzarət orqanlarından da ala bilərlər. Qanunvericilik gömrük orqanlarına bank və digər kredit idarələrindən mal və nəqliyyat vasitələrini gömrük sərhədindən keçirən şəxslərin, gömrük brokerlərinin, yaxud nəzarəti gömrük orqanlarına həvalə edilmiş sahələrdə fəaliyyət göstərən digər şəxslərin apardığı əməliyyatlar, hesablarının vəziyyəti barədə arayış və məlumatlar almaq hüququ verir.

Gömrük nəzarəti üçün tələb olunan sənədlər təyinatına görə aşağıdakı qruplar üzrə təsnifatlandırılır.

1. Ticarət sənədləri. Bu sənədlərə müqavilə, hesab, faktura, spesifikasiya (Spesifikasiya göndərişin predmetini xarakterizə edən məlumatların, bəzi hallarda qiymət, göndərmə şərtləri, göndərmə müddətləri və sairənin əks olunduğu, göndərmə müqaviləsinin mətninə qoyulan sənəddir. Spesifikasiya müqavilənin ayrılmaz hissəsi sayılır), invoys (malların adı və qiyməti göstərilən sənəd), qablaşdırılma sənədləri və s. aiddir. Gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi üçün müqavilələrin hər hansı, o cümlədən faksimil surəti və həmçinin, belə müqavilələrdən çıxarışlar da qəbul edilə bilər. Lakin müqavilələrin surətləri və onlardan çıxarışlar müqaviləni bağlayan təşkilatın rəhbərliyinin imzası və bu təşkilatın möhürü ilə təsdiqlənməlidir. Bununla belə təqdim edilən sənədlərdə məlumatların dəqiq olmadığını güman etməyə kifayət qədər əsas olarsa, gömrük orqanının vəzifəli şəxsləri müqavilələrin orijinal nüsxələrini tələb edə bilərlər. Müqavilə tərəfləri barədə məlumatların təsdiqi üçün, qeydiyyat və bank rekvizitləri (latınca “regiuisitum” - “tələb olunan”, “lazım olan” deməkdir. Sənədin həqiqiliyini tanımaq üçün lazım olan vacib məlumatlara rekvizitlər deyilir), göstərilmiş təşkilatın rəhbəri və baş mühasibi tərəfindən imzalanmış, möhürlə təsdiq edilmiş məktub-ərizə qəbul edilə bilər.

2. Nəqliyyat sənədləri. Sadalanan nəqliyyat sənədlərinə əsasən mallar gömrük sərhədindən keçirilir: konosament (konosament beynəlxalq gəmiçilikdə yüklərin daşınması prosesində daşıyıcı və yük sahibi arasındakı münasibətləri müəyyən edən sənəddir), qaimə, dəmiryol nəqliyyatı üçün - yol-daşıma cədvəlləri, vaqon vərəqi, təhvil cədvəlləri, baqaj qəbzləri.

3. Gömrük sənədləri. Belə sənədlər gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri tərəfindən verilir və şəhadətləndirilir. Gömrük bəyannamələri, təyinat gömrükxanasına təqdim edilməsi tələb olunan digər sənədlər (çatdırılmaya nəzarət sənədləri), gömrük təminatları altında daşınmaya buraxılmış nəqliyyat vasitələrinin şəhadətnaməsi, gömrük orqanları tərəfindən verilən müxtəlif lisenziyalar, ixtisas attestatları və s. gömrük sənədləridir.

4. Gömrük nəzarəti üçün tələb olunan digər sənədlər. Belə sənədlərə xarici iqtisadi fəaliyyətlə məşğul olmaq hüququ verən təsisat sənədləri; uyğunluq və keyfiyyət sertifikatları (latınca “certihico” - “təsdiq edirəm” deməkdir. Müəyyən faktı təsdiq edən yazılı şəhadətnamə, sənəddir); digər dövlət nəzarət orqanları tərəfindən verilən karantin, icazə sənədləri; sərhəd buraxılış vərəqələri və s. aid edilə bilər.

Malın idxalı (ixracı) üçün müəyyən gömrük rejimi barəsində bəyanat vermək lazımdır.

Gömrük rejimi Azərbaycan Respublikasının gömrük məqsədləri üçün (AR Gömrük Məcəlləsinin 17-ci maddəsinin 12-ci yarımbəndi) gömrük sərhədindən daşınan malların və nəqliyyat vasitələrinin hüquqi statusunu müəyyənləşdirən müddəalar məcmusudur. Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən daşınan bütün mallar aşağıdakıları müəyyən etmək üçün gömrük rejimlərindən keçirilməlidir:

- 1) Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilən və ya aparılan malın sahibinin səlahiyyətinin səviyyəsi;
- 2) mallara vergi qoyulması qaydası;
- 3) gömrük rejiminin bəyan edilməsi ilə əlaqədar mal sahibinə qarşı qoyulan tələblər, şərtlər və məhdudiyyətlər;

Gömrük tənzimləmələri məqsədilə, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə uyğun olaraq aşağıdakı gömrük rejimləri müəyyənləşdirilmişdir:

- 1) sərbəst dövriyyə üçün buraxılış;
- 2) təkrar idxal;
- 3) tranzit;
- 4) gömrük anbarı;
- 5) rüsumsuz ticarət mağazası;
- 6) gömrük ərazisində emal;
- 7) gömrük nəzarəti altında emal;
- 8) müvəqqəti idxal (ixrac);
- 9) sərbəst gömrük zonası;
- 10) sərbəst anbar;
- 11) gömrük ərazisindən kənarında emal;
- 12) ixrac;
- 13) təkrar ixrac;
- 14) məhvətmə;
- 15) dövlətin xeyrinə maldan imtina.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti öz səlahiyyətləri daxilində AR-in Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulmayan gömrük rejimlərini də tətbiq edə bilər: Məsələn, MDB respublikalarına ayrı-ayrı malların ixracı.

Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən mal daşıyan şəxs, daşınan malın xarakterindən asılı olaraq istədiyi gömrük rejimini seçmək hüququna malikdir.

Mövzu 3.

Gömrük ödənişləri

Gömrük ödənişləri haqqında ümumi məlumat

Gömrük Yük Bəyannaməsinin təqdim edilənə qədər və ya təqdim edilən vaxt, həmin bəyannamə əsasında aparılan gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı, gömrük ödənişləri də ödənilməlidir (AR Gömrük Məcəlləsi, 117-ci maddə).

Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə görə, gömrük ödənişlərinin tam siyahısı aşağıdakı kimidir:

(AR GM, 108-ci maddə):

- 1) gömrük rüsumu;
- 2) əlavə dəyər vergisi;
- 3) aksizlər;
- 4) AR-in gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən lisenziyaların verilməsi və lisenziyaların bərpa edilməsinə görə yığımlar;
- 5) gömrük rəsmiləşdirilməsi üzrə mütəxəssislərə ixtisas attestatlarının verilməsi və attestatların fəaliyyətinin bərpa edilməsinə görə yığımlar;
- 6) gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları;
- 7) malların saxlanmasına görə gömrük yığımları;
- 8) malların gömrük müşayətinə görə gömrük yığımları;
- 9) məlumatlandırma və məsləhətverməyə görə haqq;
- 10) ilkin qərarların qəbuluna görə haqq;
- 11) gömrük hərraclarında iştirak etməyə görə haqq;
- 12) digər gömrük ödənişləri.

Bu ödənişlər Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən qəbul edilən normativ hüquqi aktlar əsasında həyata keçirilir. Məsələn, Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən qeyri-kommersiya məqsədi üçün keçirilən nəqliyyat vasitələri üçün belə ödənişlər alınır.

Yuxarıda göstərilən gömrük ödənişlərindən aşağıdakılar bilavasitə malların gömrük rejimləri altında yerləşdirilməsi ilə bağlıdır:

- gömrük rüsumları;
- əlavə dəyər vergisi;
- aksizlər;
- gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları.

AR Gömrük Məcəlləsinin 17-ci maddəsinin 19-cu bəndinə görə, gömrük ödənişləri - müəyyən olunmuş qaydada Azərbaycan Respublikası gömrük orqanları tərəfindən alınan gömrük rüsumları, vergilər, gömrük yığımları, hüquqi və fiziki şəxslərə gömrük fəaliyyəti üçün lisenziyaların verilməsinə görə alınan yığımlar, haqqlar və digər ödənişlərdir.

Gömrük ödənişləri Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən malların gömrük dəyərinə görə, vergi dərəcəsinin faizlə ifadəsinə uyğun hesablanır, yəni:

=x

Gömrük ödənişlərinin vergiqoyma bazası malın gömrük dəyəri götürülür.

AR Gömrük Məcəlləsinin 115-ci maddəsinə görə, gömrük ödənişlərinin hesablanması üçün "Gömrük tarifi haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanuna uyğun olaraq müəyyən edilən malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük dəyəri əsas götürülür. Gömrük dəyərinin hesablanmasına və onu təsdiqləyən sənədlərə xüsusi tələblər nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, gömrük dəyərinin təyin edilməsi "Gömrük tarifi haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanununa uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən 12 yanvar 1998-ci ildə 7 sayılı qərarı ilə qəbul olunmuş "Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilən və bu ərazidən çıxarılan malların gömrük qiymətləndirilməsi sisteminin tətbiqi qaydaları" əsasında həyata keçirilir.

AR Dövlət Gömrük Komitəsinin 25 dekabr 1997-ci il tarixli 1106 sayılı əmri ilə Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən malların gömrük dəyərinin bəyan edilməsinin qayda və şərtləri haqqında Əsasnamə təsdiq edilmişdir.

AR "Gömrük tarifi haqqında" qanunun müddəalarına uyğun olaraq, gömrük rüsumlarının dərəcələri AR Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Bu dərəcələr, qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, respublikanın bütün ərazisində eynidir və kimsəyə görə dəyişilməyə məruz qala bilməz.

Azərbaycan Respublikasının ərazisində Xarici İqtisadi Fəaliyyətin Mal Nomenklaturasına uyğun olaraq sistemləşdirilmiş və ölkənin gömrük sərhədindən keçirilən (idxal və ixrac) bütün mallara tətbiq edilən gömrük ödənişləri dərəcələrinin toplusu - Gömrük tarifi fəaliyyət göstərir.

Əgər Dövlət Gömrük Komitəsinin normativ aktlarında digər hallar nəzərdə tutulmamışdırsa gömrük ödənişlərinin dərəcələri gömrük bəyannaməsinin qəbul edildiyi gün tətbiq olunur. Gömrük ödənişləri aşağıdakı 3 əsas funksiyanı yerinə yetirir:

1) fiskal ("fisk" latın sözü olub, "zənbil" deməkdir) - bu dövlət büdcəsinin gəlirlər hissəsinin bəndlərindən biri olduğu üçün, həm idxal və həm də ixrac rüsumlarına aiddir;

2) proteksionist (müdafiə) - onun köməyi ilə dövlət milli istehsalçıları arzuolunmaz xarici rəqabətdən qorunduğu üçün, ancaq idxal rüsumlarına aid edilir;

3) balanslaşdırıcı - daxili qiymətləri bu və ya digər səbəbdən dünya qiymətlərindən aşağı olan malların ixracının arzuolunmazlığını həyata keçirmək üçün ixrac rüsumlarına aiddir.

Növlərinə görə gömrük rüsumlarını aşağıdakı kimi təsnifatlandırmaq olar (cədvəl 1).

gömrük rüsumlarının təsnifat növləri

Cədvəl 1.

Alınma qaydalarına görə gömrük rüsumları aşağıdakı kimi təsnifatlandırılır:

1) advolar (latınca "ad valorem" sözündən götürülüb, mənası "dəyərdən" deməkdir) - rüsumla cəlb olunan malların gömrük dəyərindən faizlə hesablanır.

Gömrük rüsumlarının bu cür hesablanması aşağıdakı düsturla həyata keçirilir:

Advolar rüsumlar satışı qoyulan vergiyə eynilik təşkil edir və adətən eyni mal qrupu daxilində müxtəlif keyfiyyət xüsusiyyətlərinə aid olan mallar rüsumla cəlb olunduqda tətbiq olunur. Advolar rüsumların müsbət cəhəti ondan ibarətdir ki, malların qiymətlərinin dəyişməsindən asılı olmayaraq daxili bazarın qorunması səviyyəsini eyni qaydada saxlayır. Bu zaman yalnız büdcənin gəlirləri dəyişikliklərə məruz qalır. Məsələn, əgər rüsumun dərəcəsi 20%-dirsə, onda malın qiyməti 100 avro olduqda, büdcənin gəliri 20 avro olacaqdır. Malın qiyməti 200 avroya qədər artarsa, müvafiq olaraq büdcənin gəliri də 40 avroya çatacaqdır və ya qiyməti aşağı düşəcəksə büdcənin gəliri azalacaqdır. Lakin bütün hallarda idxal olunan malın qiyməti advolar rüsumun faizi qədər artacaqdır.

Advolar rüsumun mənfə cəhəti ondan ibarətdir ki, bu halda rüsumla cəlb olunan mallar üçün gömrük dəyərinin hesablanması zəruri edir. Bildiyimiz kimi, malların qiyməti çoxsaylı iqtisadi (mübadilə məzənnəsi, faiz dərəcələri və s.) və inzibati (gömrük tənzimlənməsi) amillərdən asılıdır ki, bu da advolar rüsumların tətbiqi zamanı qiymətləndirmənin subyektivliyinə səbəb olur.

2) Spesifik - rüsumla cəlb olunmuş malların hər vahidinə müəyyənləşdirilmiş qaydada hesablanır (məsələn, hər kq-a görə avro ilə).

Spesifik gömrük rüsumları aşağıdakı düsturla hesablanır:*

Spesifik rüsumlar adətən standart mallara qoyulur və mühüm üstünlükləri vardır. Belə ki, inzibati cəhətdən çox sadədir və əksər hallarda sui-istifadə üçün heç bir imkan yeri qoymur. Ancaq spesifik rüsumlar qiymətlərin dəyişməsindən daha çox asılı olduğundan, onların köməyi ilə bazarın gömrük vasitəsi ilə qorunması səviyyəsi qənaətbəxş deyildir. Məsələn, idxal qiymətləri qalxan zaman, daxili bazarın spesifik tariflərlə qorunması səviyyəsi aşağı düşür. Belə ki, avtomobilin qiyməti 10 000 avro olduqda, spesifik rüsum 10% olduğundan 1000 avro rüsum alınarsa, onun qiyməti 12 000 avro olduqda spesifik rüsum 8,3% təşkil etdiyindən alınan rüsum 996 avro təşkil edəcəkdir. Nəzərə almaq lazımdır ki, idxal mallarının qiyməti düşən zaman, spesifik tarif artır.

Qoyulma obyektinə görə gömrük rüsumları 3 qrupa bölünür:

1) idxal - ölkənin daxili bazarına sərbəst dövriyyə üçün buraxılan idxal mallarına qoyulan rüsumlar. Rüsumların ən üstün forması olub, bütün dünya ölkələri tərəfindən milli istehsalçıları xarici rəqabətdən qorumaq üçün tətbiq olunur. Müxtəlif ölkələr öz inkişafının ayrı-ayrı mərhələlərində idxal rüsumlarının köməyi ilə vergi gəlirlərini təmin ediblər, lakin onların kəmiyyəti sonradan kəskin azalıb, fiskal funksiyanı isə digər vergi gəlirləri əvəzləyib. Məsələn, gəlir vergisi. Əgər XIX yüzilliyin axırlarında ABŞ büdcə mədəxilinin 50%-ni idxal gəlirləri ilə doldururdusa, hal-hazırda idxal gəlirləri büdcə mədəxilinin cəmi 1,5%-ni təşkil edir.

2) ixrac - ölkənin gömrük ərazisindən kənara çıxarılan mallara qoyulan rüsumlar. Adətən çox nadir hallarda yerli qiymətlə dünya bazarı qiymətləri arasında kəskin fərq olduqda, büdcə mədəxilini artırmaq üçün

istifadə olunur. İxrac rüsumları malın dünya bazarındaki dəyərini artırdığından, onun rəqabət qabiliyyətini aşağı salır. Başqa hallarda isə, ölkələr yerli xammalın ölkədən axınının qarşısını almaq üçün tətbiq olunur. Belə hallar Tailand və Myamadan (keçmiş Birma) düyü ixracı, Braziliyada isə kofe ixracı zamanı olmuşdur. Məsələn, Avstriya ölkədən emal olunmamış oduncaq məmulatlarının çıxarılmasını məhdudlaşdırmaq üçün ixrac rüsumları tətbiq edir. Anoloji hala Rusiyada da rast gəlmək olur.

Hal-hazırda idxal-ixrac əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri 05.VIII.1998-ci il tarixli 167 sayılı, 30.X.1998-ci il tarixli 218 sayılı, 27.02.1999-cu il tarixli 25 sayılı, 25.05.2000-ci il tarixli 94 sayılı, 6 iyul 2000-ci il tarixli 112 sayılı, 15.VIII.2000-ci il tarixli 138 sayılı, 07.09.2000-ci il tarixli 164 sayılı, 25.09.2000-ci il tarixli 173 sayılı, 26.09.2000-ci il tarixli 174 sayılı, 26.X.2000-ci il tarixli 195 sayılı, 07.03.2001-ci il tarixli 62 sayılı, 12.04.2001-ci il tarixli 80 sayılı, 13.VIII.2001-ci il tarixli 138 sayılı, 15.04.2002-ci il tarixli 65 sayılı, 27.04.2002-ci il tarixli 71 sayılı, 31.01.2005-ci il tarixli 12 sayılı və 01.02.2006-cı il tarixli 31 sayılı qərarlara əsasən dəyişikliklər və əlavələr edilmiş Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin "Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxaldə əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri haqqında" 22.04.1998-ci il tarixli 91 sayılı Qərarı ilə tənzimlənilir (bax. Əlavələrə).

3) tranzit - ölkə ərazisindən keçirilib aparılan mallara qoyulan rüsumlar. Bu rüsumların miqdarı Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Xarakterinə görə gömrük rüsumları aşağıdakı kimi təsnifatlaşdırılır:

1) fəsili (müvəqqəti) - fəsili xarakter daşıyan məhsulların, xüsusilə də kənd təsərrüfatı məhsullarının beynəlxalq ticarətini operativ tənzimləmək üçün tətbiq olunan rüsumlardır. Adətən onlardan istifadə müddəti il ərzində bir neçə ay olur. Həmin vaxt ərzində bu mallara tətbiq olunan gömrük tarifinin fəaliyyəti dayandırılır. ("Gömrük tarifi haqqında" Qanun, 5-ci maddə);

2) antidempinq (ingiliscə "dumping" hərfi mənada "dağıtma" deməkdir) - ölkə ərazisinə normal qiymətlərdən daha ucuz mal gətirildikdə və bu cür idxal yerli mallara və ya yerli sahibkarlara ciddi ziyan vurduqda, habelə belə malların yerli istehsalını genişləndirdikdə istifadə olunan rüsumlardır ("Gömrük tarifi haqqında" Qanun, 8-ci maddə);

3) kompensasiya (latınca "compensatio" sözündən olub, hərfi mənası "ödəmə" deməkdir) - ölkənin gömrük ərazisinə gətirilən malların istehsalı və ya ixracı zamanı birbaşa və ya dolaylı yolla subsidiyalardan (latınca "subsidiium" sözündən olub, mənası "yardım", "kömək" deməkdir) istifadə olunduqda və belə bir idxal bu qəbildən olan malların yerli istehsalçılara ziyan vurduqda və yaxud bu hal istisna edilmədikdə tətbiq olunur ("Gömrük tarifi haqqında" Qanun, 9-cu maddə);

4) xüsusi - əgər ölkənin gömrük ərazisinə gətirilən malların miqdarı və gətirilmə şərtləri, həmin malların yerli istehsalçılara ziyan vursaydı və ya ziyan vura bilərsə, onda müdafiə tədbiri kimi tətbiq olunan rüsumlardır.

Adətən xüsusi rüsumlar, ölkəni onun ticarət tərəfdaşlarından haqsız rəqabətbən qorumaq, yaxud da digər dövlətlər tərəfindən onun maraqlarına ziyan vuranlara qarşı cavab tədbiri kimi, birtərəfli qaydada istifadə olunur. Bu cür rüsumlar ölkə hökumətinin və ya parlamentinin tapşırığı ilə ölkə bazarında aparılan xüsusi təhqiqlərdən sonra həyata keçirilir. Təhqiqlə zamanı ticarət ortaqları ilə ikitərəfli danışıqlar aparılır, tərəflərin mövqeyi müəyyənləşdirilir, mövcud situasiyadan əmələ gələn mümkün izahatlar araşdırılır və əmələ gəlmiş narazılığı aradan qaldırmaq üçün siyasi vasitələr və yollardan istifadə olunur.

Əgər ticarət razılığını tənzimləyən bütün cəhdlər boş çıxarsa, onda xüsusi rüsumlar sonuncu vasitə kimi tətbiq olunur.

Mənşəyinə (əmələ gəlməsinə) görə gömrük rüsumları aşağıdakı kimi təsnifatlandırılır:

1) avtonom - ölkənin hakimiyyət orqanlarının qərarı ilə birtərəfli qaydada tətbiq olunan rüsumlardır. Adətən gömrük tarifinin tətbiqi ölkə parlamenti tərəfindən qəbul olunan qanunla, gömrük rüsumlarının dərəcələri isə ölkə hökuməti tərəfindən qəbul olunmuş qərarla həyata keçirilir;

2) konvension (müqavilə yolu ilə) - ikitərəfli və ya çoxtərəfli razılaşmalar əsasında tətbiq olunan rüsumlardır. Məsələn, Tariflər və Ticarət haqqında Baş Sazişə - TTBS (CATT - General Agreement on Tariffs and Trade, 1995-ci ildən Ümumdünya Ticarət Təşkilatı - WTO - World Trade Organization adlanır) görə;

3) preferensial (güzəştli) - çoxtərəfli razılaşmalar əsasında inkişaf etməkdə olan ölkələrin mallarına mövcud gömrük tarifləri ilə müqayisədə daha aşağı dərəcələrin tətbiq olunduğu rüsumlardır. Güzəştli rüsumların əsas məqsədi, inkişaf etməkdə olan ölkələrin iqtisadiyyatını ixracı genişləndirmək yolu ilə köməklik göstərməkdir. İnkişaf etməkdə olan ölkələrdən alınan hazır məhsullara, inkişaf etmiş ölkələr tərəfindən idxal tarif dərəcələrini kifayət qədər aşağı salan Ümumi güzəştli sistem 1907-ci ildən fəaliyyət göstərir. Stavkaya (dərəcəyə) görə gömrük rüsumları 2 yerə ayrılır:

1) daimi (sabit) - dövlət orqanları tərəfindən müəyyənləşdirilən və şəraitdən asılı olaraq dəyişilməyə məruz qalmayan gömrük tarifi. Dünya ölkələrinin əksəriyyətində daimi tariflərdən istifadə olunur;

2) dəyişkən - mövcud şəraitdən asılı olaraq (dünya və ya yerli qiymətlərin səviyyəsi dəyişdikdə, dövlət subsidiyalarının səviyyəsi dəyişdikdə) hökumət tərəfindən dəyişdirilən gömrük rüsumları. Bu cür tariflərdən az da olsa, Qərbi Avropada vahid aqrar siyasət çərçivəsində istifadə olunur.

Hesablanma qaydasına görə gömrük rüsumları aşağıdakı kimi təsnifatlandırılır:

1) nominal - gömrük tarifində göstərilən tarif dərəcələridir. Bu tarif dərəcələri ölkənin idxal və ixraxının məruz qaldığı gömrük ödənişlərinin səviyyəsi haqqında ancaq ümumi təsəvvür yaradır;

2) səmərəli (effektiv) - son məhsula, rüsumların səviyyəsi nəzərə alınmaqla hesablanmış gömrük rüsumlarının real səviyyəsi.

Gömrük rüsumlarının dərəcələri malların mənşə ölkəsindən asılı olaraq, differensial şəkildə tətbiq olunur. MDB dövlət başçıları Şurasının 30 noyabr 2000-ci il tarixli qərarı ilə təsdiq olunmuş Qaydalara görə, malın mənşə ölkəsi dedikdə, malın tamamilə həmin ölkədə istehsal olunması və ya kifayət qədər istehsal olunması (emala məruz qalması) başa düşülür.

Malın kifayət qədər emal edilmə meyarları aşağıdakılardır:

1) Azərbaycan Respublikası Xarici İqtisadi fəaliyyətin Əmtəə nomenklaturasına (XİF MN) görə təsnifat kodunun ilk dörd rəqəm səviyyəsində dəyişməsi - mal mövqeyinin dəyişməsi;

2) malın həmin ölkədə istehsal olunması üçün kifayət edən istehsal və ya texnoloji əməliyyatlara (əmək tutumlu, uzunmüddətli və s.) məruz qalması;

3) advolar hissə qaydası - istifadə olunmuş materialların faiz dəyərinin və ya əlavə edilmiş dəyərini göndərilən malın qiymətinin müəyyən hissəsinə çatdığı səviyyədə dəyişməsidir. Təcrübədə bu dəyər malın qiymətinin 30%-ni təşkil etdikdə qəbul edilir (elektron və mürəkkəb texnikaya aid edilən mallarda isə 15%-lən az olmayaraq qəbul edilir).

Kifayət qədər emal meyarlarına cavab verməyənlər aşağıdakılar hesab olunur:

- malların saxlanması və ya daşınması zamanı onların qorunmasını təmin edən əməliyyatlar;

- malların satışı və daşınmaya hazırlanması əməliyyatları (dəstlərə ayrılması, çeşidlənməsi, yenidən qablaşdırılması, göndərişlərin formalaşdırılması);

- sadə yığıma əməliyyatları;

- ilkin mallardan seçilməyən dərəcədə malların xassələrini dəyişdirən qarışdırma əməliyyatları.

Mənşə ölkəsindən asılı olaraq aşağıdakı gömrük rüsum dərəcələri tətbiq oluna bilər:

1) baza;

2) preferensial (güzəştli);

3) maksimal.

Baza dərəcələri dedikdə, Azərbaycan Respublikasının digər dövlətlərə ticarət-siyasi münasibətlərdə daha əlverişli şərait rejimi zamanı istifadə etdiyi gömrük rüsumlarının dərəcələri başa düşülür. Bir qayda olaraq, bu dərəcələr ikitərəfli beynəlxalq müqavilələrlə və sazişlərlə müəyyənləşdirilir. Başqa sözlə, baza dərəcələri gömrük rüsum dərəcələrinin 100 faizinə bərabərdir.

Güzəştli (preferensial) dərəcələr, Azərbaycan Respublikasının milli güzəşt sistemində daxil olan gömrük rüsumlarının güzəşt dərəcələri hesab olunur. Hazırda güzəşt dərəcələrinin miqdarı, gömrük rüsumlarının baza dərəcələrinin 75%-i həcmindədir. Göstərilən güzəşt dərəcələri Azərbaycan Respublikasının güzəşt tətbiq etdiyi ölkələrdən gətirilən mallara tətbiq olunur.

Azərbaycan Hökuməti müstəsna hal kimi tarif dərəcələrini aşağı salmağa, habelə aşağıdakı malları gömrük rüsumlarından tamamilə azad etmək hüququna malikdir ("Gömrük tarifi haqqında" AR Qanununun 35-37-ci maddələrinə əsasən):

1) Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində müəyyən olunmuş gömrük rejimləri daxilində ölkənin gömrük ərazisinə gətirilən mallar;

2) Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilən xarici sərmayəli müəssisələrin qoyduğu vəsaitlər;

3) qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər hallarda.

Maksimal dərəcələr gömrük rüsumlarının baza dərəcələrinin iki dəfə artması deməkdir. Maksimal dərəcələr aşağıdakı hallarda nəzərdə tutulur:

1) ölkənin güzəştli ticarət siyahısına daxil olmayan ölkələrdən gətirilən mallara;

2) gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı mənşə ölkəsi müəyyənləşdirilə bilməyən mallara.

Əlavə dəyər vergisi (ƏDV)

Azərbaycan Respublikasının "Vergi Məcəlləsi"nin 153-cü maddəsinə görə, "Malların, işlərin, xidmətlərin istehsalı prosesində yaranan və onlar satıldıqca büdcəyə köçürülən dəyər artımının bir hissəsinin büdcəyə alınması forması əlavə dəyər vergisidir". Əlavə dəyər vergisi mahiyyət etibarilə dolaylı vergidir. Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilən mallar ƏDV-nin vergi qoyma obyektidir. Ölkənin gömrük ərazisindən aparılan mallar əlavə dəyər vergisinə cəlb olunmadığı üçün vergitutmanın obyektini sayılmır.

ƏDV-nin miqdarı vergi bazasından vergi dərəcəsinin faizi ilə müəyyənləşdirilir. Sxematik şəkildə bu formula aşağıdakı kimi ifadə oluna bilər:

=x

Ümumi qaydaya görə, Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilən mallar üçün ƏDV hesablanarkən vergi bazası gömrük rüsumlarına və aksizlərə (aksizli mallar və aksizli mineral xammallar) məruz qalan malların gömrük dəyərinin cəmi kimi götürülür. Yalnız gömrük ərazisindən kənarında emal gömrük rejiminə uyğun olaraq aparılmış mallar ölkənin gömrük ərazisinə gətirilərkən vergi bazası kimi, emal dərəcələrinin dəyərinə görə əlavə dəyər vergisi hesablanır.

Ölkənin gömrük ərazisinə gətirilən hər bir mal qrupunun adına, növünə və markasına görə ayrıca vergi bazası müəyyən olunur.

Əgər ölkənin gömrük ərazisinə gətirilən mal dəstəsinin (partiyasının) tərkibində həm aksizli, həm də aksizsiz mallar olarsa, onda göstərilən hər mal qrupu üçün ayrıca vergi bazası müəyyənləşdirilir. Ölkə ərazisinə gətirilən malların içərisində, əvvəllər gömrük ərazisindən kənarında gömrük rejiminə uyğun olaraq emal olunmuş mallar varsa, eyni qayda ilə onlar üçün də ayrı-ayrılıqda vergi bazası təyin olunur.

Əlavə dəyər vergisinin ümumi miqdarı, ayrı-ayrı vergi bazaları üzrə hesablanmış ƏDV-in cəmi götürülür.

Əlavə dəyər vergisinin dərəcəsi Azərbaycan Respublikası "Vergi Məcəlləsi"nin 173-cü maddəsinə görə 18% götürülür.

Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən və əlavə dəyər vergisindən azad olunan mallar Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyənləşdirilir. Hal-hazırda AR Nazirlər Kabinetinin 13 iyul 2000-ci il tarixli 124 sayılı qərarı ilə qəbul edilmiş və 22 dekabr 2003-cü ildə 161 sayılı qərar ilə əlavələr və dəyişikliklər edilmiş "Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilən əlavə dəyər vergisindən azad olunan malların siyahısı haqqında" Qərar qüvvədədir. Bu qərara görə aşağıdakı mallar əlavə dəyər vergisindən azad olunur:

1) birgə müəssisənin nizamnamə fonduna xarici investorun əmanəti kimi və ya tamamilə xarici investora məxsus müəssisənin yaradılması üçün gətirilən əmlak;

2) xarici investisiyalı müəssisələrin əcnəbi işçilərinin öz ehtiyacları üçün Azərbaycan Respublikasına gətirdikləri əmlak (işə götürənin arayışı gömrük orqanlarına təqdim olunmaqla);

3) Azərbaycan Respublikasının ərazisində mövcud qaydada qeydiyyatdan keçmiş humanitar təşkilatlar, həmçinin Beynəlxalq Humanitar yardım üzrə Respublika Komissiyasının razılığı ilə digər hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən humanitar yardım kimi gətirilən mallar;

4) texniki yardım da daxil olmaqla təmənnəsiz yardım və xeyriyyə məqsədi ilə dövlətlərin, hökumətlərin və beynəlxalq təşkilatların xətti ilə gətirilən mallar;

5) damazlıq heyvanlar, damazlıq quşlar, damazlıq yumurtalar, bioloji preparatlar, əkin üçün gətirilmiş cins toxumlar;

6) südəməz uşaqlar üçün qablaşdırılmış süd, qablaşdırılmış uşaq yeməkləri;

7) qeyri-üzvi kimya məhsulları, üzvi kimya birləşmələri, başqa kimyəvi məhsullar;

8) xarici iqtisadi fəaliyyətin mal nomenklaturasına daxil olan bütün növ avtonəqliyyat vasitələri istisna olmaqla fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilən, istehsal və kommertiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan, ümumi dəyəri 1000 ABŞ dollarına ekvivalent və ya çəkisi 50 kq-dan artıq olmayan mallar;

9) fəvqəladə halların qarşısının alınması və bu halların nəticələrinin aradan qaldırılması məqsədilə maddi-texniki təchizat sisteminin yaradılması, seysmik-müşahidə məntəqələrinin və qəza-xilasetmə dəstələrinin yerləşdiriləcəyi bazaların təşkili və onların fəaliyyəti üçün AR-ın Fəvqəladə Hallar Nazirliyinin təsdiqedicisi sənədi əsasında idxal olunan xüsusi texniki vəsaitlər, avadanlıqlar, cihazlar, alətlər, kompleksləşdirici məmulatlar, ehtiyat hissələri, ləvazimatlar və materiallar;

10) Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının pasportları və şəxsiyyət vəsiqələri blankları, onların fərdiləşdirilməsi "Giriş-çıxış" avtomatlaşdırılmış məlumat-axtarma sisteminin yaradılması və tətbiqi, əl-barmaq izlərinin müəyyən edilməsi üçün gətirilən avadanlıqlar, məmulatlar, ləvazimatlar və materiallar;

11) qanunvericiliyə uyğun olaraq dövlət müəssisələrini idarə etmək hüququna dair təsdiq edilmiş müqavilələrin icrası ilə bağlı investisiya proqramında istehsalın təşkili üçün nəzərdə tutulmuş mallar.

Qərara görə, ƏDV-dən azad olunan idxal olunan mallar təyinatı üzrə istifadə olunmadıqda, həmin mallar yenidən bəyan olunmalı və 10 gün müddətində ƏDV ödənilməlidir. Əgər buna əməl olunmazsa, onda mal sahiblərinə qarşı qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Vergi güzəştlərinə düşən məhsulların kodlarını Azərbaycan Respublikası XİF MN-ə görə Nazirlər Kabineti müəyyən edir. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 22 dekabr 2003-cü il tarixli 161 sayılı qərarına əsasən "Malların Təsviri və Kodlaşdırılması üzrə Harmonikləşdirilmiş Sistem haqqında" Beynəlxalq Konvensiyaya və göstərilən Konvensiyaya Düzəliş Protokoluna qoşulmaq barədə

Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən Xarici İqtisadi fəaliyyətin mal nomenklaturası üzrə kodların Beynəlxalq Harmonik Sistemin yeni variantına uyğunlaşdırılaraq 10 rəqəmli sistemə keçilmişdir.

Gömrük rüsumlarına və aksizlərə cəlb olunan idxal malları üçün ƏDV aşağıdakı düsturla hesablanır:

=x

İdxal gömrük rüsumlarına cəlb olunan, lakin aksiz vergisindən azad olunan mallar üçün ƏDV aşağıdakı düsturla hesablanır:

=x

İdxal gömrük rüsumlarından azad olan, lakin aksiz vergisinə cəlb olunan mallar üçün ƏDV aşağıdakı düsturla hesablanır:

=x

İdxal gömrük rüsumlarından və aksizlər azad olunan mallar üçün ƏDV aşağıdakı düsturla tapılır:

=x

Aksizlər

Aksiz, fransızca “accise”, latınca “accido” sözlərindən götürülüb, mənası “kəsirəm” deməkdir.

Aksiz dolayı vergi olub, malın qiymətinə daxil edilir. Kütləvi istehlak mallarına (duz, çay, tütün və s.) və hər cürə xidmətlərə qoyulur (Vergi Məcəlləsi, 182-ci maddə).

Hazırda Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 19 yanvar 2001-ci il tarixli 20 sayılı qərarı qüvvədədir. “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən aksiz vergisinə cəlb olunan malların aksiz dərəcələrinin təsdiq edilməsi haqqındakı bu qərara görə, aşağıdakı idxal malları aksiz vergisinə cəlb olunurlar:

- 1) içməli spirt, pivə və spirtli içkilərin bütün növləri;
- 2) tütün məmulatları;
- 3) neft məhsulları.

Aksizin miqdarı vergi bazasından faiz hesabı ilə müvafiq vergi dərəcəsi əsasında müəyyən edilir:

=x

Aksiz dərəcələrinin növündən asılı olaraq vergi bazası aşağıdakı kimi qəbul edilir:

- 1) natural ifadədə idxal olunan aksizli malların həcmi;
- 2) malın gömrük dəyəri və ödəniləcək gömrük rüsumlarının cəmi.

Ölkənin gömrük ərazisinə gətirilən aksizli malların hər bir dəsti üçün vergi bazası müəyyənləşdirilir.

Əgər ölkənin gömrük ərazisinə gətirilən aksizli mal dəstinin içərisində müxtəlif aksiz dərəcəli mallar olarsa, onda hər mal qrupu üçün ayrıca vergi bazası müəyyən edilir. Sonra isə alınan nəticələr cəmlənərək bütün mal dəsti üçün aksiz hesablanır.

Aksiz dərəcələrinin aşağıdakı növləri vardır:

- 1) advolar - vergi bazasına faizlərlə hesablanır. Bu hesablama aşağıdakı düsturla həyata keçirilir:

=x

- 2) Spesifik - vergi tutulan hər mal vahidi üzrə müəyyənləşdirilmiş miqdarda hesablanır.

Spesifik dərəcə aksizli malların hər biri üçün manatla ifadə olunur.

Spesifik stavka üzrə vergiyə cəlb olunan mallar üçün aksiz aşağıdakı düsturla hesablanır:

=x

Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilən aksizli malların aksiz dərəcələri Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 19 yanvar 2001-ci il tarixli 20 sayılı qərarı ilə təsdiqlənmişdir. Bu qərara görə aksiz dərəcələri hər bir ölçü vahidi (litr, ədəd, ton) üçün ABŞ dolları ilə müəyyən edilmişdir.

Aksiz markaları, idxalçı tərəfindən aksizli malları ölkə ərazisinə gətirənə qədər alınmalıdır. Aksiz markaları üçün ödənilən vəsait, faktiki olaraq “əvvəlcədən ödənilmiş” hesab olunur və aşağıdakı düsturla hesablanır:

=-

Aksiz vergilərdən azad etmə və ya güzəşt edilmə səlahiyyəti mövcud qanunvericiliyə görə AR Nazirlər Kabinetinə məxsusdur.

Mövzu 4.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinə Görə gömrük yığımları

Mal qismində ölkənin gömrük sərhədindən keçirilən mal və nəqliyyat vasitələrinin, həmçinin seçilmiş gömrük rejiminin dəyişdirilməsi və ya onun qurtarması zamanı gömrük orqanları tərəfindən həyata keçirilən gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan məcburi ödənişlərə gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları deyilir.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları mal və nəqliyyat vasitələrini keçirən şəxslərdən (fiziki və ya hüquqi), gömrük sərhədini keçirilməsi üsul və vasitələrindən (özü keçməsi və ya keçirilməsi, beynəlxalq poçt göndərişləri ilə, yüklə və s.) və təyinatından (kommersiya məqsədləri üçün, şəxsi istifadə üçün, tranzit və s.) asılı olmayaraq ödənilməlidir (qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla).

Azərbaycan Respublikasının ərazisində "Gömrük Məcəlləsi"nin 112-ci maddəsinə görə gömrük rəsmiləşdirilməsi üçün gömrük yığımlarının vahid dərəcələri fəaliyyət göstərir. Hal-hazırda Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 12 aprel 2001-ci il tarixli 80 sayılı qərarı ilə qəbul edilmiş gömrük yığımlarının miqdarı qüvvədədir. Bu qərara AR Nazirlər Kabineti 30.09.2002-ci il tarixli 151 sayılı, 22.04.2003-cü il tarixli 55 sayılı, 03.XI.2003-cü il tarixli 129 sayılı və 20.04.2004-cü il tarixli 58 sayılı qərarları ilə əlavələr edilmişdir (bax Əlavələrə).

Gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları xarakterinə əsasən aşağıdakı kimi təsnifatlandırılı bilər:

1) advolar - rəsmiləşdirilən mallara gömrük dəyərində görə faizlə hesablanır. Advolar dərəcə üzrə gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları aşağıdakı düsturla hesablanır:

=x

2) spesifik - müəyyən olunmuş miqdarda bir gömrük rəsmiləşdirilməsi faktına (daha doğrusu bir gömrük bəyannaməsinin təqdim olunması faktı) görə hesablanır.

Spesifik dərəcələr müxtəlif valyutalarla müəyyənləşdirilsə də yalnız Azərbaycan manatı ilə ödənilməlidir.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları spesifik dərəcələr üzrə aşağıdakı düsturla hesablanır:

=xxx

Hal-hazırda gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımlarının qarışıq dərəcələrlə hesablanması iki növü tətbiq olunur:

1) gömrük rəsmiləşdirilməsi faktına görə, malın gömrük dəyərindən faizlə hesablanmış dərəcəsiindən çox olmamaq (daha doğrusu, gömrük yığımının daha az miqdarda alındığı dərəcə qəbul olunur) şərti ilə hesablanmış dərəcə;

2) malın gömrük dəyərindən faizlə hesablanan dərəcə ilə gömrük rəsmiləşdirilməsi faktına görə xarici valyuta ilə olan dərəcənin cəmi.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımlarının baza dərəcəsi Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 12 aprel 2001-ci il tarixli 80 sayılı qərarına görə gömrük dəyərindən 0,15%-idir.

Mallar və nəqliyyat vasitələri, gömrük orqanlarının iş vaxtından kənar vaxtda müəyyən edilmiş ərazidən aralıda rəsmiləşdirilsə, onda gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları ikiqat miqdarda alınır.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 12 aprel 2001-ci il tarixli 80 sayılı qərarının ikinci bəndinə görə, "Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən qrant haqqında müqaviləyə (qərara) əsasən qrant kimi alınan maddi yardım, humanitar və texniki yardım məqsədi ilə, habelə Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşən diplomatik nümayəndəliklərin rəsmi və onların heyət üzvlərinin şəxsi istifadəsi üçün keçirilən mallardan və nəqliyyat vasitələrindən gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları alınmır".

Gömrük ödənişlərinin ödənilməsi
müddətləri və qaydaları

Ümumi qaydalara görə, gömrük ödənişləri Azərbaycan Respublikasının gömrük qanunvericiliyinə uyğun olaraq bilavasitə deklarant və yaxud digər məsul şəxs tərəfindən ödənilir.

Bir qayda olaraq gömrük ödənişlərinin ödənilməsi üçün vaxt verilmir. Əgər müstəsna hallarda ödəyiciyə verilərsə və ya vaxt uzadılsa, bu ancaq hüquqi şəxslərə şamil oluna bilər. Çünki fiziki şəxslər üçün qanunvericilikdə güzəştlər nəzərdə tutulmamışdır.

Ödəyicinin sərbəst formada tərtib etdiyi yazılı ərizəsinə əsasən gömrük rəsmiləşdirilməsini aparan gömrük orqanının rəisi, gömrük ödənişlərini ödəmək üçün ona möhlət verilməsi və ya vaxtın uzadılması barədə qərar verə bilər. Həmin ərizə YGB ilə eyni vaxtda gömrük orqanına təqdim edilir.

Ödənişlərin ödənilməsi üçün möhlətin verilməsi və ya vaxtın uzadılması müddəti, gömrük bəyannaməsinin təqdim edildiyi gündən hesablanmaqla iki aydan çox ola bilməz. Mövcud qanunvericiliyə görə möhlətin verilməsi və vaxtın uzadılmasına görə, Azərbaycan Respublikasının verdiyi kreditlər üzrə həmin bankın verdiyi dərəcələrə uyğun olaraq faizlər alınır və dövlət büdcəsinə köçürülür. Milli Bankın verdiyi kreditlərə görə müəyyənləşdirdiyi dərəcələr haqqında məlumat DGK tərəfindən yerli gömrük orqanlarına çatdırılır. Qeyd etmək lazımdır ki, gömrük ödənişlərinin ödənilməsində vaxtın uzadılması və ya möhlət verilməsinə görə hesablanmış faizlər, ödəyici tərəfindən gömrük ödəmələrinin məbləğinin ödənişi ilə eyni vaxtda ödənilir.

Ödənişlərin ödənilməsinə möhlət verilməyə və ya vaxt uzadılmamış vaxtın sonuncu günündən gec olmayaraq, borcunu və faizləri ödəməlidir. Bu zaman pul vəsaitinin köçürülmə tarixi bank əməliyyatlarının həyata keçirilməsi haqqında ödəmə sənədindəki bankın qeyd tarixi sayılır.

Möhlət verilən və ya vaxtı uzadılan ödəmələrin ödənişini təsdiq edən ödəmə sənədlərinin surəti müəyyən edilmiş müddətlərdə gömrük orqanlarına təqdim edilmədiyi hallarda, ödəniş günü pul vəsaitinin gömrük orqanının hesabına faktiki daxilolma tarixi sayılır.

Gömrük ödənişlərinə möhlət verilməsi və ya vaxtın uzadılması aşağıdakı hallarda mütləq həyata keçirilməlidir:

- 1) əgər ödəyiciyə təbii fəlakət, texnoloji qəza və ya digər qarşısızalmaz güclər tərəfindən ziyan dəyərsə;
- 2) əgər ödəyici dövlət sifarişini yerinə yetirirsə;
- 3) əgər gətirilən mallar tez xarab olan malladırsa;
- 4) əgər ödəyici hökumətlərarası sazişlər üzrə mal göndərirsə.

Aşağıdakı hallarda isə gömrük ödənişlərinə möhlət verilməsi və ya vaxtın uzadılmasına icazə verilə bilməz:

1) Azərbaycan Respublikasının gömrük qanunvericiliyinə görə gömrük hüquq pozuntusu ilə əlaqədar cinayət işi qaldırılmış şəxslərə. Qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsinə görə bu cür cinayətlər bunlardır:

- Qaçqınçılıq (206 maddə);
- Azərbaycan Respublikasının və xarici ölkələrin incəsənət, tarixi, arxeoloji sərvəti olan əşyaları Azərbaycan Respublikasına qaytarmama (207 maddə);

- xarici valyuta vəsaitlərini xaricdən qaytarmama (208 maddə);
- gömrük ödənişlərinin ödənilməsindən yayınma (209 maddə);

2) iflas (bankrot) olması ilə bağlı iddia qaldırılan şəxsə.

Əgər möhlət verildikdən və ya vaxt uzadıldıqdan sonra belə hallar baş verərsə, onda gömrük orqanı verdiyi qərarı ləğv etməlidir.

Gömrük ödənişlərinin ödənilməsi üçün verilən möhlət üzrə faizlərə görə ödəmə aşağıdakı düsturla hesablanabilir:

$$M_f = C + G + S / 365 \times 100, \text{ burada}$$

M_f - gömrük ödənişlərinin ödənilməsinə verilən möhlət faizi;

C - gömrük bəyannaməsinin qəbul olunduğu gün Azərbaycan Respublikasının Milli Bankının müəyyənləşdirdiyi valyuta məzənnəsi üzrə möhlət müddətinə görə hesablanmış gömrük ödənişlərinin cəmi;

G - gömrük ödənişləri üçün möhlət verilmiş günlərin faktiki miqdarı;

S - möhlət müddətində bankın maliyyələşdirmə stavkası;

365 - təqvim ilindəki günlərin sayı.

Verilən möhlət üzrə faizləri əyani misalla hesablayaq:

$$C = 11564\ 600 \text{ man}; G = 15; S = 35.$$

$$M_f = (11564\ 600 \times 15 \times 35) : (365 \times 100) = 166\ 340,2 \text{ man.}$$

Deməli, verilən möhlət bitdikdən sonra ödəniləcək məbləğin miqdarı aşağıdakı kimi olacaqdır:

$$11\ 564\ 600 \text{ man} + 166\ 340,20 \text{ man} = 11\ 730\ 940,2 \text{ man.}$$

Ayrı-ayrı gömrük ödənişləri üzrə də verilən möhlətə görə hesablamalar eyni qayda ilə aparılır.

Gömrük ödənişlərinin ödənilməsi üçün verilmiş vaxtın uzadılması üzrə faizlərə görə ödəmə aşağıdakı düsturla hesablanabilir:

$V_f = C + G + S / 365 \times 100$, burada

V_f - gömrük ödənişlərinin ödənilməsinə verilən vaxt faizi;

C - vaxtın uzadılmasına görə hesablanmış gömrük ödənişlərinin cəmi;

G - gömrük ödənişləri üçün vaxtın uzadılmasına verilmiş günlərin faktiki sayı;

S - vaxtın uzadıldığı müddətdə bankın maliyyələşdirmə stavkası.

Gömrük ödənişlərinin ödənilməsi üçün vaxt uzadılarkən ödəmə qrafiki tərtib olunur. Vaxtın uzadılması üzrə faktiki istifadə faizləri, gömrük ödənişləri ödənməmiş hər bir müddət üçün ayrıca hesablandıqdan sonra toplanır. Bu zaman ayrı-ayrı vaxtlarda ödənilmiş ödənişlər ümumi cəmdən çıxılır. Məsələn, "Gilan" firmasına miqdarı 6 000 000 manat olan, idxal gömrük rüsumlarını ödəmək üçün 21 gün vaxt verilmişdir. Vaxtın uzadılması üzrə faizlər, gömrük orqanı və xarici iqtisadi fəaliyyətlə məşğul olan iştirakçı ilə birlikdə tərtib olunmuş qrafikə əsasən hər həftədən bir olmaq şərti ilə, daha doğrusu 7 gündən bir 2 000 000 manat ödənilməlidir. Vaxtın uzadılması üzrə faizlər gömrük ödənişləri ilə eyni vaxtda ödənilir. Bu müddət ərzində bank tərəfindən maliyyələşdirmə faizini 45 qəbul etsək, onda "Gilan" firması hər həftə aşağıdakı qədər vəsait ödəyəcəkdir:

$$V_{f1} = (6\,000\,000 \times 7 \times 45) : (365 \times 100) = 51\,780.80 \text{ ma.}$$

Burada C ümumi gömrük ödənişlərinin cəmidir, çünki məhz bu məbləğə vaxt uzadılmışdır (7 gün).

Beləliklə, vaxtın uzadılması üçün birinci ödəmə aşağıdakı qədər olacaqdır:

$$2\,000\,000 + 51\,780.80 = 2\,051\,780.8 \text{ m.}$$

İkinci həftə üçün isə aşağıdakı məbləğ ödəniləcəkdir:

$$V_{f2} = (4\,000\,000 \times 7 \times 45) : (365 \times 100) = 34\,520.5 \text{ man.}$$

Burada ona görə 4 mil.

manat götürülür ki, birinci ödəmədə artıq 2 mln. manat ödənilmişdir. İkinci həftə üçün ödənilən məbləğ aşağıdakı kimi olacaqdır:

$$2\,000\,000 + 34\,520.5 \text{ m.} = 2\,034\,520.5 \text{ man.}$$

Üçüncü həftə üçün ödəniləcək məbləğ $V_{f3} = (2\,000\,000 \times 7 \times 45) : (365 \times 100) = 17\,260.3$ man; $2\,000\,000 + 17\,260.3 \text{ m.} = 2\,017\,260.3$ man. olacaqdır.

Deməli, "Gilan" firması vaxtın uzadılması üçün ümumilikdə

$$6\,000\,000 + 51\,780.8 + 34\,520.5 + 17\,260.3 \text{ man.} = 6\,103\,561.6 \text{ manat pul ödəyəcəkdir.}$$

Gömrük rəsmiləşdirilməsinə
görə gömrük yığımları

Mal qismində ölkənin gömrük sərhədindən keçirilən malların və nəqliyyat vasitələrinin, habelə müşayiət olunmayan baqajda, beynəlxalq poçt göndərişlərində keçirilən, kommersiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların və yüklərin, həmçinin nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə qanunvericiliklə müəyyən olunmuş miqdarda gömrük yığımları alınır.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan gömrük yığımları, gömrük sisteminin xidməti xərcləri kimi qiymətləndirilməlidir. Bu gömrük yığımları birbaşa büdcə vəsaiti hesab olunur.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları mal və sənədlər gömrük rəsmiləşdirilməsinə təqdim olunana qədər və ya həmin vaxt həyata keçirilir. Bu gömrük yığımları ödənməsinin özünəməxsusluğu aşağıdakılardır:

1) gömrük yığımlarının ödənilməsi üçün heç bir vaxt alma və ya vaxt uzatma nəzərdə tutulmayıb;

2) gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınmış gömrük yığımları geri qaytarılır.

Azərbaycan Respublikası Gömrük Məcəlləsinin 112-ci maddəsinə görə gömrük rəsmiləşdirilməsi üçün yığımların miqdarını qanunvericiliyə uyğun olaraq müvafiq icra hakimiyyəti, yəni Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti müəyyənləşdirir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 sayılı qərarı ilə gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə aşağıdakı gömrük yığımlarının miqdarı müəyyən edilmişdir:

1) mal qismində ölkənin gömrük sərhədindən keçirilən nəqliyyat vasitələri də daxil olmaqla malların, o cümlədən müşayiət olunmayan baqajda beynəlxalq poçt göndərişlərində keçirilən malların və yüklərin (dəyəri 100 ABŞ dollarından az olduqda 10 ABŞ dollarından az olmayaraq), nəqliyyat vasitələrinin, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisindən kənar sifariş verilməklə (hazırlanmasına, gətirilməsinə, sığortalanmasına və s. çəkilən xərclər nəzərə alınmaqla) gətirilən milli valyutanın gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük dəyərinin, xarici valyuta sərvətlərinin isə normal dəyərinin 0,15 faizi miqdarında, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkəti ilə xarici neft şirkətləri arasında hasilatın pay bölgüsü haqqında sazişlərə əsasən Azərbaycan Respublikasının payına düşən mənfəət karbohidrogenlərinin neft kəməri vasitəsi ilə ixracı, habelə dövlət zəmanətli kreditlər hesabına alınmış uçuş aparatlarının, eləcə də pasport və şəxsiyyət vəsiqələri blanklarının idxalı üzrə hər bir yük gömrük bəyannaməsi üçün malın dəyərindən asılı olmayaraq 275 ABŞ dolları miqdarında Azərbaycan Respublikasının MB tərəfindən müəyyən edilən məzənnəyə görə manatla gömrük yığımlar alınır;

2) Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən qrant haqqında müqaviləyə (qərara) əsasən qrant kimi alınan maddi yardım, humanitar və texniki yardım məqsədi ilə, habelə Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşən diplomatik nümayəndəliklərin rəsmi və onların heyət üzvlərinin şəxsi istifadəsi üçün keçirilən mallardan və nəqliyyat vasitələrindən gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları alınmır;

3) Yük Gömrük Bəyannaməsinin hər bir əlavə vərəqi üçün sövdələşmə xarakterindən asılı olmayaraq 5 ABŞ dolları həcmində Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı tərəfindən müəyyən edilən məzənnəyə görə manatla ödənc alınır;

4) Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən tranzit gömrük rejimi altında keçirilən malların gömrük rəsmiləşdirilməsinə 30 ABŞ dollar, hər əlavə tranzit yük bəyannamələri üçün 10 ABŞ dolları miqdarında Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı tərəfindən müəyyən edilən məzənnəyə görə manatla gömrük yığımları alınır;

5) fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilən (o cümlədən müvəqqəti gətirilən) nəqliyyat vasitələrinin qeyd alınması üçün vəsiqə verilməsinə görə:

- yük və minik avtomobilləri, mikroavtobus və avtobuslar üçün 20 ABŞ dolları;

- digər nəqliyyat vasitələri üçün 15 ABŞ dolları məbləğində Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı tərəfindən müəyyən edilən məzənnəyə uyğun olaraq manatla ödənc alınır.

Malların və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarının iş vaxtından kənar vaxtda və müəyyən edilmiş yerdən kənar rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları ikiqat miqdarda alınır.

Mövzu 5.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinin Əsas prinsipləri

Gömrük rəsmiləşdirilməsi - mal və nəqliyyat vasitələrinin Gömrük Məcəlləsinin tələblərinə uyğun olaraq müəyyən gömrük rejimi altında yerləşdirilməsi və bu rejimin təsirinin (fəaliyyətinin) bitirilməsi əməliyyatlarının məcmusudur.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi, həmçinin, mal və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycanın gömrük sərhədindən keçirilməsinə gömrük nəzarətinin təmin edilməsi və belə keçirilməyə dövlət tənzimləmə vasitələrinin tətbiq edilməsi məqsədi ilə gömrük orqanının vəzifəli şəxsləri tərəfindən aparılan əməliyyatların məcmusu kimi də anlaşıla bilər.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydaları həm Gömrük Məcəlləsinin müddəaları, həm də Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyinin digər aktları ilə müəyyən edilə bilər. Qanunvericilik dedikdə, təkcə qanunlar deyil, həm də Azərbaycan Respublikasının icra hakimiyyəti orqanlarının, ilk növbədə Dövlət Gömrük Komitəsinin qanun qüvvəli aktları nəzərdə tutulur.

Məsələn, "Azərbaycan Respublikasının gömrük buraxılış məntəqələrindən istehsalat və ya kommertiya fəaliyyəti üçün nəzərdə tutulmayan malların keçirilməsi qaydaları üzrə Təlimat".

Gömrük rəsmiləşdirilməsinin hüquqi tənzimlənməsi qanunvericilik aktları ilə yanaşı beynəlxalq konvensiyalarda nəzərdə tutulmuş normalarla da həyata keçirilə bilər. BYD kitabçaları tətbiq edilməklə Beynəlxalq yük daşıma Konvensiyası avtonəqliyyat vasitələri və konteynerlərlə daşınan yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsinin qayda və şərtlərini tənzimləməklə ümumilikdə qəbul edilmiş normalar kimi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi icraatının yeri və vaxtı

Gömrük Məcəlləsinə görə gömrük rəsmiləşdirilməsi, bu iş üçün gömrük orqanının fəaliyyət göstərdiyi, mal göndərən və ya müəssisənin, yaxud onun struktur bölməsinin yerləşdiyi ərazidə, xüsusi müəyyən edilmiş yerlərdə həyata keçirilir. Gömrük rəsmiləşdirilməsi gömrük orqanının müəyyən edilmiş iş vaxtı ərzində həyata keçirilməlidir. Gömrük orqanlarının iş rejimi DGK ilə razılaşdırılmalıdır. Bununla belə, Gömrük Məcəlləsi gömrük rəsmiləşdirilməsinin digər yerlərdə və gömrük orqanının iş vaxtından kənar vaxtlarda da həyata keçirilməsini mümkün sayır. Bunun üçün maraqlı şəxs gömrük rəsmiləşdirilməsini aparan gömrük orqanının razılığını almalıdır və bu halda meydana çıxan bütün xərclər maraqlı şəxs tərəfindən ödənilir. Başqa yerlərdə və iş vaxtından kənar vaxtda da aparılan gömrük rəsmiləşdirilməsi əməliyyatları üçün ikiqat haqq alınır.

Dövlət Gömrük Komitəsi ayrı-ayrı kateqoriyalı malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsinin aparılmasını müəyyən gömrük orqanlarına həvalə edə bilər. Məsələn, DGK-nın 20 fevral 1998-ci il tarixli 002 sayılı əmri ilə idxal edilən aksizli malların mərkəzləşdirilmiş qaydada gömrük rəsmiləşdirilməsini təşkil etmək, aksiz markalarının tətbiqinə nəzarəti gücləndirmək məqsədi ilə fəaliyyət zonası bütövlükdə Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisi olan yeni struktur vahidi - Aksiz gömrük postu yaradılmışdır.

Xarici iqtisadi fəaliyyət iştirakçıları tərəfindən, idxal olunan və gömrük ərazisindən keçirilən etil (yeyinti) spirtinin, alkoqollu içkilərin və bütün məmulatlarının gömrük rəsmiləşdirilməsini bu post həyata keçirir.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinin yerinin və vaxtının müəyyən edilməsi bir sıra faktorlardan asılıdır:

1) keçirilən malın xarakteri və xassələri (məsələn, aksizli malların gömrük rəsmiləşdirilməsinin xüsusiyyətləri və s.);

2) malların daşındığı nəqliyyat növü (gəmi, qatar (vaqon), avtomobil);

3) keçirilən malların rəsmiləşdirildiyi gömrük rejimləri;

4) keçirilən malların mənşə ölkəsi;

5) malların göndəricisinin, yaxud alıcısının yerləşdiyi yer.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi yerləri müvafiq

q gömrük rejimləri üzrə hazırlanan təlimatlarla da müəyyən edilə bilər.

Əgər mallar gömrük sərhədindən keçənədək birdən artıq nəqliyyat növündən istifadə edilirsə (boru kəməri - dəmiryol, gəmi-dəmiryol və s.), ixracatçı yükləmə-boşaltma əməliyyatlarının yerinə yetirildiyi zonaya

nəzarət edən gömrük orqanına, gömrük nəzarəti həyata keçirən gömrük orqanı tərəfindən rəsmiləşdirilmiş gömrük bəyannaməsinin bu orqanı tərəfindən təsdiq edilmiş surətini təqdim etməlidir.

Əgər mallar gömrük sərhədindən keçəndək iki və daha çox nəqliyyat növündən istifadə edilirsə, gömrük rəsmiləşdirilməsi malların doldurulub-boşaldıldığı son yerin fəaliyyət zonasına daxil olduğu gömrük orqanı tərəfindən həyata keçirilir.

Əgər faktiki ixrac (idxal) dəniz nəqliyyatı ilə həyata keçirilsə, gömrük rəsmiləşdirilməsi dəniz nəqliyyatının yükləndiyi əraziyə nəzarət edən gömrük orqanı tərəfindən həyata keçirilməlidir.

Mal və nəqliyyat vasitələrini gömrük sərhədindən keçirilən şəxslər, daşıyıcı, anbar sahibi, eləcə də mal və nəqliyyat vasitələrinə münasibətdə səlahiyyətlərə malik digər şəxslər gömrük rəsmiləşdirilməsi yerinə daxil olmaq hüququna malikdirlər. Gömrük orqanı onların iştirakını tələb etdikdə bu hüquq vəzifəyə çevrilir, belə ki, bu mərhələdə adı çəkilən şəxslər gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı bu orqanın vəzifəli şəxslərinə kömək etməlidirlər.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi Azərbaycan dilində aparılır. Bununla belə Gömrük Məcəlləsinin 141-ci maddəsinin 3-cü bəndinə və 171-ci maddəsinin 3-cü bəndinə və 171-ci maddəsinin 5-ci bəndinə əsasən Dövlət Gömrük Komitəsinin icazəsi ilə rəsmiləşdirməni aparan gömrük orqanına bu orqanın vəzifəli şəxslərinin bildiyi xarici dildə tərtib edilmiş sənədlər təqdim oluna bilər.

Bir dövlətin ərazisində verilmiş və hüquqi qüvvəsi olan sənədlər digər dövlətin ərazisində, beynəlxalq müqavilə və sazişlərdə başqa hal nəzərdə tutulmamışdırsa, yalnız müəyyən edilmiş qaydada təsdiq edildikdən (şəhadətləndirildikdən) sonra istifadə oluna bilər. Məsələn, Mülki, ailə-cinayət işləri üzrə hüquqi münasibətlər və hüquqi yardım barədə 22 yanvar 1993-cü ildə qəbul edilmiş Beynəlxalq Konvensiyaya görə, bu konvensiyanın üzvü olan ölkələrin birinin ərazisində sənədlər ona verilmiş səlahiyyətlər daxilində və müəyyən edilmiş formada xüsusi səlahiyyətli orqan və ya təşkilat tərəfindən hazırlanmış, yaxud şəhadətləndirilməsi (leqallaşdırılması) tələb olunmur. Belə sənədlərə təkcə notarius təsdiqi yetərli olur.

Təcrübədə xarici sənədlərin şəhadətləndirilməsinin daha çox iki üsulunda istifadə edilir: konsul leqallaşdırılması, apostil qoyulması.

Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən, baytarlıq fitosanitar, ekoloji və digər dövlət nəzarəti növlərinə cəlb edilməsi gərəkən mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsi, yalnız belə keçirilməyə səlahiyyətli dövlət orqanları tərəfindən verilmiş icazənin gömrük orqanlarına təqdim edilməsindən sonra həyata keçirilə və bitirilə bilər.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinin və gömrük nəzarətinin təşkili Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik aktlarına uyğun olmalıdır.

Azərbaycan Respublikasında idxal-ixrac əməliyyatlarının tənzimlənməsi qaydaları Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24 iyun 1997-ci il tarixli 609 sayılı Fərmanı ilə təsdiq olunmuşdur. 30 mart 1998-ci il tarixli 691 sayılı Fərmanla onun bəzi müddəaları dəqiqləşdirilmişdir.

İxrac-idxal əməliyyatlarının bu Qaydalarda nəzərdə tutulmayan digər formaları bütün rezidentlər tərəfindən sərbəst surətdə həyata keçirilir.

Mövzu 6.

Xarici ticarət əməliyyatlarının Rəsmiləşdirilməsi

Qaydalarda nəzərdə tutulan hallarda xarici ticarət əməliyyatlarının rəsmiləşdirilməsi üçün Rezidentlər İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə aşağıdakı sənədləri təqdim etməlidirlər:

İxrac əməliyyatları üzrə:

- xarici şəxslərlə bağlanmış müqavilə;
- istehsalçı və ixracatçı arasında bağlanmış müqavilə (istehsalçı ixrac etmədikdə);
- ixrac qiymətini əsaslandırma arayışı;
- Azərbaycan Respublikasına başqa ölkələrdən gətirilən mallar haqqında sənədlər.

İdxal əməliyyatları üzrə:

- xarici şəxslərlə bağlanmış müqavilə;
- əməliyyatın maliyyələşdirilmə mənbəyi haqqında məlumat;
- idxal qiymətini əsaslandırma arayışı.

İqtisadi İnkişaf Nazirliyi müvafiq sənədlərin qəbul olunması barədə Rezidentlərə yazılı surətdə xəbərdar etməlidir.

Bu Qaydalarda nəzərdə tutulmuş hallarda İqtisadi İnkişaf Nazirliyində bağlanmış müqavilələrin ekspertizası keçirilərkən onların Azərbaycan Respublikasının Qanunvericiliyinə və beynəlxalq hüquq qaydalarına uyğunluğu araşdırılmalı və Azərbaycan Respublikasının iqtisadi maraqlarının gözlənilməsi yoxlanılmalıdır.

Bu qaydalarda nəzərdə tutulan hallarda xarici ticarət əməliyyatlarının rəsmiləşdirilməsi üçün Rezidentlər gömrük orqanlarına aşağıdakı sənədləri təqdim etməlidirlər:

İxrac əməliyyatları üzrə:

- hüquqi şəxsin Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən müəyyən edilmiş kodu;
- xarici şəxslərlə bağlanmış müqavilə;
- ixrac olunan malların mənşəyi haqqında sənədlər;
- ixrac olunan malların haqqının qabaqcadan ödənilməsi və ya akkreditiv açılması barədə müvəkkil bankın sənədi;
- bu Qaydalarda nəzərdə tutulan hallarda Nazirlər Kabinetinin sərəncamı və ya İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin müsbət rəyi;
- gömrük yük bəyannaməsi.

İdxal əməliyyatları üzrə:

- bağlanmış müqavilə;
- gömrük yük bəyannaməsi;
- invoices - idxal olunan malların əmtəə dəyərini müəyyən edən sənəd;
- yol-nəqliyyat sənədləri;
- malın mənşəyini təsdiq edən sənəd;
- malın keyfiyyət sertifikatı;
- malın uyğunluq sertifikatı;
- bu Qaydalarda nəzərdə tutulan hallarda Nazirlər Kabinetinin sərəncamı və ya İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin ekspertizasının müsbət rəyi.

Lazımı sənədlər təqdim olunduqdan sonra müqavilələrin qeydiyyatı İqtisadi İnkişaf Nazirliyində 3 iş günü ərzində həyata keçirilir.

İxrac və idxal əməliyyatları üzrə tələb olunan sənədlər təqdim olunduqdan sonra gömrük orqanları həmin sənədləri rəsmiləşdirib 24 saat ərzində malların buraxılmasını təmin etməlidir.

Rezidentlər təqdim etdikləri sənədlərin və həmin sənədlərdə olan məlumatların həqiqiliyinə cavabdehdirlər.

Dövlət Gömrük Komitəsi bütün ixrac-idxal əməliyyatları üzrə hər ay hesabat dövründən sonrakı ayın 15-dən gec olmayaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə, İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə, Maliyyə Nazirliyinə, Vergilər Nazirliyinə, Dövlət Statistika Komitəsinə və Milli Banka müəyyən edilmiş formada məlumat verir.

Malların təhlükəsizliyini və onların müəyyən edilmiş tələblərə uyğun olduğunu təsdiq edən sənəd - sertifikatıya sistemi qaydalarına əsasən verilmiş sertifikat hesab edilir. Sertifikat bir nüsxədə verilir. O həmçinin xarici sertifikatın tanınması barədə şəhadətnamə rolunu oynayır.

Bir qayda olaraq Azərbaycan ərazisinə gətirilən malların təhlükəsizlik tələblərinə uyğun olması zərurəti və bunun təsdiqi olaraq malların sertifikatlaşdırılması xarici ticarət müqavilələri və sazişlərinin tərtibini nəzərdə tutmalıdır.

Sertifikatlaşdırılması məcburi olan mallar sərbəst dövriyyə üçün buraxılış, təkrar idxal, gömrük nəzarəti altında malların emalı (emal məhsullarının sərbəst dövriyyə üçün buraxılması üçün), gömrük ərazisindən kənarında malların emalı (emal məhsullarının geri gətirilməsi üçün) gömrük rejimləri altında yerləşdirilmiş mallar yalnız sertifikatlar gömrük orqanlarına təqdim edildikdən sonra buraxılır. Seçilmiş gömrük rejimindən asılı olmayaraq aşağıdakı mallar sertifikatsız buraxılır:

1) xarici dövlətlərin təmsilçiliklərinin və beynəlxalq dövlətlərarası təşkilatlarının və onların personallarının rəsmi istifadəsi üçün nəzərdə tutulmuş mallar;

2) fiziki şəxslər tərəfindən gətirilən, istehsalat və kommersiya fəaliyyəti üçün nəzərdə tutulmamış (müəyyən edilmiş hədlərdən artıq olan mallar istisna olmaqla) mallar.

Qanunvericilik, həmçinin, vahid miqdarda gətirilən və yalnız gətirən şəxsin istifadəsi üçün nəzərdə tutulan malların sertifikat təqdim edilmədən buraxılmaq imkanını nəzərdə tutur.

Aşağıdakı hallarda mallar şərti olaraq buraxıla bilər:

a) mallar - sərbəst dövriyyə üçün buraxılış, təkrar idxal, gömrük nəzarəti altında emal və gömrük ərazisindən kənarında emal rejimlərində bəyan edilmək üçün hazırlanır;

b) gömrük orqanına müəyyən öhdəliklə müraciət edildikdə (mallar özgeninkiləşdirilərkən müəyyən edilmiş qaydada sertifikatlaşdırılmalıdır).

Gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı aşağıdakılar yoxlanılmalıdır:

- sertifikatdakı (surətdəki) imza və möhürlər;

- sertifikatı vermiş orqanın səlahiyyəti;

- gətirilən malın sertifikata uyğun olması;

- sertifikatın etibarlılıq müddəti;

- gömrük rəsmiləşdirilməsi üçün digər məlumatlar.

Heyvandarlıq məhsullarının bütün növləri hər hansı nəqliyyat vasitəsi ilə idxal və ixrac olunduqda məcburi baytarlıq nəzarətindən keçməlidir. Heyvanların, heyvandarlıq məhsullarının və yemlərin, hərbi nəqliyyat vasitələrinin dövlət sərhədindən buraxılmasına, yalnız sərhəd baytarlıq nəzarət məntəqələri təşkil edilmiş yerlərdə yol verilir.

Bütün nəqliyyat və göndəriş növləri ilə, o cümlədən əl yükləri daxil olmaqla keçirilən: bütün növ heyvan və quşlar (heyvanların rüseym və spermaları, mayalanmış kürü də daxil olmaqla); heyvan mənşəli məhsullar (ət və ət məhsulları, süd və süd məhsulları, balıq, yumurtalar, arıçılıq məhsulları); heyvan mənşəli xammal (dəri, yun, xəz, tük, lələk, qan, sümük və digər məhsullar); heyvanlar üçün yemlər; baytarlıq preparatları, bioloji materiallar və heyvan mənşəli kolleksiya əşyaları dövlət sərhəd baytarlıq nəzarətindən keçməlidir. Sərhəd nəzarət-baytarlıq məntəqələri baytarlıq sertifikatı və baytarlıq şəhadətnamələri verirlər, həmçinin malların sərhəddən idxal, ixrac və tranziti üçün digər sənədlər rəsmiləşdirilir. Son zamanlar “quş qripi” xəstəliyinin yayılması bu tədbirlərin vacibliyini ikiqat artırır.

Bu funksiyaların yerinə yetirilməsi üçün sərhəd baytarlıq nəzarəti orqanlarına aşağıdakı hüquqlar verilir:

- xarici dövlətlərdən daxil olan və sərhəddən kənara çıxarılan nəzarətə cəlb edilməli olan yüklərə baxış keçirmək və onların daşınmasına davam edilməsinin mümkünlüyü və şərtləri barədə qərar qəbul etmək;

- nəzarətə cəlb edilməli olan yüklərin tədarükü, saxlanması, emalı və daşınması ilə məşğul olan dəniz və çay limanlarının, aeroportların, dəmir yol stansiyalarının, poçtamların, müəssisələrin ərazisinə maneəsisiz girmək;

- gömrükxana, dəniz və çay limanları

(körpüləri), aeroport, dəmiryol stansiyaları və i.a. müəssisələrin rəhbərliyindən gətirilən, saxlanılan və göndərilən heyvan mənşəli yüklər barədə məlumatlar və müvafiq sənədlər almaq;

- Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin müvafiq icazəsi olmadan Azərbaycan ərazisinə gətirilən, nəzarətə cəlb edilməli olan yüklərin boşaldılmasını, bu yüklərin yüklənməsini və tranzitini, onların göndərilməsinin baytarlıq şərtlərinin pozulduğu təqdirdə saxlamaq və ya qadağan etmək;

- nəzarətə cəlb edilməli olan yüklərin daşınması zamanı aşkar edilmiş pozuntuların aradan qaldırılması üçün icrası məcburi olan göstərişlər vermək;

- müayinə və laboratoriya ekspertizası məqsədi ilə prob və nümunələr götürmək.

Azərbaycanın gömrük sərhədindən bitkilər keçirilərkən, xarici ölkələrdən karantin və digər zərərvericilərin, həmçinin, bitki xəstəliklərinin daxil olmasının qarşısını almaq məqsədi ilə dövlət nəzarəti təşkil edilir.

Karantin xidmətinin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- xarici ölkələrdən gətirilən bitki mənşəli məhsulların, o cümlədən baqaj, poçt göndərişləri və sərnişinlərin əl yükü ilə daxil olan digər materialların karantin müayinəsi və laboratoriya ekspertizasının aparılması;

- digər ölkələrdən gələn bitki mənşəli məhsulların və digər materialların, həmçinin nəqliyyat vasitələrinin sağlamlaşdırılması və karantin zərərsizləşdirilməsinin təşkil edilməsi;

- ixrac edilən bitki mənşəli məhsullar və digər materiallara karantin baxışının keçirilməsi.

Karantin xidməti orqanlarına verilən hüquqlar, baytarlıq xidməti orqanlarına verilən hüquqlarla əsasən uyğun gəlir.

Karantin nəzarətinə cəlb edilən mallar aşağıdakılardır:

1) kənd təsərrüfatı, meşə və dekorativ bitkilərin toxumları, əkin materialları və onların hissələri (çubuqlar, soğanaqlar, köklər, gül kəsimləri, dibçəkdə güllər və s.);

2) təzə meyvə, tərəvəz və giləmeyvələr;

3) ərzaq, məqsədli furaj və texniki taxıl, maya, jmix, pambıq, kətan və digər lifli-toxuma bitkilərinin lifi, dərman-bitki xammalı, dəri xammalı və yun;

4) düyü, hər növ qoz, araxis, un, yarma, dənəvər kofe və kakao, qurudulmuş meyvə və tərəvəz, xam tütün, yeyinti xarakterli ətriyyat və ədviyyatlar;

5) canlı göbələk, bakteriya, virus və törədiciləri;

6) həşərat, toxum, herbari kolleksiyaları;

7) tara, oduncaq, bitki mənşəli ayrı-ayrı sənaye malları, qablaşdırma materialları və məmulatlar;

8) monolitlər və əkin (torpaq) süxurları nümunələri;

9) furaj (quru ot, saman, kombinə edilmiş yem və s.), həmçinin heyvanlar keçirilərkən təmizlik üçün altlıq (salma, toxuma və s.);

10) gömrük nəzarətinə cəlb edilməli yükləri daşıyan və xaricdən gələn nəqliyyat vasitələri;

11) bitki mənşəli idxal məhsullarının saxlanıldığı anbarlar.

Karantin nəzarətinə cəlb edilən malların ixracı yerli karantin müfəttişliyi tərəfindən verilən fitosanitar sertifikatların müşayiəti ilə aparılır.

Karantin nəzarətinə cəlb edilən malların idxalı üçün əsas olaraq aşağıdakı sənədlər tələb olunur:

- idxal karantin icazəsi;

- ixrac ölkəsinin karantin üzrə dövlət orqanlarının verdiyi fitosanitar sertifikatı.

İdxal məntəqələrində bitki karantin üzrə dövlət müfəttişlərinin fitosanitar müayinəsindən sonra müəyyən olunmuş qaydada rəsmiləşdirilmiş sertifikat verilir.

6.1. Barəsində gömrük rəsmiləşdirilməsi bitməmiş mal və nəqliyyat vasitələrindən istifadə edilməsi və üzərində sərəncam verilməsi

Gömrük qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olunmaqla, gömrük rəsmiləşdirilməsi tamamlanmamış mal və nəqliyyat vasitələrindən istifadə edilməsi və onların üzərində sərəncam verilməsi qadağan edilir.

Gömrük Məcəlləsinin 132-ci maddəsinə görə, gömrük orqanlarının icazəsi ilə belə mallar və nəqliyyat vasitələri ilə gömrük rəsmiləşdirilməsi üçün zəruri olan yük əməliyyatları və başqa əməliyyatlar aparıla bilər.

Bu qadağanın yerinə yetirilməsi üçün gömrük rəsmiləşdirilməsi mərhələsində, bir qayda olaraq, yüklərin daşınması bağlı nəqliyyat vasitələrindən istifadə edilməklə həyata keçirilir. Ağırçəkili, irihəcmli mallar, həmçinin qum, çınqıl və s. açıq nəqliyyat vasitələrində (məsələn, dəmiryol platformalarında) daşına bilər.

Bu halda belə malların dəyişdirilməsinə yol verməmək üçün gömrük orqanları bütün tədbirləri görməlidirlər (yol-nəqliyyat sənədlərində müfəssəl məlumat olmalı, mallara tanınma nişanları və digər eyniləşdirilmə vasitələri vurulmalıdır).

Barəsində gömrük rəsmiləşdirilməsi tamamlanmış mal və nəqliyyat vasitələrindən istifadə olunması və onlar üzərində sərəncam verilməsi üzrə şərtlər müəyyən edilməsi və məhdudiyətlər qoyulması hüququ Dövlət Gömrük Komitəsinə məxsusdur.

6.2. Gömrük rəsmiləşdirilməsinin

sadələşdirilmiş qaydası

Azərbaycan

gömrük sərhədindən keçirilən malların ayrı-ayrı kateqoriyalarının gömrük rəsmiləşdirilməsi sadələşdirilmiş formada və prioritet qaydada aparıla bilər. Belə mal kateqoriyalarına təbii fəlakətlərin, qəzaların, bədbəxt hadisələrin nəticələrinin ləğv edilməsi üçün tələb olunan mallar, canlı heyvanlar, tez xarab olan mallar, radioaktiv maddələr, kütləvi informasiya məqsədləri üçün məlumatlar, Azərbaycan Respublikasının ali qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının ünvanlarına göndərilən və digər bu qəbildən olan mallar aid edilir.

Sadələşdirilmiş gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydalarının tətbiqinin hal və şərtlərini Dövlət Gömrük Komitəsi müəyyən edir.

Bu cür gömrük rəsmiləşdirilməsinin xüsusiyyətlərini açıqlamağa çalışaq.

Belə malların rəsmiləşdirilməsinin prioritetliyi - gömrük orqanlarına təqdim edildikdən sonra həmin malların birinci növbədə rəsmiləşdirilməsi deməkdir.

Sadələşdirilmiş qayda mal müşayiət, nəqliyyat və digər sənədlərin - (əgər bu sənədlərdə daşıyıcının, mal göndərən və alan şəxslərin barəsində və həmçinin malların özünün adı, mənşəyi, miqdarı və dəyəri barədə məlumatlar varsa), gömrük orqanlarına təqdim edilməsi ilə malların bəyan edilməsinə yol verir.

Əgər gömrük orqanlarında malların başqa adla, saxta sənədlərlə keçirilməsini, təqdim edilən sənədlərin lazım olan məlumatları əks etdirmədiyini güman etməyə kifayət qədər əsas varsa, onlar deklarantdan çatışmayan məlumatları əks etdirən əlavə sənədlər tələb edə bilərlər (Bəzi hallarda qoyulan tələbləri özündə əks etdirən sərbəst formada yazılmış ərizə də kifayət edə bilər).

Sadələşdirilmiş qayda deklaranta xeyli vaxta qənaət etməyə imkan verir.

Mallar və nəqliyyat vasitələri ilə gömrük rəsmiləşdirilməsi üçün zəruri olan yük əməliyyatları və başqa əməliyyatlar dedikdə, malların daşınması, çəkilməsi və ya miqdarının digər üsulla təyini, malların yüklənməsi, boşaldılması, başqa nəqliyyat vahidinə keçirilməsi, zədələnmiş qablamaların düzəldilməsi, taranın açılması, qablaşdırılması, gömrük rəsmiləşdirilməsi tələb olunan mal və nəqliyyat vasitələrinin yenidən qablaşdırılması, mal və nəqliyyat vasitələrinin ola biləcəyi bina, iri həcmli qab və digər yerlərin açılması və s. nəzərdə tutulur.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi üçün yük və digər əməliyyatların aparılması, yalnız gömrük orqanının müvafiq tələbi olduqda məcburi hesab edilir.

Əgər bu mal və nəqliyyat vasitələri barəsində gömrük rəsmiləşdirilməsi tamamlanmamışsa, yük və digər əməliyyatlar, yalnız gömrük orqanının icazəsi ilə aparıla bilər.

Belə əməliyyatlar gömrük orqanları üçün heç bir əlavə xərcə səbəb olmamalıdır.

6.3. Gömrük nəzarəti məqsədləri üçün mallardan prob və nümunələrin götürülməsi

Prob və nümunələr onların tədqiqatı (ekspertizası) üçün götürülür. Prob və nümunələrin götürülməsi - gömrük orqanları tərəfindən, yaxud onların icazəsi ilə mallara münasibətdə səlahiyyətə malik şəxslər, bu şəxslərin nümayəndələri və digər dövlət orqanları (məsələn, ekoloji, baytarlıq nəzarəti orqanları) tərəfindən nəzarətin həyata keçirilməsi məqsədilə - tətbiq edilir. (Əlavə 1,2).

Gömrük Məcəlləsində problemlərin götürülməsi prinsipi müəyyən edilir. Onlar tədqiqata imkan verən minimal miqdarlarda götürülür. Prob (nümunə) - bütün malın (partiyanın) təcəssümü hesab edilir, buna görə də laboratoriya təcrübəsi üçün onun elə minimal hissəsi götürülməlidir ki, malın gömrük sərhədini keçdiyi halda bütün keyfiyyət xarakteristikasını müəyyən etmək mümkün olsun. Təhlil nəticəsində nümunə götürüldüyü malın tərkibi və xassələri barədə laboratoriya tədqiqatlarının dəqiqliyi həddlərində fikir söyləmək mümkündür.

Problar - birdəfəlik, birləşdirilmiş və yoxlama kimi üç qrupla təsnifatlandırılır:

a) birdəfəlik (nöqtəvi) prob dedikdə bir qəbul (analiz) üçün götürülən prob nəzərdə tutulur. Bu cür problemlər malın bir bağlısında, rezervuarın, yaxud nəqliyyat vasitəsinin verilmiş səviyyəsində malın keyfiyyətini xarakterizə edir.

b) birləşdirilmiş (orta) prob bir neçə nöqtəvi probun səylə qarışdırılması nəticəsində tərtib edilir. Nöqtəvi problemlər uyğun qaydada və uyğun mütənasibliklə seçilməlidir.

c) yoxlama (arbitraj) probu birləşdirilmiş probun analiz üçün istifadə olunan hissəsidir və arbitraj sınaqları tələb olunduqda istifadə etmək üçün qorunub saxlanılır.

Probların götürülməsi üç mərhələdə aparılır:

- 1) mal partiyasına ümumi baxış;
- 2) nöqtəvi problemlərin və ya nümunə götürüləcək hissələrin seçilməsi;
- 3) orta probun tərtib edilməsi.

Əgər prob və nümunələr gömrük orqanları tərəfindən götürülsə, mal barəsində səlahiyyətli şəxslər və onların nümayəndələrinin bu əməliyyatlarda iştirak etmək hüququ var. Sonuncular problemlər götürülərkən gömrük orqanlarına kömək etməlidirlər (məsələn, yük əməliyyatlarını öz hesablarına aparmalıdırlar).

Əgər prob və nümunələrin götürülməsinə mal barəsində səlahiyyətləri olan şəxslər və onların nümayəndələri təşəbbüs göstərsə, bu zaman gömrük orqanlarının səlahiyyətli şəxsləri iştirak etməlidirlər. Gömrük əməkdaşları - həmçinin digər dövlət nəzarət orqanlarının səlahiyyətli şəxsləri tərəfindən prob və nümunələrin götürülməsi prosesində iştirak etməlidirlər. Bu halda aparılmış tədqiqatların nəticələri barədə gömrük orqanlarına məlumat verilməlidir.

Aşağıdakı hallarda mallar barədə səlahiyyətli şəxslərin və onların nümayəndələrinin iştirakı olmadan gömrük orqanları tərəfindən prob və nümunələrin götürülməsinə yol verilir:

1) mallar gömrük orqaqlarına təqdim olunduqdan sonra 10 gün müddətində bu şəxslər gəlib çıxmadıqda;

2) təxirə salınması mümkün olmayan hallarda.

Belə hallarda problemlərin götürülməsi zamanı tədqiqatın nəticələrində maraqlı olmayan şəxslər iştirak etməlidirlər.

Mallar barədə səlahiyyəti olan şəxslər və onların nümayəndələrinin onların malından götürülmüş prob və nümunələrin tədqiqatının nəticələri ilə tanış olmaq hüququ var.

Götürülmüş prob və nümunələr gömrük ekspertizasına daxil olur. Bu əməliyyat altında - xüsusi biliklərdən istifadə edilməsi ilə gömrük nəzarətinin, gömrük rəsmiləşdirilməsinin icraatı zamanı meydana çıxan məsələlərin həll edilmə prosedurası başa düşülür.

Gömrük ekspertizası ilkin qərar qəbul edilmə prosesində və digər gömrük məqsədləri ilə aparıla bilər. Bu zaman bütün hallar üçün müəyyən olunan prob və nümunə götürmə proseduralarından istifadə olunur.

Gömrük Məcəlləsinin 8-ci maddəsinə əsasən gömrük məqsədləri ilə ekspertiza və tədqiqatların aparılması gömrük laboratoriyalarına həvalə olunur. Beləliklə, gömrük ekspertizası - gömrük orqanının səlahiyyətli vəzifəli şəxsi tərəfindən gömrük laboratoriyasına tapşırılmış prosessual hərəkətlərdir.

Ekspertiza təyin edilməsinin, ekspertlərin iştirakının, prob və nümunələr götürülməsinin, təqdim edilən məlumatın dəqiqliyinə məsuliyyət və digər məsələlərin hüququ əsası Gömrük Məcəlləsi ilə müəyyən edilmişdir.

Gömrük laboratoriyalarında ekspertizalar gömrük və digər hüquq mühafizə orqanlarının - həm gömrük rəsmiləşdirilməsi və gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı olaraq, həm də gömrük qaydalarının pozulması üzrə işlərin icraatı və dinlənilməsi ilə bağlı olaraq (bəzi hallarda gömrük ekspertizası cinayət və mülki işlərin məhkəmə araşdırılması ilə bağlı olaraq təyin edilə bilər) aparılır. Gömrük laboratoriyalarında, həmçinin, digər dövlət orqanlarının, müəssisələrin, vətəndaşların müraciəti əsasında, əgər onlar cinayət və mülki işlərin icraatı ilə, iqtisad məhkəmələrində mübahisələrin həll edilməsi və gömrük qaydalarının pozulması işləri ilə bağlı deyilsə, aparıla bilər.

Lazım gəldikdə təkrar ekspertizalar aparıla bilər. Gömrük rəsmiləşdirilməsi mərhələsində ekspertizanın əsas vəzifəsi - gömrük bəyannaməsində göstərilən məlumatların malların real xassə və xarakteristikalarına uyğun gəlib-gəlmədiyini araşdırmaqdan ibarətdir. Bu iş müxtəlif məqsədlər üçün nəzərdə tutulur: gömrük ödənişlərinin əsaslandırılması və dəqiq müəyyən edilməsi üçün; gömrük sərhədindən keçirilən mallara iqtisadi siyasət tədbirlərinin tətbiq edilib-edilməyəcəyini müəyyən etmək üçün və i.a.

Gömrük ekspertizası - malların kimyəvi, fiziki analizlərindən, texniki, əmtəəşünaslıq ekspertizalarından ibarət olur.

Gömrük laboratoriyalarında aşağıdakılar müəyyən edilir:

- malın XİFMN-da nəzərdə tutulmuş kodu;
- malın fiziki və kimyəvi strukturu, həmçinin, markası, növü və keyfiyyəti;
- malın mənşə ölkəsi və gömrük dəyəri;
- malın istismar və ekoloji təhlükəsizliyi;
- malın bədii, tarixi və arxeoloji dəyərlərə aidiyyəti.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi mərhələsində ekspertizanın aşağıdakı növləri mühüm əhəmiyyət kəsb edir:

a) malların mənşə ölkəsinin təyin edilməsi üzrə ekspertizalar. Belə ekspertizanın nəticələrindən gömrük rəsmiləşdirilməsi və gömrük nəzarəti rejimi, həmçinin gömrük rüsumlarının miqdarı bilavasitə asılı olur;

b) tarif təsnifatında malların yerinin təyin edilməsi məqsədilə aparılan ekspertizalar.

Bunun üçün fiziki və kimyəvi tədqiqatlardan istifadə edilir, gömrük nəzarəti rejimi, həmçinin gömrük tarifi stavkaları bu tədqiqatların nəticələrindən asılı olur.

c) mal və xidmətlərin sertifikatlaşdırılması ilə bağlı olan ekspertizalar.

Gömrük ekspertizaları, həmçinin, malların ayrı-ayrı gömrük rejimləri altında yerləşdirilməsi ilə bağlı olaraq aparılır (məsələn, emal rejimlərində). Bu hallarda gömrük laboratoriyalarında malların eyniləşdirilməsi (identifikasiyası), o cümlədən xammalın emal əməliyyatlarından sonra identifikasiyası aparılır, xammalın emalında məhsulun çıxım normaları müəyyən edilir.

Həm gömrük sərəhdindən keçirilən malların özü, həm də gömrük, mal-müşayiət sənədlərində və digər sənədlərdə olan bu mallar haqqında məlumat gömrük ekspertizasının obyektinə ola bilər.

Gömrük Məcəlləsində ekspertizaların maliyyələşdirilməsi prinsipi müəyyən edilmişdir.

Bir tərəfdən, gömrük orqanları prob və nümunələrin götürülməsi nəticəsində şəxsə dəymiş zərəri ödəmirlər. Digər tərəfdən prob və nümunələrin tədqiqinə gömrük orqanları və gömrük laboratoriyalarının çəkdiyi xərclər, mallar barəsində səlahiyyətlərə malik şəxslər tərəfindən (əgər belə təhqiqat bu şəxsin təşəbbüsü ilə keçirilmirsə) ödənilmir.

Gömrük ekspertizasının keçirilməsi ilə bağlı sənədləşmələrə aşağıdakılar aiddir:

a) ekspertizanın keçirilməsi üçün təqdim edilən sənədlər (ekspertizanın keçirilməsi üçün göstəriş, ekspertiza təyin edilməsi barədə qərar);

b) ekspertiza aktı.

Gömrük nəzarəti keçirilməsi və ya gömrük rəsmiləşdirilməsi prosesində ekspertizanın keçirilməsinə ehtiyac yaranırsa, ekspertiza keçirilməsi barədə tapşırıq hazırlanır. Bütün hallarda belə tapşırıq gömrük qaydalarının pozulması üzrə iş açılana qədər (yəni, ondan əvvəl) tərtib edilir. Ekspertiza təyin edilməsi barədə qərar isə, həm gömrük qaydalarının pozulması üzrə artıq açılmış işin icraatı prosesində, həm də cinayət işi üzrə təhqiqat aparılması zamanı verilə bilər.

Ekspertizanın nəticələrinə görə rəy (ekspertiza aktı) yazılır. Akt iki nüsxədə hazırlanır: birinci nüsxə ekspertiza təyin etmiş gömrük orqanına göndərilir; ikinci nüsxə gömrük laboratoriyasında qalır. Bir qayda olaraq ekspertiza aktı quruluşca aşağıdakılardan ibarət olur:

a) giriş hissəsi (ekspertizanın adı, ekspertiza təyin edən orqanın adı, ekspertlər barədə məlumat, ekspertiza təyin edilməsi üçün əsas, malların ekspertizaya daxil olma tarixi, ekspertizaya daxil olmuş material və digər tədqiqat obyektlərinin adı, ekspertizanın keçirildiyi yer və ekspertin müəyyən etməli olduğu məsələlər);

b) tədqiqat hissəsi (tədqiqat prosesinin və onun nəticələrinin təfsiri, müəyyən edilmiş faktlara elmi izah).

c) nəticələr (qoyulmuş suallara cavablar).

Əgər rəy (ekspertiza aktı) verilməsi mümkün olmazsa, bu haqda əsaslandırılmış məlumat verilir. Rəy ekspertizanı aparan ekspertlər tərəfindən imzalanır və gömrük laboratoriyasının möhürü ilə təsdiq edilir. Gömrük ekspertizası obyektləri olmuş əşyalar (prob və nümunələr) və sənədlər ekspertizanı təyin etmiş orqana qaytarılmalıdır.

6.4. Malların gömrük nəzarəti altında daşınması

Malların gömrük nəzarəti altında daşınması zamanı gömrük orqanları mövcud qanunvericiliyə riayət olunmasını təmin etmək üçün bütün lazımi tədbirləri görməlidirlər. Bu tədbirlər mal və nəqliyyat vasitələrinin qorunmasına zəmanət verməli, malların əsas keyfiyyət və kəmiyyət xarakteristikalarının dəyişilməz qalmasını, nəhayət gömrük nəzarəti altında daşınan mallara münasibətdə hər hansı qeyri-qanuni hərəkətlərin qarşısının alınmasını təmin etməlidir.

Gömrük orqanları gömrük nəzarəti altında malların daşınmasının marşrut və müddətlərini müəyyən etmək hüququna malikdirlər.

Daşınma müddətlərini təyin edərkən gömrük orqanı adi halda yerinə çatdırma müddətlərini, konkret nəqliyyat növünün imkanlarını, seçilmiş marşrut və digər daşınma şərtlərini nəzərə almaqla qərar qəbul edir.

Daşıyıcı gömrük orqanının göstərdiyi marşrutla hərəkət etməlidir. Quru ərazidən idxal edilən bütün mallar, gömrük rəsmiləşdirilməsi nəzərdə tutulan gömrük orqanına, leqal, yaxud gömrük yolu adlanan ən qısa marşrutla çatdırılmalıdır. Bilavasitə təyinat gömrük orqanına aparan dəmir yolu, çay və s. leqal (gömrük) yolu hesab edilir.

Dünya təcrübəsi gömrük əməkdaşlarına leqal yollarla hərəkət edən nəqliyyatı saxlamaq və daşınmaya əsas verən nəqliyyat sənədlərini tələb etmək hüququ verir. Belə nəzarətin məqsədi, daşıyıcının öz yükünü təyinat gömrükxanasına aparmasına əmin olmaqdır. Məsələn, Bakı Baş Gömrük İdarəsinin Qaradağ xüsusi nəzarət postu adı çəkilən və digər operativ məsələlərin həlli üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Gömrük orqanlarının bu hüququna, daşıyıcının mal, nəqliyyat vasitəsi və yol-nəqliyyat sənədlərinin müəyyən edilmiş marşrut üzrə və daşınma müddətlərinə ciddi əməl etməklə təyinat gömrükxanasına çatdırmaq vəzifəsi uyğun gəlir.

Gömrük qanunvericiliyi nəzərə alır ki, malların gətirilməsi (aparılması) barədə xəbərdarlıq edildikdən dərhal sonra daşıyıcının mal və nəqliyyat vasitələrinin, həmçinin, mal-müşayiət sənədlərinin təbii aşınma və itkidən başqa qablaşdırma vasitələrini və malın vəziyyətini dəyişmədən, tam qorunmaqla təyinat gömrükxanasına çatdırmaq vəzifəsi yaranır. Yükün müəyyən gömrük rejimi altında yerləşdirilməsi anıadək

gömrük ödənişlərinin ödənilməsi məsuliyyəti daşıyıcının üzərinə düşür. Qəza, yaxud qarşısıalınmaz qüvvənin təsiri şəraitində daşıyıcı aşağıdakı hallarda məsuliyyətdən azad edilir. Əgər o:

- 1) yükün saxlanması və ondan qeyri-qanuni istifadənin qarşısının alınması üçün tədbirlər görmüşsə;
- 2) yaranmış vəziyyət barədə yaxınlıqdakı gömrük orqanına nəqliyyat vasitəsinin yeri dəqiq göstərilməklə məlumat vermişsə.

Yüklərin gömrük nəzarəti altında daşınması zamanı qanunvericiliyə riayət edilməsi məqsədi ilə görülən əsas tədbirlər aşağıdakılardır:

- 1) gömrük müşayiəti;
- 2) gömrük daşıyıcısının xidmətlərindən istifadə edilməsi;
- 3) nəqliyyat vasitələrinin müəyyən olunmuş qaydada təchiz edilməsi üzrə təşkilat-texniki tədbirlər kompleksi.

Axırıncı tədbir həm müstəqil, həm də birinci iki tədbirə zəmanət kimi tətbiq edilə bilər. Bu zaman nəqliyyat vasitələrinin təchiz edilməsi üzrə daşıyıcının çəkdiyi xərclər gömrük orqanları tərəfindən ödənilmir.

Gömrük orqanları bu tədbirlərdən o zaman istifadə edir ki, adi daşınmanın gömrük qanunvericiliyinə əməl edilməsinə zəmanət verə bilməyəcəyini, mal və nəqliyyat vasitələrinin yerinə çatdırılmayacağını, yaxud ödənişlərin ödənməyəcəyini güman etməyə əsas olsun. Yaranmış vəziyyət başqa şərtlər də tələb edə bilər. Ona görə də qərar qəbul edərkən aşağıdakı məsələlərin nəzərə alınması mühüm əhəmiyyət kəsb edir:

- a) daşıyıcının nəqliyyat vasitələrinin təchizatının gömrük orqanlarının tələblərinə uyğunluğu;
- b) daşıyıcı barədə gömrük orqanlarının müfəssəl məlumatı;
- c) malın xarakteri (aksizli mallar, digər dövlət orqanlarının nəzarətinə cəlb edilən mallar);
- ç) malın gömrük statusu (rejimindən asılı olaraq tarif və qeyri-tarif tədbirlərinin tətbiqi üçün).

Əgər sadalanan tədbirlər daşınmada qanunvericiliyin tələblərinə riayət edilməsini təyin etmək üçün kifayət deyilsə, gömrük orqanı gömrük ödənişlərinin təmin edilməsini tələb edə bilər (girov, bank zəmanəti, depozit).

6.5. Gömrük müşayiəti anlayışı

Gömrük müşayiəti dedikdə, mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsi mərhələsində elə daşınma üsulu başa düşülür ki, bilavasitə gömrük əməkdaşları tərəfindən müşayiəti olunur. Gömrük müşayiəti daşınan yüklərin yüksək qorunma dərəcəsinə və gömrük qanunvericiliyinə riayət olunmasına zəmanət verir. Bu tədbirin istifadə edilməsi nəqliyyat xərclərinin artmasına, gömrük kadrlarının digər işlərdən ayrılması və bu səbəbdən çatışmamasına gətirib çıxarır. Ona görə də gömrük müşayiətindən digər tədbirlər gömrük nəzarətini təmin etmək üçün yetərli olmadıqda, istifadə edilir.

Adətən gömrük müşayiəti barədə qərarı gömrük orqanları aşağıdakı hallarda verirlər:

- 1) gömrük nəzarəti altındakı malların daşınması gömrük daşıyıcısı tərəfindən həyata keçirilə bilmədikdə;
- 2) əgər sərhəd gömrük orqanı tərəfindən sərhəd müvəqqəti saxlanma anbarlarında mallara baxış keçirilməsi barədə qərar qəbul edilmişsə;
- 3) gömrük qanunvericiliyinə riayət edilməsinin təmin edilməsi digər üsullarla mümkün olmur.

Gömrük müşayiəti, malların gömrük nəzarəti altında daşınması qaydaları nəzərə alınmaqla həyata keçirilməlidir.

Gömrük müşayiəti həmin qərar qəbul edildikdən sonrakı gündən gec olmayaraq təşkil edilməlidir.

Gömrük müşayiəti zamanı gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri, Gömrük Məcəlləsində göstərilmiş normaları rəhbər tutaraq fiziki qüvvə, xüsusi vasitələr və odlu silah tətbiq etmək hüququna malikdirlər.

Müşayiət avtomobilinin sıradan çıxması, qəza və qarşısıalınmaz hadisə zamanı avtomobilin təmiri başa çatanaqədər və ya mallar başqa nəqliyyat növünə yüklənənə qədər marşrut təxirə salınır. Baş vermiş hadisə barədə sərbəst formada akt tərtib olunur.

Mövzu 7.

Alqı-satqı müqavilələrində mal Göndərişinin bazis şərtləri və Beynəlxalq Konvensiyalar

Beynəlxalq təcrübədə alqı-satqı əməliyyatları müxtəlif kommertiya şərtlərində həyata keçirilir. Alıcı və satıcı arasında mal göndərişləri zamanı götürülən öhdəliklərin əsasını "Ticarət terminləri izahının beynəlxalq qaydaları" ("İnkoterms") təşkil edir. İlk dəfə "İnkoterms" 1936-cı ildə işlənilib, hazırlanmışdır. Hazırda istifadə olunan sonuncu redaksiya isə 2000-ci ilin təkmilləşdirilmiş nəşridir.

"İnkoterms" terminlərinə yenidən baxılma işi ilə əlaqədar olaraq Beynəlxalq Ticarət Palatasının işçi qrupu tərəfindən ticarət terminlərinin asan oxunması və başa düşülməsi məqsədilə başqa ardıcılığın təqdim edilməsi təklifi irəli sürülmüşdür. Bu terminlər dörd müxtəlif bazis kateqoriyalarına görə qruplaşdırılmışdır (Cədvəl 2):

"E" qrupu EXW şərtlərini özündə cəmləşdirir, bu şərtə görə alıcı göndərilməyə hazır olan malı anbarda qəbul edir (satıcının müəssisəsində);

"F" qrupunun şərtlərinə satıcının mütləq qaydada malları alıcının göstərdiyi nəqliyyat vasitəsinə qədər çatdırılması daxildir (FSA, FAS, FOB şərtləri);

"C" qrupu şərti daxilində nəzərdə tutulur ki, satıcı daşınma müqaviləsini bağlamalıdır, ancaq o malın yüklənilib yola salınmasından sonra və daşınma müddətində baş verəcək hadisələrlə bağlı, - malların itməsi, zədələnməsi və əlavə xərclərə görə risk (mümkün olan xətdər) daşımır (CFR, CİF, CRT, CİP);

"D" qrupu şərtinə görə, satıcı malın təyinat məntəqəsinə çatdırılmasına qədər bütün mümkün ola bilən risk və xərcləri daşıyır (DAF, DES, DEQ, DDU və DDP).

Cədvəl 2

Uyğun şərtlər 10 bəndə bölünmüş öhdəçilikdə izah edilmişdir ki, burada da eyni suallar üzrə satıcının hər hansı öhdəçiliyinə uyğun olaraq alıcının da öhdəçiliyi öz əksini tapmışdır. Məsələn, satıcının öhdəçiliyi izah edilən A-3 bəndinə uyğun olaraq satıcı daşınmanı təşkil etməli və ödənilməsinə yerinə yetirməlidirsə, alıcının öhdəçiliyini təyin edən B.3 bəndində alıcının "öhdəçiliyi yoxdur" sözləri qeyd olunmuşdur.

Bütün bunlar o demək deyildir ki, alıcı malın daşınmasına görə öhdəçilik götürə bilməz, ancaq şərtə görə onun qarşısında belə bir "öhdəçiliyi" yoxdur.

"İnkoterms" tərəflər arasında vergilərin, rüsumların, digər rəsmi yığımların, habelə gömrük rəsmiləşdirilməsinə çəkilən xərclərin bölüşdürülməsi bölməsində tərəflər arasında çəkilən xərclərin hansı ölçüdə bölünməsinə izah edir, hərçənd ki, satıcı malın satışından sonra onu alıcı tərəfindən neçə istifadə olunmasında maraqlı olmaya bilər. Və əksinə, bəzi şərtlərə görə, məsələn, "D" tipinə görə, təyin edilmiş məntəqəyədək malın daşınmasına görə satıcı tərəfindən çəkilən xərclər alıcını maraqlandırmır.

Yaxşı olardı ki, malların gömrük təmizlənməsi öz ölkələrində müqavilə iştirakçıları tərəfindən və ya bu işlərə vəkil edilmiş şəxslər tərəfindən təşkil edilsin. Beləliklə, ixracatçı ixraca görə, idxalatçı isə öz növbəsində idxala görə gömrük təmizlənmələrini təşkil etməlidirlər. Ancaq, bir sıra ticarət şərtlərinə uyğun olaraq, alıcı məcburdur ki, gömrük təmizlənməsini satıcının ölkəsində həyata keçirsin (EXW, FAS və i.a.) və əksinə, satıcı - gömrük təmizlənməsini alıcının ölkəsində yerinə yetirsin (DEQ və DDP). Aydın ki, belə hallarda alıcı və satıcı müəyyən malların aparılması və gətirilməsi üçün qadağalarla əlaqədar mümkün hər hansı riski öz üzərlərinə götürürlər.

Onlar, həmçinin, uyğun ölkə tərəfindən həmin ölkənin vətəndaşı olmayan şəxsin gömrük təmizlənməsi əməliyyatı aparmasına icazə verilməsini müəyyən etməlidirlər (məsələn, Rusiyanın gömrük qanunvericiliyi buna yol vermir).

Ola bilər ki, alıcı EXW şərtinə uyğun olaraq malı anbar meydançasından qəbul edilməsini arzu etsin və ya "FAS" şərtinə görə yükü gəmi bortu boyunca qəbul etsin və eyni zamanda istəyər ki, malın ixracına görə gömrük təmizlənməsi satıcı tərəfindən yerinə yetirilsin.

Belə olan halda "ixraca görə gömrük təmizlənməsi daxil olmaqla" ifadəsi müəyyən ticarət terminindən sonra əlavə edilir. Əksinə, elə hallar da olur ki, satıcı "DEQ" və ya "DDP" şərtlərinə uyğun olaraq malın çatdırılmasına hazırdır, lakin idxal üçün nəzərdə tutulan rüsum və rəsmi yığımların ödənilməsi üçün öz üzərinə tam və ya qismən öhdəçilik götürür. Bu hal üçün onda DEQ şərtinə "rüsum ödənilmişdir" ifadəsi əlavə edilməlidir və ya satıcı tərəfindən konkret hansı vergi və yığımların ödənilməsinə istəmədiyi göstərilməlidir. Məsələn, DEQ və ya DDP VAT unrald (əlavə edilmiş dəyərin vergisi ödənilməmişdir).

Nəzərə alınmalıdır ki, xarici şirkətlər üçün bir çox ölkələrdə nəinki idxal lisenziyalarının alınması, hətta əlavə olunmuş dərəcəyə görə rüsum və vergilərin ödənilməsi müəyyən çətinliklərlə qarşılanır. Belə halda ən çox qəbul edilən şərt “DDU”dür (rüsum ödənilmədən daşınma).

Ancaq bir neçə halda elə olur ki, idxal olunacaq malın idxalatçının ölkəsindəki anbarlarına qədər çatdırılmasını (göndərişini) öz öhdəsinə götürmüş satıcı istəyər ki, gömrük rəsmiləşdirilməsini rüsumu ödəmədən həyata keçirsin. Onda “DDU” şərtindən sonra “gömrük təmizlənməsi daxil olmaqla” ifadəsi əlavə edilməlidir. Həmçinin D tipli terminlərinə də digər uyğun əlavələr edilə bilər. Məsələn, DDP, əlavə olunan dəyərin vergisi istisna olmaqla, DEQ, rüsum ödənilmədən və i.a.

Bir çox hallarda tərəflər arzu edirlər ki, malın təyinat yerinə qədər təhlükəsiz daşınması üçün hansı qablaşdırmadan istifadə olunması müəyyən edilsin.

Ancaq, daşınmanın müddətindən və növündən asılı olaraq satıcı tərəfindən götürülən öhdəçilik də müxtəlif olur ki, buna görə də satış kontraktının bağlanmasına qədər satıcı qablaşdırmanın şərtlərindən xəbərdar olmalı və yerinə yetirməlidir. Bu müddəa malların beynəlxalq ticarətinə dair kontraktlar haqqında BMT-nin 1980-ci il Konvensiyasının 35.1 və 35.2.6 maddələrində öz əksini tapmışdır.

Bir çox hallarda alıcı tərəfindən malların keyfiyyətinin yoxlanılmasının təşkili malın satıcıdan alınana qədər və ya daşınmaya qəbul edilənədək həyata keçirilməsi məqsədyönlü hesab edilir (yüklənməyə qədər yoxlanılma - PSI re-shirment insrektion). Əgər kontraktla başqa hal nəzərdə tutulmursa, alıcı marağına uyğun təşkil etdiyi belə yoxlamanın dəyərini özü ödəyir. Amma yoxlama yalnız lisenziya alınması məqsədilə satıcının ölkəsində aparılırsa, onda malın yoxlanılması üçün çəkilən xərci o özü ödəyir.

Daşıyıcının yanında sərbəst (FSA)

Qeyd olunduğu kimi, FSA termini o vaxt işlədilir ki, satıcı daşınma üzrə öz öhdəçiliyinə əməl etsin və malı alıcının təyin etdiyi daşıyıcıya təhvil versin. Bunun dəniz nəqliyyatında da istifadə olunması bu şərtlə gözlənilir ki, yük ənənəvi üsulla gəmiyə yüklənə bilməsin. Ənənəvi FOB şərtinin burada istifadəsi münasib deyil, çünki satıcı gəminin gəlməsinə qədər malı yük terminalına təhvil vermək məcburiyyətindədir və əgər belə olmasa, o malın nəzarəti və saxlanması üçün müəyyən riskə və əlavə xərclərə yol verməlidir.

Qeyd etmək lazımdır ki, “F” tipli şərtə görə satıcı mütləq alıcının təlimatı üzrə malları daşımaq üçün təhvil verir, çünki yalnız alıcı malların daşınmasına dair, daşıyıcını göstərməklə, müqavilə bağlayır.

CFR, CİF CRT və CİP tipli şərtlər

“C” şərtinə müvafiq olaraq, satıcı öz hesabına adi şərtlər daxilində nəqliyyat vasitələri ilə müqavilə bağlamalıdır. Buna görə də daşınmanın dəyəri hansı məntəqəyə qədər ödənilirsə bu məntəqənin adı uyğun “C” terminindən sonra mütləq yazılmalıdır.

“CİF” və “CİP” şərtlərinə müvafiq olaraq satıcı, həmçinin, malı sığorta etməli və sığorta üçün xərc çəkməlidir.

Satıcı və alıcı arasında xərclərin ayrılma məntəqəsi, adətən, təyinat ölkəsinə aid edilir və bəzən “C” şərtini səhvən “D” tipli şərtə aid edirlər, ancaq bu şərtlər arasında əsaslı fərq vardır:

“C” tipli şərtə görə satıcı daşınma prosesində hər cür riskdən azaddır, “D” tipli şərtə görə isə satıcı malın razılaşdırılmış təyinat məntəqəsinə qədər mümkün olan hər cür risk və xərclərə görə məsuliyyət daşıyır. Bununla əlaqədar, qeyd etmək lazımdır ki, “C” tipli şərt “F” tipli şərtə yaxındır, belə ki, satıcı ölkədə yükləmə və yola salma üçün konkret öhdəçiliyi yerinə yetirir.

Beləliklə, “C” və “F” tipli şərtlərlə bağlanmış satış kontraktları yükləmə kateqoriyalı kontraktlara aiddir. Bu kontraktlardakı qaydalara görə satışın payına malın razılaşdırılmış təyinat yerinə qədər daşınması üçün adi nəqliyyat xərcləri, alıcının payına isə malın daşınması üçün təhvil verildiyi andan etibarən onun məhv edilməsi, xarab olma riski və əlavə xərclər düşür. Məsələn, “C” tipli şərt bütün şərtlərdən fərqli olaraq iki kritik nöqtəyə malikdir: birincisi, xərclərin bölünməsi sahəsində, digəri isə risklərin bölüşdürülməsi sahəsində. Bu səbəbdən “C” tipli şərt daxilində satıcıya əlavə öhdəçiliklər verən zaman həddən artıq diqqətli olmaq lazımdır. Başlıcası odur ki, bütün bunlar vaxt etibarlı ilə riskin alıcıdan satıcıya keçmə anına qədər həyata keçirilsin. “C” tipli şərtin əsas mahiyyəti, satıcı kontrakta əsasən daşınma üçün müqavilə bağladıqdan və malı “CİF” və “CİP” şərtlərinə uyğun sığortaya təqdim etdikdən sonra onun gələcəkdə bütün mümkün riskdən və xərclərdən azad olunmasından ibarətdir. Satıcıya imkan yaradılmalıdır ki, yük sənədlərini banka təqdim etmək yolu ilə ödəmələri alıcı ilə razılaşdırsın.

Aydındır ki, satıcı adətən, daşınma üçün çəkilən bütün xərcləri ödəməlidir; fərqi yoxdur, ödəniş fraxtın (Fraxt - (ingiliscə - freight) dəniz və ya hava yolu ilə yükün daşınması xərcləridir. Daşıma müqaviləsi iştirakçılarının razılığı və ya tariflərlə fraxtı müəyyən edirlər) qabaqcadan mal yükləndikdən dərhal sonra (re-raid uron shirment) və yaxud hesablaşma təyinat yerində olsun (freight collect).

Adətən, əgər məntəqələrarası yüklərin boşaldılıb, yüklənməsi və həmçinin yükün bir nəqliyyat vasitəsindən digərinə keçirilməsi də daxil olmaqla daşınma bir neçə daşınma kontraktı ilə həyata keçirilirsə, onda bu əməliyyatlar üçün bütün xərclər satıcı tərəfindən ödənilir. Yox, əgər daşıyıcı öz hüquqlarını həyata keçirərkən mali bir nəqliyyat vasitəsindən digərinə yükləyirsə və bu hərəkətləri ilə baş verə biləcək hadisələrdən uzaq olmaq üçün (yolun buz bağlanması, gəmilərin hərəkətsizliyi, əmək mübahisələri, dövlət sərəncamları, müharibə və müharibə əməliyyatları) digər tədbirlər görərsə, onda hər hansı əlavə xərclər alıcının hesabına ödənilir.

Satıcı və alıcı arasında riskin bölünməsi hissəsində “CFR” və “CIF” ifadələrinin adi mənasını o zaman saxlamaq mümkündür ki, hadisə (malın satılmasının) satış müqaviləsi yenidən qüvvəyə minməsindən sonra baş versin və alıcı bu hadisədən sonra riski öz üzərinə götürməyə razılıq versin. Digər mümkün variant - riskə keçid momenti ilə satış müqaviləsinin bağlanması üst-üstə düşməsindən ibarətdir. Birinci variantın imkanı olduqca realdır, necə ki, daşınma zamanı malın vəziyyətini təyin etmək qeyi-mümkündür.

Buna görə, BMT-nin 1980-cı il tarixli malların Beynəlxalq ticarətinə aid Konvensiyasının 68-ci maddəsində nəzərə alınmışdır ki, əgər vəziyyət belə tələb edərsə, daşınma müqaviləsində göstərilən və daşınmanı əks etdirən sənədlər daşıyıcı tərəfindən yazıldıqdan və mal daşıyıcıya verildiyi andan sonra gələcəkdə mümkün olan riski alıcı öz üzərinə götürür.

“D” şərti (“DAF”, “DES”, “DEQ”, DDU və DDP)

“C” şərtindən fərqlənir, belə ki, “D” şərtinə görə malın “D” tipli şərt öz mahiyyəti etibarlı ilə malın razılaşdırılmış təyinat yerinə daxil olanadək məsuliyyəti satıcı daşıyır. Satıcı mal təyinat yerinə çatanaqədər daşınmaya görə bütün riski və xərcləri satıcı daşıyır. “C” şərtində olduğu kimi “D” tipli şərtə də malın gəlməsi ilə malın göndərilməsi təsdiq olunur. “D” şərti iki kateqoriyaya bölünür: “DAF”, “DES” və “DDU” şərtlərinə görə satıcı malın idxalına görə əməliyyat aparmır, ancaq DEQ və DDP şərtlərinə uyğun olaraq o bu əməliyyatı həyata keçirir.

Dəmir yolu daşınmalarında tez-tez DAF şərtindən istifadə olunur ki, burada keçid sənədlərinin dəmir yolundan alınması adət halını almışdır. Bu keçid sənədləri malın təyinat yerinə çatmasına qədər, sığorta da daxil olmaqla, daşınmanı əhatə edir.

Bununla əlaqədar “DAF” şərti A.8 bəndində xüsusi məna kəsb edir. Bunun nəticəsi olaraq qeyd edilməlidir ki, həmin keçid sənədlərinin alıcıya təqdim olunanaqədər mümkün risk və xərclər satıcının payına düşür və o bu barədə öhdəçilik götürür. Buna uyğun olaraq sığorta və vaxta görə, həmçinin, satıcının mali sərhədə qədər gətirilməsi üçün çəkilən hər hansı xərc alıcının hesabına olmalıdır.

“DDU” şərti 1990-cı il “İnkoterms”-in mətninə daxil edilmişdir. Satıcı mali təyinat ölkəsinə çatdırılmasına hazır olduqda bu şərt əsas rol oynayır.

Qeyd edilməlidir ki, “İnkoterms” yalnız satış kontraktlarında istifadə olunan ticarət şərtlərini izah edir, beləliklə o, bu və ya buna bənzər məzmunlu müqavilələrdə istifadə olunan ifadələrlə, xüsusilə müxtəlif Çarter-Partiya terminlərinə aid deyildir.

Çarterin şərti malların yüklənmə, boşaltma əməliyyatları üçün çəkilən xərclərə və bu əməliyyatların yerinə yetirilməsi üçün ayrılan vaxta (“demerc” adlanan) görə daha spesifik xarakterə malikdir.

Satış müqaviləsinin tərəflərinə təklif olunur ki, müqavilə bağlanarkən bu hissəyə aid xüsusi şərtlər tamamilə aydın olmalıdır, yəni satıcıya malın gəmiyə və ya digər nəqliyyat vasitəsinə yüklənməsinə nə qədər vaxtın ayrılması və həmçinin, alıcıya malın daşıyıcıdan təyinat məntəqəsinə çatdırılması üçün ayrılan müddət bəlli olmalıdır. Sonra, satıcıya “F” tipli şərtə görə yükləmə, “C” tipli şərtə görə isə boşaltma əməliyyatları zamanı mümkün risk və xərcin həcmi məlum olmalıdır.

Bu da faktır ki, satıcı Çarter-Partiya “Fri aut” şərtinə əsasən daşınma müqaviləsinə elə bağlayır ki, bu şərtə görə daşıyıcı daşınma zamanı boşaldılma əməliyyatından azaddır, ancaq bu demək deyildir ki, bağlanmış müqaviləyə görə bu əməliyyat zamanı bütün risk və xərclər alıcının üzərinə düşür, necə ki, limanın ənənəsinə görə hesab edilir ki, satıcı ilə bağlanmış daşınma müqaviləsinə yükün boşaldılması əməliyyatı da daxildir.

BYD (Beynəlxalq Yük Daşımaları) kitabçası (BYD Konvensiyası 1975-ci il) tətbiq edilməklə yük daşımaları barədə gömrük konvensiyasının Azərbaycan Respublikası ərazisində tətbiqinə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 31 mart 1997-ci il tarixli 527 sayılı Sərəncamı ilə başlanılmışdır.

Mövzu 8.

BYD (Beynəlxalq Yüklə Daşımaları) Barədə gömrük Konvensiyasının Tətbiqi

BYD (Beynəlxalq Yüklə Daşımaları) kitabçası (BYD Konvensiyası 1975-ci il) tətbiq edilməklə yüklə daşımaları barədə gömrük Konvensiyasının Azərbaycan Respublikası ərazisində tətbiqinə Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyev cənablarının 31 mart 1997-ci il tarixli 527 sayılı Sərəncamı ilə başlanılmışdır.

BYD kitabçası tətbiq edilməklə yüklə daşımaları barədə gömrük konvensiyasının Azərbaycan Respublikası ərazisində tətbiqi qaydaları haqqında Əsasnamə Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin 25 may 1998-ci il tarixli 024 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş, 26 may 1998-ci il tarixdə Azərbaycan Beynəlxalq Avtomobil Daşıyıcıları Assosiasiyası (ABADA) ilə razılaşıdırılaraq, 30 may 1998-ci il tarixdə Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçirilmişdir.

BYD konvensiyasına qoşulmuş Azərbaycan Respublikasında malların aralıq boşaltma-yükləmələri həyata keçirilmədən yol nəqliyyat vasitələrində, nəqliyyat vasitələrindən ibarət qatarlarda və konteynerlərdə müqavilə tərəflərindən birinin göndərilmə gömrükxanasından bir və ya bir neçə sərhəddən keçməklə digər müqavilə iştirakçısı tərəfindən təyinat gömrükxanasına daşınmasına aiddir. Bu zaman BYD əməliyyatının başlanğıcı və sonu arasındakı müəyyən bir hissəsi avtomobil nəqliyyatı ilə həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasında BYD prosedurasına əməl olunmaqla daşınan mallar aralıq gömrükxanalarında (idxal zamanı giriş, tranzit zamanı giriş və çıxış) idxal və ya ixrac rüsumlarının və vergilərinin ödənilməsindən və depozitə qoyulmasından azad edilir. Həmin gömrükxanalarda BYD kitabçalarının rəsmiləşdirilməsi üçün yığımlar tutulmur.

BYD prosedurasına əməl olunmaqla plomblanmış yol nəqliyyat vasitələrində, plomblanmış yol nəqliyyat vasitələri qatarında və ya plomblanmış konteynerlərdə daşınan mallar, bir qayda olaraq, aralıq gömrükxanalarında gömrük baxışından azad olunurlar. Gömrük baxışı müstəsna hal kimi, nəqliyyat vasitələrinin plomblanmış bölmələrində və ya konteynerlərdə BYD kitabçasının yüklə manifestində göstərilməyən əşyalar olmasını güman etməyə kifayət qədər əsaslar olduğu təqdirdə həyata keçirilə bilər.

BYD Konvensiyasının müddəaları Azərbaycan Respublikasında ictimai mənəviyyat, ictimai asayiş, səhiyyə və ya gigiyena, eləcə də baytarlıq və ya fitosanitar nəzarət mülahizələrindən irəli gələn məhdudiyyətlərin tətbiq olunması üçün maneçilik törədilməsinə xidmət etməməlidir.

BYD prosedurası Azərbaycan Respublikasında o şərtlə tətbiq olunur ki, mallar:

- BYD Konvensiyasına və təsdiq edilmiş Əsasnaməyə uyğun olaraq doldurulmuş və sənədləşdirilmiş BYD kitabçası ilə müşayiət olunsun;

- zamanətverici birləşmənin zamanəti (təminatı) ilə təmin olunsun;

- əvvəlcədən gömrük möhür və plombları altında (ağırçəkili və irihəcmli malların daşınması istisna olmaqla) daşınmaya buraxılmış (icazə verilmiş) avtomobillərdə, yol nəqliyyat vasitələrindən ibarət qatarlarda (karvanlarda) və ya konteynerlərdə daşınsın.

Nəqliyyat vasitələrinə "TİR" yazısı olan düzbucaqlı lövhəcik qabaqda yerləşdirilir, digər bu cür lövhəcik isə yol nəqliyyat vasitələrinin qatarının arxasına elə bərkidilir ki, onlar aydın görünsün. Bu lövhəciklər çıxarıla bilər olmalıdırlar.

Göndərilmə gömrükxanaları yalnız bir ölkədə, təyinat gömrükxanaları isə ikidən artıq olmayan ölkələrdə yerləşməlidirlər. Göndərilmə və təyinat gömrükxanalarının ümumi sayı dördədən artıq olmamalıdır. Azərbaycan Respublikasının giriş və çıxış gömrükxanaları malların müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasının təyinat və ya çıxış gömrükxanalarına çatdırılma müddətini müəyyən edə və nəqliyyat vasitələrinin hərəkət marşrutunu təyin edə bilərlər.

Daşınan mallar üçün ödənilməli olan gömrük rüsum və yığımlarının məbləği verilmiş təminatın məbləğindən çox olduğu və ya daşıyıcının Azərbaycan Respublikası gömrük qanunvericiliyinin müddəalarına əməl olunmasına zamanət verə bilməyəcəyini güman etməyə kifayət qədər əsas olduğu halda, malların gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri tərəfindən müşayiət edilməsi tətbiq oluna bilər.

BYD kitabçası tətbiq edilməklə daşınmanın bir hissəsi BYD Konvensiyası və ya BYD prosedurasının müqavilə tərəfi olmayan ölkənin ərazisindən keçən zaman daha güzəştli nəqliyyat sistemləri ilə aparılırsa, bu zaman BYD əməliyyatı yolun bu hissəsində dayandırılır. BYD prosedurasına əməl olunmaqla daşıma, gömrük möhürləri və plombları və digər identifikasiya (eyniləşdirmə) vasitələrinin zədələnmədiyi təqdirdə yenidən davam etdirilir.

BYD kitabçası, 4 səhifəli üz qabığından, kəsilməyən (qoparılmayan) 1/2 nömrəli sarı vərəqdən və 1/2 nömrəli kötükdən, 1 nömrəli (kəsilən) vərəqlərdən və 1 nömrəli kötüklərdən (ağ rəngli), 2 nömrəli kəsilən vərəqlərdən və 2 nömrəli kötüklərdən (yaşıl rəngli) və yol nəqliyyat hadisəsinə dair protokollardan (sarı rəngli) ibarətdir.

Kəsilən vərəqlərin və onların kötüklərinin (1 və 2) birləşməsi (kombinasiyası) bir qayda olaraq hər bir ölkədə (göndərmə ölkəsində və giriş gömrükxanalarında), 2 nömrəli kəsilən vərəq və 2 nömrəli kötük isə çıxış və təyinat gömrükxanalarında istifadə olunmaq üçün nəzərdə tutulmuşlar.

Hal-hazırda istifadə edilən BYD kitabçaları 14 və ya 20 vərəqdən (yəni 7 və ya 10 komplekdən) ibarətdir və müvafiq olaraq 7 və ya 10 dövlətin ərazisindən keçməklə daşıma üçün nəzərdə tutulmuşdur.

BYD kitabçasına çoxnövlü (qarışıq) daşımalar (nəqləmə əməliyyatı bir neçə nəqliyyat növündən istifadə edilməklə həyata keçirilən zaman) nəzərdə tutulmuş xüsusi vərəq əlavə edilə bilər. Göstərilən vərəq müstəsna olaraq daşıyıcıların ehtiyacları üçün nəzərdə tutulmuşdur, gömrük orqanları tərəfindən doldurulmur və ona nəzarət edilmir, ancaq onlar tərəfindən əlavə məlumat almaq məqsədilə, zəruri olduqda, istifadə edilir.

BYD prosedurasına əməl olunmaqla daşınmanı həyata keçirməyə yalnız BYD kitabçasının sahibinin hüququ vardır. BYD kitabçaları 1975-ci il BYD Konvensiyasının iştirakçı dövlətlərinin zəmanət birlikləri tərəfindən verilir.

Azərbaycan Respublikasında BYD kitabçaları ABADA tərəfindən verilir. Bu cür kitabçalar ingilis və rus dillərində çap olunan, birinci kəsilməyən sarı vərəqi çıxmaq şərti ilə, fransız dilində çap olunur.

BYD kitabçasında pozmalara və ləkələmələrə yol verilmir. Bütün düzəlişlər yanlış məlumatların üstündən xətt çəkilməsi yolu ilə aparılır. Düzgün məlumatlar yuxarıdan yazılır və müvafiq olaraq BYD kitabçasının sahibi (gömrük rəsmiləşdirməsində), yaxud da gömrükxana tərəfindən təsdiq edilir.

Zəmanət birliyi BYD kitabçasının etibarlıq müddətini müəyyən edir və üz qabığının birinci səhifəsində birinci qrafada göstərilir. Bu müddət bitdikdən sonra BYD kitabçası göndərmə gömrükxanası tərəfindən rəsmiləşdirmə üçün qəbul edilə bilməz. Əgər BYD kitabçası, onun etibarlılıq müddətinin sonuncu günü və ya tarixədək göndərmə gömrükxanası tərəfindən rəsmiləşdirmə üçün qəbul edilmişsə, onda BYD kitabçası proseduraya əməl edilməklə daşıma başa çatanaqədək etibarlıdır. BYD kitabçasının etibarlılıq müddəti yalnız BYD kitabçalarını verən zəmanət birlikləri tərəfindən uzadıla bilər. Müddətin uzadılmasına dair məlumatlar BYD kitabçasının birinci qrafasında göstərilir və zəmanət birliyinin möhürü ilə təsdiqlənir.

BYD kitabçaları qeyd-şərtlərlə və qeyd-şərtsiz rəsmiləşdirilə bilər. Qeyd-şərtlər BYD prosedurasına əməl edilməklə malların çatdırılmasını və tranziti zamanı qayda pozuntularına aid olmalıdırlar. Qeyd-şərtlər kəsilən vərəqin 27-ci qrafasında və BYD kitabçasının, kötüyünün 5-ci qrafasında göstərilir. Bu zaman həmin qrafalarda "R" simvolu qoyulur və qayda pozulmasının rus dilində qısa təsviri verilir.

BYD kitabçası qeyd-şərtsiz rəsmiləşdirilmişsə, həyata keçirilmiş gömrük rəsmiləşdirilməsinə dair şəhadətnamə qeyri-qanuni və ya aldatma yolu ilə alındığı və ya malların təyinat gömrükxanalarına və ya çıxış gömrükxanalarına çatdırılmadığı hallar istisna olunmaqla, gömrük orqanları zəmanət birliyindən gömrük rüsumları və vergilərinin ödənilməsinə tələb edə bilməzlər.

Azərbaycan Respublikasına gətirilən BYD kitabçalarının blankları gömrük rüsumları və vergilərinin ödənməsindən azad edilir və gətirilmə və ya aparılma zamanı hər hansı bir məhdudiyətə məruz qalmırlar.

BYD prosedurasına əməl olunmaqla malların gömrük nəzarəti altında Azərbaycan Respublikasına çatdırılması və tranziti zamanı zəmanət assosiasiyası - Azərbaycan Beynəlxalq Avtomobil Daşıyıcıları Assosiasiyasıdır (ABADA). Zəmanət barədə müqaviləyə uyğun olaraq ABADA, Azərbaycan Respublikasının Qanunvericiliyi pozulduğu halda daşıyıcılar tərəfindən ödənilməli olan gömrük rüsum və ya vergilərinin ödəməlidir. ABADA-nın məsuliyyəti, BYD kitabçasının hansı maddi zəmanət assosiasiyası tərəfindən verilməsindən asılı olmayaraq, BYD prosedurasına əməl edilməklə malları Azərbaycan Respublikası ərazisi üzrə daşıyan həm Azərbaycan, həm də əcnəbi daşıyıcılarına şamil edilir.

ABADA, BYD kitabçası sahibi və həmin tədiyyələri ödəməli olan, daşımının yerinə yetirilməsinə də iştirak edən digər şəxslərlə birlikdə əsasnamə ilə müəyyən edilmiş sənədlər təqdim edildikdən sonra, gömrük rüsum və vergilərinin ödənilməsinə təmin edir.

Hər bir BYD kitabçası üçün 50.000 (əlli min) ABŞ dolları həddində gömrük rüsumlarının və vergilərinin ödənilməsinə təminat verilir. Göstərilən məbləğ Milli Bankın ödəmə günündən əvvəlki gündə qüvvədə olan məzənnəsi üzrə manatla ödənilir. Hər bir BYD kitabçası üzrə ən yüksək məbləğin məhdudlaşdırılması Əsasnamənin birinci bölməsində göstərilən alkoqollu içkilər və tütün məmulatlarına şamil edilmir.

BYD prosedurası ilə hər daşıma əməliyyatı üzrə ABADA-nın məsuliyyəti göndərmə gömrükxanasında (gömrükxanalarında) BYD kitabçası üzrə məsuliyyəti üzərinə götürdüyü andan başlanır və təyinat gömrükxanasında (gömrükxanalarında) gömrük plomblarının çıxarıldığı və ya digər rejimin müəyyən edildiyi anda sona çatır.

ABADA təkə BYD kitabçasında sadalanan mallar üçün yox, həm də kitabçada sadalanmayan, lakin yol nəqliyyat vasitəsinin plomblanmış yük bölməsində və ya plomblanmış konteynerdə olan istənilən mallar üçün də məsuliyyət daşıyır.

Yol nəqliyyat vasitələri və konteynerlər BYD konvensiyasının texniki tələblərinə uyğun olmalıdırlar. Yəni, yol nəqliyyat vasitələri buraxılış (icazə) şəhadətnaməsi ilə müşayiət olunmalıdır, konteynerlərdə isə buraxılışa icazə verilməsi barədə lövhəciklər olmalıdır. Buraxılmaya (icazə verilməsinə) dair şəhadətnamə gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı Azərbaycan Respublikasının müvafiq gömrükxanasına təqdim edilir.

Azərbaycan nəqliyyat vasitələrinə icazə verilməsinə dair şəhadətnamələr mütləq qaydada Azərbaycan Respublikasının göndərilmə gömrükxanasına təqdim olunur. Digər hallarda icazəyə dair şəhadətnamələr təqdim olunmaya bilər, buna baxmayaraq yol nəqliyyat vasitələri (konteynerlər) BYD Konvensiyasının texniki tələblərinə uyğun olmalıdır və nəqliyyat vasitələrinin (konteynerlərin) gömrük möhür və plombları altında daşımaya bir dəfə üçün verilmiş icazə prosedurasından keçməlidirlər. Belə icazə barədə qeyd BYD kitabçasının "Xidməti istifadə üçün" qrafasında edilir.

İcazəyə dair şəhadətnamələr, həmçinin, ağırçəkili və ya irihəcmli malların daşınması halında da təqdim edilmir.

Azərbaycan Respublikasının ərazisinə
gətirilərkən gömrük rəsmiləşdirilməsi
qaydası

Giriş gömrükxanasına aşağıdakı sənədlər təqdim olunmalıdır:

- göndərilmə ölkələrinin və tranzit ölkələrin gömrük orqanları tərəfindən doldurulmuş və rəsmiləşdirilmiş BYD kitabçası;
- icazəyə dair şəhadətnamə;
- yük və əmtəə nəqliyyat sənədləri.

Giriş gömrük xidmətlərinin vəzifəli şəxsləri BYD kitabçasının doldurulmasının müəyyən olunmuş qaydalara uyğunluğunu yoxlayır.

BYD kitabçası rəsmiləşdirilərkən aşağıdakılara xüsusi diqqət yetirilir:

- yük manifestinin doldurulmasına (yük manifestinə daxil edilmiş məlumatlar yük və malı müşayiət edən sənədlər göstərilən məlumatlara uyğun olmalıdır);
- BYD kitabçalarının kötüyündə göndərilmə gömrükxanasının və aralıq gömrükxanaların gömrük ştamplarının olmasına;

Gömrükxananın vəzifəli şəxsləri BYD kitabçasının oğurlanmış kimi nəzarətdə olmadığına və malların daşınmasının BYD kitabçasının kəsilməyən (qoparılmayan) vərəqinin 4-cü və üz qabığının 3-cü qrafasının düzgün doldurulduğuna əmin olmalıdırlar.

Giriş gömrükxanaları: nəqliyyat vasitələrinin və ya konteynerlərin yük bölmələrinin texniki vəziyyətini, konteynerlərdə icazə (buraxılma) şəhadətnamələrinin və buraxılma (icazə) lövhəciklərinin olmasını, nəqliyyat vasitələrinin və ya konteynerlərin yük bölmələrində gömrük möhür və plomblarının vəziyyətini yoxlayırlar, müstəsna hallarda yük bölmələrinə və ya konteynerlərə baxış keçirirlər.

BYD prosedurasında hər hansı qayda pozuntusu aşkar edildikdə, giriş gömrükxanası malları və nəqliyyat vasitələrini Azərbaycan Respublikasının Qanunvericiliyinə uyğun olaraq tranzit gömrük rejimi və ya çatdırılma prosedurası altına sala bilər.

Əgər sənədli və faktiki nəzarət nəticəsində BYD prosedurasının hər hansı bir pozuntusu aşkar edilməmişsə, malların və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının ərazisi ilə bu proseduraya uyğun olaraq hərəkətinin mümkünlüyü barədə qərar qəbul edilir.

Malların və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının ərazisi üzrə BYD prosedurasına uyğun olaraq hərəkət edə bilməsinin mümkünlüyü barədə qərar qəbul edildikdən sonra zəruri olduqda, əlavə gömrük təminatları qoyulur və bu barədə hər iki kəsilən vərəqdə "Xidməti istifadə üçün" qrafasında qeydiyyat aparılır, həmçinin malların gömrük dəyəri müəyyən edilir.

Malların gömrük dəyərinin müəyyən edilməsi üçün hesab-qaimələrdən, nəqliyyat və sığorta sənədlərindən, göndərilmə ölkələrinin gömrük bəyannamələrindən, qablaşdırma vərəqlərindən, malı müşayiət edən digər sənədlərdən istifadə olunur. Gömrük dəyəri hər iki kəsilən vərəqin "Rəsmi istifadə üçün" qrafasında kontrakt valyutası ilə göstərilir. Gömrük dəyərini müəyyən etmək üçün mümkün olmadıqda, bu qrafada "Dəyər müəyyən olunmayıb" qeydi edilir.

Hər iki kəsilən vərəqin 10-cu qrafasında daşınan malların verilməsi, itirilməsi və çatdırılmaması hallarında, onların identifikasiyası (eyniləşdirilməsi) üçün kifayət edəcək qədər müfəssəl təsviri verilir;

- çatdırılma müddəti müəyyən edilir. Çatdırılma tarixi BYD kitabçasının hər iki kəsilən vərəqinin 20-ci qrafasında göstərilir;

- komplektin hər iki kəsilən vərəqinin 18-23-cü qrafaları və komplektin 1 nömrəli kötüyü doldurulur (komplektin doldurulmuş 1 nömrəli kötüyü gömrükxananın möhürü ilə BYD kitabçasında qalır);

- komplektin 1 nömrəli (ağ) vərəqi ayrılır;

BYD kitabçası xüsusi jurnalda qeydiyyatla alınır. Rəsmiləşdirilmiş BYD kitabçası daşıyıcıya qaytarılır;

Nəqliyyat vasitəsinə gömrük nəzarəti zonasından çıxmasına nömrəli kəsilən vərəqin 23-cü qrafasında və 1 nömrəli kötüyün 6-cı qrafasında sənədli nəzarət üçün məsul vəzifəli şəxsin şəxsi nömrəli ştampları vurulması, imzası və tarix qoyulması yolu ilə icazə verilir.

Komplektin 1 nömrəli vərəqi giriş gömrükxanasında nəzarətə götürülür və ayrıca qovluqda saxlanılır.

Nəqliyyat vasitəsi və konteyner gəlib çıxdıqdan sonra təyinat gömrükxanasına aşağıdakı sənədlər təqdim olunmalıdır: giriş gömrükxanasının qeydləri olan BYD kitabçası; malların rəsmiləşdirilməsi üçün zəruri olan yük və müşayiət edən sənədlər.

Gömrük xidmətlərinin vəzifəli şəxsləri BYD kitabçalarının doldurulmasının müəyyən olunmuş qaydalara uyğunluğunu və BYD kitabçalarında giriş gömrükxanasının ştamplarının olmasını yoxlayırlar.

Təyinat gömrükxanalrı: nəqliyyat vasitələrinin və ya konteynerlərin yük bölmələrinin texniki vəziyyətini, nəqliyyat vasitələrinin və ya konteynerlərin yük bölmələrinə gömrük möhürlərinin və plomblarının vəziyyətini yoxlayır, nəqliyyat vasitələrindən, yaxud konteynerlərdən malların boşaldılmasına nəzarət edirlər.

BYD prosedurasına əməl edilməklə malların daşınması zamanı Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyinin hər hansı bir pozulması halı aşkar edildikdə, təyinat gömrükxanası BYD kitabçasını yuxarıda müəyyən edilmiş qaydada qeyd-şərtlərlə rəsmiləşdirməlidir.

Sənədli və faktiki nəzarət nəticəsində Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyinin pozulması halları aşkar edildikdə:

- komplektin 2 nömrəli kəsilən vərəqinin 24, 25, 26, 27, 28-ci qrafaları və komplektin 2 nömrəli kötüyü doldurulur;

BYD kitabçasının 2 nömrəli kəsilən vərəqinin 28-ci qrafasında və kötüyün 6-cı qrafasında tarix, gömrük orqanının vəzifəli şəxslərinin şəxsi nömrəli möhürləri, imzaları və tarix qoyulur (kötük kitabçada qalır);

- komplektin 2 nömrəli kəsilən vərəqi ayrılır;

- rəsmiləşdirilmiş BYD kitabçası daşıyıcıya qaytarılır.

Azərbaycan Respublikasının ərazisindən
malların aparılması zamanı gömrük
rəsmiləşdirilməsi qaydası

BYD prosedurasına əməl edilməklə malların daşınmasının rəsmiləşdirilməsi üçün doldurulmuş BYD kitabçası, nəqliyyat vasitəsinin gömrük möhürü və plombları altında malların daşınmasına, buraxılmasına dair şəhadətnamə göndərilmə gömrükxanasına təqdim olunur.

Gömrük orqanları BYD kitabçasının doldurulmasının müəyyən olunmuş qaydalara uyğunluğunu yoxlayırlar. Bu zaman BYD kitabçasının üz qabığının birinci səhifəsində möhür və imzaların olmasına, BYD kitabçası sahibinin üz qabığının birinci səhifəsində, kəsilməyən vərəqdə, kəsilən vərəqlərin hamısında imzalarının uyğunluğuna, BYD kitabçasının etibarlılıq müddətinə xüsusi diqqət yetirilir. Göndərilmə gömrükxanasının vəzifəli şəxsləri BYD kitabçasının oğurlanmış kimi nəzarətdə olmadığına və malların daşınması üçün BYD kitabçasının kəsilməyən vərəqinin 4-cü və üz qabığının 3-cü qrafasında göstərilən şəxs tərəfindən həyata keçirildiyinə əmin olmalıdırlar.

Göndərilmə gömrükxanalrı nəqliyyat vasitələrinin yük bölmələrinin və konteynerlərin texniki vəziyyətini, konteynerlərdə buraxılma (icazə) şəhadətnamələrinin və buraxılma (icazə) lövhəciklərinin olmasını yoxlayır, malların nəqliyyat vasitəsinə və konteynerə yüklənməsinə nəzarət edirlər. Nəqliyyat vasitələrinin yük bölmələrinə və konteynerlərə gömrük möhürləri və plombları vurulur.

Rəsmiləşdirmə zamanı hər hansı bir qayda pozuntusu aşkar edildiyi halda, göndərilmə gömrükxanası həmin pozuntular aradan qaldırılanaq malların BYD prosedurasına uyğun olaraq daşınmasına icazə verməyə bilər.

Əgər sənədli və faktiki nəzarət nəticəsində BYD prosedurası tətbiqinin bütün şərtlərinə əməl olunduğu müəyyən edilmişsə, aşağıdakılar doldurulur:

- BYD kitabçasının kəsilən vərəqlərinin hamısında 16-cı qrafa;

- 1 nömrəli kəsilən vərəqin "Xidməti istifadə üçün" qrafasında və 1 nömrəli kötüyün 5-ci qrafasında digər məlumatlar içərisində malların Azərbaycan Respublikasından aparılmasının müvafiq gömrük rejiminin kodu və malların faktiki aparılmasına nəzarət həyata keçirilirsə "Nəzarət" sözü də göstərilir;

- komplektin kəsilən vərəqinin 1 nömrəli kötüyü;

- komplektin hər iki kəsilən vərəqinin 18-23 qrafaları;
- 1 nömrəli kəsilən vərəqin 23-cü qrafasında və 1 nömrəli kötüyün 6-cı qrafasında gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin nömrəli möhürü vurulur, imzası və tarix qoyulur.

Komplektin 1 nömrəli vərəqi BYD kitabçasından ayrılır və lazım gəldikdə nəzarətə götürülür. Rəsmiləşdirilmiş BYD kitabçası xüsusi jurnalda qeydiyyatata alınır. Rəsmiləşdirilmiş BYD kitabçası daşıyıcıya qaytarılır.

Mallar təkrar ixrac gömrük rejimi altına qoyulduqda, həmçinin aşağıda göstərilən gömrük rejimləri altında yerləşdirildikdə, onların Azərbaycan Respublikası ərazisində faktiki aparılmasına nəzarət göndərilmə gömrükxanası tərəfindən həyata keçirilir:

- müvəqqəti gətirilmə (idxal) (kod 31);
- gömrük anbarı (kod 74);
- gömrük nəzarəti altında emal (kod 52);
- malların azad iqtisadi zonalara idxalı (gətirilməsi) (kod 74);
- rüsumsuz ticarət mağazası (kod 72).

Bu halda göndərilmə gömrükxanası tərəfindən komplektin 1 nömrəli vərəqəsinin 20-ci qrafasında malların çatdırılma müddəti göstərilir. Göstərilən vərəqlərdə "Xidməti istifadə üçün" qrafasında daşınan malların gömrük dəyəri, 10-cu qrafada isə onların XİFMN kodları göstərilməklə müfəssəl təsviri göstərilir. Əgər bütün məlumatların daxil edilməsi üçün 10 qrafa yetmirsə, iki nüsxədən ibarət qoşma vərəqlərdən istifadə olunmasına yol verilir. Qoşma vərəqlərdə, həmçinin, BYD kitabçasının nömrəsi, sahibinin adı və ünvanı da göstərilir. Qoşma vərəqlər gömrük orqanının vəzifəli şəxslərinin şəxsi nömrəli möhürü ilə təsdiqlənir. Bu cür vərəqlərin olması barədə komplektin hər iki kəsilən vərəqinin 8-ci qrafasında qeydiyyatlar aparılır. Komplektin 1 nömrəli vərəqi nəzarətə alınır və ayrıca qovluqda saxlanılır.

BYD kitabçası və göndərilmə gömrükxanasının qeydləri olan yük və malı müşayiət edən sənədlər çıxış gömrükxanasına təqdim edilir.

Gömrük xidmətlərinin vəzifəli şəxsləri BYD kitabçasının doldurulması ilə müəyyən olunmuş qaydalara uyğunluğunu, komplektin 1 nömrəli kötüyündə göndərilmə gömrükxanasının ştamplarının olmasını, eləcə də həmin kötükdə göstərilmiş gömrük kodunu, nəqliyyat vasitələrinin yük bölmələrinin və ya konteynerlərin texniki vəziyyətini, nəqliyyat vasitələrinin yük bölmələrində və ya konteynerlərdə gömrük möhür və plombların vəziyyətini yoxlayır, müstəsna hallarda nəqliyyat vasitələrinin yük bölmələrinə və ya konteynerlərə baxış keçirirlər. (Əlavə 3).

BYD kitabçasına əməl edilməklə malların daşınması zamanı, Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyinin hər hansı bir pozulması halı aşkar edildikdə, çıxış gömrükxanası BYD kitabçasını nəzərdə tutulmuş qaydada qeyd-şərtlərlə rəsmiləşdirilir. (Əlavə 4).

Sənədli və faktiki nəzarət nəticəsində Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyinin pozulması faktları aşkar edilmədikdə 2 nömrəli kəsilən vərəqin 24,25,26,27,28-ci qrafaları və 2 nömrəli kəsilən kötük doldurulur, komplektin 2 nömrəli kəsilən vərəqi ayrılır, BYD kitabçası jurnalda qeydiyyatata alınır, rəsmiləşdirilmiş BYD kitabçası daşıyıcıya qaytarılır. Kəsilən 2 nömrəli vərəqin 28-ci qrafasında və 2 nömrəli kötüyün 6-cı qrafasında şəxsi nömrəli möhür vurulmaqla, imza və tarix qoyulmaqla gömrük nəzarəti zonasından çıxmağa icazə verilir.

Malların Azərbaycan Respublikası ərazisindən tranzit zamanı gömrük rəsmiləşdirilməsi giriş və çıxış gömrükxanalarında analoji qaydada aparılır.

Malların bir neçə göndərilmə və təyinat
gömrükxanasından daşınması zamanı
gömrük rəsmiləşdirilməsinin xüsusiyyətləri

Mallar Azərbaycan Respublikasından aparılarkən onların BYD prosedurası üzrə daşınması bir neçə göndərilmə gömrükxanasından və ya mallar Azərbaycan Respublikasına gətirilərkən bir neçə təyinat gömrükxanasında həyata keçirilə bilər. Hər bir göndərilmə və ya təyinat gömrükxanası üçün əlavə kəsilən vərəqlər komplekti (dəsti) tələb olunur.

Göndərilmə gömrük xidmətində və ya təyinat gömrük xidmətində müvafiq olaraq aşağıdakılar həyata keçirilir:

- Azərbaycan Respublikasından aparılarkən malların qismən yüklənilib-tamlanması;
- Azərbaycan Respublikasına gətirilərkən malların qismən boşaldılması.

Malların qismən yüklənilib-tamlanması həyata keçirilən gömrük xidməti bu bənddə göstərilən xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla, əsasnamə ilə nəzərdə tutulmuş qaydada malların daşınmasının rəsmiləşdirilməsini həyata keçirir.

Göstərilən gömrük xidmətinin vəzifəli şəxsləri birinci göndərilmə gömrükxanasının möhür və plomblarını çıxarırlar, yüklənmiş malların adlarını və sayını BYD kitabçasının bütün kəsilən vərəqlərində göstərilər, BYD kitabçasının kəsilən vərəqlərinin hamısının 16-cı qrafasında gömrük möhür və plombları barədə qeydlərin üstündən xətt çəkirlər, doldurulmuş kəsilən vərəqlərin 16-cı qrafasında və komplektin 1 nömrəli kötüyündə yenidən vurulmuş gömrük möhürləri və qoyulmuş gömrük plombları haqqında qeydiyyatlar aparılır.

Malların qismən boşaldılmasına nəzarət edən gömrük xidməti bu bənddə göstərilən xüsusiyyətlər (öhdəliklər) istisna edilməklə, malların rəsmiləşdirilməsini həyata keçirir.

Göstərilən gömrük xidmətinin vəzifəli şəxsləri əvvəlki gömrükxanaları gömrük təminatlarını çıxarır, BYD kitabçasının doldurulmuş kəsilən vərəqlərinin hamısında boşaldılmış malların adlarının və sayının üstündən xətt çəkirlər və boşaldılmış mallar barədə qeydiyyatlar aparılır, BYD kitabçasının 16-cı qrafasında gömrük təminatları barədə qeydlərin üstündən xətt çəkirlər, doldurulmuş kəsilən vərəqlərin hamısının 16-cı qrafasında və komplektin 1 nömrəli kötüyündə yenidən qoyulmuş gömrük təminatları barədə qeydiyyatlar aparılır.

Ağırçəkili və irihəcmli malların gömrük rəsmiləşdirilməsinin xüsusiyyətləri

Ölçüləri və xarakterləri ilə bağlı nəqliyyat vasitələrinin ploblanmış yük bölmələrində və ya konteynerlərdə daşınması mümkün olmayan malları açıq nəqliyyat vasitələrində daşınarkən BYD kitabçasının üz qabığına bütün vərəqlərində ingilis və ya fransız dilində “Ağırçəkili və İrihəcmli Mallar” sözləri yazılmalıdır. (“HEAVYOR BULKY GOODS”).

Göndərilmə gömrükxanası BYD kitabçasına fotosəkillər, qablaşdırma vərəqləri, çertyojlar (cizgilər) və daşınan malların eyniləşdirilməsi üçün zəruri olan digər sənədlər əlavə edilməsini tələb edə bilər. Bu cür sənədlər göndərilmə gömrükxanası tərəfindən təsdiq olunur və BYD kitabçasının hər bir vərəqinə bərkidilir. Bu zaman vərəqlərin hamısının 8-ci qrafasında bu cür sənədlərin olmasına dair qeydlər edilir. Bu cür mallar Azərbaycan Respublikasının ərazisi ilə hərəkət edərkən gömrük xidmətləri: əsasnamənin tələblərinə əməl olunmasını izləməli, mallar Azərbaycan Respublikasına gətirilərkən, zərurət olduqda əlavə gömrük eyniləşdirilməsi vasitələri qoymalı, gətirilmə (aparılma) zamanı BYD kitabçasının yük manifestində bəyan edilməmiş malların daşınması hallarını aşkar etmək məqsədi ilə mallara baxış keçirilməlidir.

Aksiz vergisinə cəlb olunan bəzi malların gömrük rəsmiləşdirilməsinin xüsusiyyətləri

Mallar BYD prosedurasına əməl edilməklə daşınma üçün yüksək zəmanət həddi olan BYD kitabçası təqdim olunduqda rəsmiləşdirilir. Bu cür kitabçaların üz qabığına və kəsilən vərəqlərində aydın “Tütün Məmulatları”, yaxud “Alkoqollu İçkilər” yazılmalıdır. Bu cür kitabçanın örnəyi (nümunəsi) həmin əlavədə verilmişdir. Bundan başqa, bu cür kitabçalarla daşınan malların müfəssəl adları və XİFƏN kodları göstərilmiş əlavə vərəq qoşulmalıdır.

Əlavə vərəq BYD kitabçasına bərkidilir və göndərilmə gömrükxanasının vəzifəli şəxsinin ştamplı ilə təsdiqlənməlidir.

Bu cür BYD kitabçaları üzrə zəmanət 200.000 (iki yüz min) ABŞ dolları təşkil edir.

Malların çatdırılmasına nəzarət

Giriş gömrükxanası və ya təyinat gömrükxanası arasında, tranzit zamanı - giriş gömrükxanası və çıxış gömrükxanası arasında və müəyyən gömrük rejimləri başa çatdıqdan sonra, göndərilmə gömrükxanası və çıxış gömrükxanası arasında BYD prosedurasına əməl edilməklə daşınan malların çatdırılmasına nəzarət, Azərbaycan Respublikası DGK-nin bu bölmədə göstərilən xüsusiyyətlər istisna olmaqla, müvafiq olaraq tranzit və gömrük nəzarəti altında malların çatdırılması gömrük rejiminin tətbiqinə dair normativ aktlarında nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir.

BYD prosedurasına əməl edilməklə malların daşınmasının uçotu müəyyən edilmiş jurnallarda aparılır.

Giriş gömrükxanaları və ya göndərilmə gömrükxanası malların çatdırılmasına nəzarət üçün giriş gömrükxanasında və ya göndərilmə gömrükxanasında qalan BYD kitabçasının kəsilən nəzarət vərəqinin surətini poçtla çıxış gömrükxanasına göndərir.

Təyinat gömrükxanası və ya çıxış gömrükxanası bir sutka ərzində giriş gömrükxanasına və ya göndərilmə gömrükxanasına müəyyən rabitə kanalları ilə malların adı, sayı, BYD kitabçasının nömrəsi,

daşıyıcının adı, malların daxilolma tarixləri göstərilməklə malların daxil olması barədə məlumatlar göndərir. Giriş gömrükxanasına və ya göndərilmə gömrükxanasına 5 (beş) sutka müddətində malların çatdırılması barədə operativ məlumat daxil olmadığı təqdirdə giriş və göndərilmə gömrükxanaları qanunla müəyyən olunmuş qaydada tədbirlər görür.

BYD prosedurasına əməl edilməklə daşıma başa çatdıqdan sonra BYD kitabçası təyinat gömrükxanasının və ya çıxış gömrükxanasının müvafiq möhürləri ilə daşıyıcıya qaytarılır və BYD prosedurasının lazımi qaydada başa çatmasının məqsədinə xidmət edir.

Əgər gömrük rəsmiləşdirilməsi qeyd-şərtlərlə həyata keçirilmişsə (yəni gömrük qaydalarının pozulması halı olmuşsa), BYD kitabçasının kötüklərində və kəsilən vərəqlərində qeyd-şərtlər edilir.

Yol-nəqliyyat hadisələri

BYD zamanı nəqliyyat vasitələrinin yük bölmələrinin və gömrük möhür plomblarının zədələnməsinə səbəb olmuş təsadüfi hallar yol-nəqliyyat hadisələri (YNH) hesab olunur.

Daşıyıcı nəqliyyat vasitələrinin yük bölmələrinin və ya gömrük möhür və plomblarının pozulması barədə müraciət edərkən, fəaliyyət zonasında bu YNH baş vermiş gömrükxana YNH-nin hallarına dair daşıyıcıdan müfəssəl izahat almalı, BYD prosedurasına əməl edilməklə malların sonrakı daşınmasının mümkünlüyü barədə qərar qəbul etməli, YNH-nə dair protokolu doldurmalı və ya protokol Dövlət Yol Polisi orqanları tərəfindən doldurulmuşsa, onu təsdiq etməlidir.

BYD prosedurasına əməl edilməklə YNH barədə bir sutka ərzində yazılı surətdə operativ rabitə kanalları ilə giriş gömrükxanasına və ya göndərilmə gömrükxanasına məlumat verilməsi zəruridir.

YNH-dən sonra mallar üzərində bütün əməliyyatlar barədə təyinat gömrükxanasına və ya göndərilmə gömrükxanasına məlumat verilməsi zəruridir.

YNH-dən sonra mallar üzərində bütün əməliyyatlar gömrükxananın nəzarəti altında həyata keçirilməlidir.

Nəqliyyat vasitəsinin yük bölməsinin zədələnməsi və ya eyniləşdirmə vasitələrinin pozulması YNH-nin nəticəsində baş vermədiyi təqdirdə, gömrük qaydalarının pozulmasına dair protokol tərtib olunur və kəsilən vərəqlərin müvafiq qrafalarında və ya BYD kitabçasının kötüklərində qeydlər edilir.

YNH-dən sonra mallar boşaldılıb başqa yol-nəqliyyat vasitəsinə və ya konteynerə yüklənə və BYD prosedurasına əməl edilməklə təyinatı üzrə göndərilə bilər. BYD prosedurasına əməl edilməklə daşıma mümkün olmadığı halda, mallar təyinat gömrükxanasına malların gömrük nəzarəti altında çatdırılması prosedurasına müvafiq olaraq göndərilə bilər.

Daşıyıcının və zəmanət birliyinin məsuliyyəti

BYD prosedurası üzrə malların daşıyıcısı. Əsasnamənin müddələrinin pozulması halında Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyinə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyır.

Malların gömrük orqanının icazəsi olmadan verilməsi, təyinat gömrükxanasına çatdırılmaması halında, fəaliyyət zonasında bu hüquq pozuntusu aşkar edilmiş gömrük orqanı müəyyən olunmuş qaydada gömrük qaydalarının pozulmasına dair iş açır və ona baxıldıqdan sonra tənbeh qoyulmasına dair qərar çıxarır. Malların gömrük orqanlarının icazəsi olmadan verilməsinə, itirilməsinə və çatdırılmamasına dair işlər bir qayda olaraq aşağıdakı gömrük xidmətləri tərəfindən araşdırılır:

- mallar Azərbaycan Respublikasına gətirilərkən giriş-gömrük xidməti;
- malların Azərbaycan Respublikası ərazisindən tranziti zamanı giriş-gömrük xidməti;
- mallar Azərbaycan Respublikasından aparılarkən göndərilmə gömrük xidməti.

Gömrük qaydalarının pozulmasına dair işlər Azərbaycan Respublikası ərazisi ilə gömrük nəzarəti altında daşınmasının başladığı gömrük xidmətlərindən daxil olmuş sənədlər yoxlanıldıqdan və təyinat gömrükxanasında və ya çıxış gömrükxanasında malların çatdırılmaması faktı təsdiq edildikdən sonra açılır.

Gömrük qaydalarının pozulmasına dair protokolda və tənbeh qoyulmasına dair qərar daşımının BYD prosedurası üzrə həyata keçirildiyi və BYD kitabçasının nömrəsi göstərilir.

Malların icazəsiz verilməsi, itirilməsi və çatdırılmaması üçün tutulmalı olan gömrük rüsumları və vergiləri, daşıyıcı və ya zəmanət birliyindən Azərbaycan Respublikasının gömrük qanunvericiliyinə uyğun olaraq tutulur. Malların gömrük orqanının icazəsi olmadan verilməsinin, itirilməsinin və ya çatdırılmamasının gömrük rüsumlarının və vergilərinin mübahisəsiz tutulmasına səbəb olan hər bir halına dair Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyinə uyğun olaraq akt tərtib olunur. Mübahisəsiz qaydada tutulmalı olan gömrük rüsumlarının və vergilərinin məbləği Azərbaycan Respublikasının "Gömrük Tarifi" haqqında Qanuna uyğun olaraq gömrük

dəyəri əsasında hesablanır. Gömrük rüsumları və vergiləri faktiki olaraq tutulduqdan sonra mübahisəsiz tutulmaya dair aktda göstərilmiş məbləğ, onun gömrük orqanının hesabına daxil olması tarixi və bank sənədinin tarixi göstərilir.

Gömrük rüsumları və vergilərinin daşıyıcıdan mübahisəsiz qaydada tutulması mümkün olmadığı halda, ödəmə barədə tələb aktında bir ay ərzində mübahisəsiz tutulacağı göstərilir. Həmin aktda gömrük rüsumlarının və vergilərinin tutulmasını mümkün edən səbəblər də göstərilir.

Göstərilən qeydi olan akt, gömrük qaydalarının pozulmasına dair protokolun, tənbeh qoyulmasına dair qərarın və BYD kitabçasının kəsilən vərəqinin surətləri ilə birlikdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin Gömrük nəzarətinin təşkili Baş İdarəsinə və Maliyyə-tarif və valyuta nəzarəti Baş İdarəsinə göndərilir. Akta imkan daxilində tələb olunan məbləğlərin ödənilməsinin mümkünlüyü barədə bankın və ya digər kredit idarəsinin təsdiqedicisi sənədi də əlavə edilməlidir.

Gömrük rüsumlarının və vergilərinin qismən ödənilməsi halda da, yuxarıda sadalanan bütün sənədlər Azərbaycan Respublikası DGK-nin GNTBİ-nə və MT və VNBİ-nə göndərilir. Bu zaman mübahisəsiz tutulma barədə aktda məbləğ göstərilir və ödəmə tapşırığının surəti əlavə edilir.

GNTBİ, QGQPMBİ və BMT və VNİ alınmış materiallar əsasında gömrük rüsum və vergilərinin ödənilməsinə dair tələbnamələr hazırlanır və göstərilən sənədlər alındıqdan 5 gün sonra, bu tələbnaməni BYD kitabçasının kəsilən vərəqinin surəti və digər zəruri sənədlərlə birlikdə ABADA-ya təqdim edilir.

GNTBİ, QGQPMBİ BYD Konvensiyası ilə müəyyən olunmuş ödəmə barədə tələbnamələr baxılması müddətlərinə əməl olunmasına, MT və VNBİ gömrük rüsum və vergilərinin Azərbaycan Respublikası DGK-nin hesabına daxil olmasına nəzarət edirlər.

Gömrük möhür və plombları altında malların
daşınması üçün nəqliyyat vasitələrinin təchiz
edilməsinə tələblər və onların yüklərin
daşınmasına buraxılması qaydaları

Bir qayda olaraq, gömrük rəsmiləşdirilməsi mərhələsində yüklər bağlı nəqliyyat vasitələri ilə daşınmalıdır. Ağırçəkili və iriqabaritli yüklər və topa daşınan (qum, çınqıl və s.) yüklər açıq nəqliyyat vasitələrində daşına bilər. Belə hallarda gömrük orqanı bu malların dəyişdirilməsinə imkan verməmək üçün lazımi tədbirlər görməlidir.

Gömrük qanunvericiliyi malların gömrük təminatları altında daşındığı nəqliyyat vasitələrinə bir tələb irəli sürür - texniki təchizat normalarına uyğun gəlmək. Bu texniki normativlər "Gömrük möhürləri və plombları ilə yüklərin daşınmasından ötrü nəqliyyat vasitələrinin (konteynerlərin) təchizatı Qaydaları"nda (Komitə sədrinin 8 sentyabr 1997-ci il tarixli 825 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir) öz əksini tapmışdır. Bu Qaydalarda nəqliyyat vasitələrinin konstruksiyalarına texniki tələblər ifadə olunur:

- a) nəqliyyat vasitələrinin yük bölmələri;
- b) brezentlə örtülmüş nəqliyyat vasitələrinin yük bölmələri;
- c) konteynerlər (brezentlə örtülmüş konteynerlər də daxil olmaqla).

Müəyyən olunmuş qaydada təchiz edilmiş nəqliyyat vasitəsi dedikdə elə nəqliyyat vasitələri başa düşülür ki, onların yük bölmələri aşağıda göstərilən kimi olsun:

- a) malların möhürlənmiş yük bölmələrindən götürülməsi, yaxud oraya yığılması, gömrük təminatlarının gözlə görünən qırılması və ya zədələnməsi olmadan mümkün olmasın;
- b) gömrük təminatları asan və etibarlı vurula bilsin;
- c) orada malların gizlədilməsi üçün naməlum yerlər olmasın;
- ç) malların yerləşə biləcəyi yerlər gömrük baxışı üçün asan olsun.

Nəqliyyat vasitələrinin yük bölmələrinin konstruksiyası (konteynerlərin konstruksiyası) bu Qaydalarla müəyyən edilmiş texniki tələblərə müvafiq olmalıdır:

a) yük bölməsinin tərkib elementləri (divarları, döşəməsi, qapıları, damı, dayaqları, çərçivəsi, köndələn elementləri və s.) elə bir mexanizmin vasitəsilə birləşdirilməlidir ki, onları gözlə görünən izlərə yol vermədən bayır tərəfdən açıb çıxarmaq və yenə də yerinə qoymaq mümkün olmasın, ya da elə üsullarla birləşdirilməlidir ki, həmin konstruksiyada zahiri izlərə yol vermədən dəyişikliklər etmək mümkün olmasın. Divarlar, döşəmə, qapılar və dam müxtəlif elementlərdən hazırlandığı hallarda da onlar həmin tələblərə cavab verməli və lazımi qədər möhkəm olmalıdırlar;

b) qapıların və digər qapama sistemlərinin (bağlayıcı kranları, baca qapaqları, flanslar və s. daxil olmaqla) elə mexanizmi olmalıdır ki, onların üzərinə gömrük möhürləri və plomblarını vurmaq mümkün olsun. Həmin mexanizm elə olmalıdır ki, onu zahiri izlərə yol vermədən bayır tərəfdən açıb çıxarmaq və yenə də yerinə qoymaq, gömrük möhürlərinin və plomblarının zədələnməsinə yol vermədən qapıları və qapayıcı

qurğuları açmaq mümkün olmasın. Gömrük möhürləri və plombları müvafiq tərzdə mühafizə olunmalıdır. Açılan qapaqların (lyukların) düzəldilməsinə icazə verilir;

c) ventilyasiya və drenaj dəşikləri yük bölməsinə daxil olmağa imkan verməyən qurğularla təchiz edilməlidir. Həmin qurğunun elə konstruksiyası olmalıdır ki, onu gözlə görünən izlərə yol vermədən bayır tərəfdən çıxarmaq və yenə də yerinə qoymaq mümkün olmasın.

Yük bölməsinin tərkib elementlərinə praktik baxımdan içərisi boş sahələrin (məsələn, divarın tərkib hissələri arasında) daxil edilməsinə icazə verilir. Həmin sahələrdən malların gizlədilməsi məqsədi ilə istifadə etməyin mümkün olmamasından ötrü:

- daxili örtük yük bölməsinin bütün hündürlüyü boyunca, döşəmədən tavana qədər bürüdüüyü hallarda, yaxud örtük ilə zahiri divar arasındakı sahə bütünlüklə bağlı olduğu hallarda, daxili örtük elə bərkidilməlidir ki, gözlə aşkar görünən izlərə yol vermədən onu sökmək və yenə də yerinə bərkitmək mümkün olmasın;

- örtük yük bölməsinin bütün hündürlüyü boyunca, bürümədiyi və örtük ilə zahiri divar aarsındakı sahə bütünlüklə bağlı olmadığı hallarda, yük bölməsinin konstruksiyasında içiboş sahələrin olduğu bütün digər hallarda, göstərilən sahələrin miqdarı mümkün qədər az və həmin sahələr gömrük nəzarətindən ötrü çox asan olsun.

Pəncərələrin qurulmasına bu şərtlə icazə verilir ki, onlar möhkəm materiallardan düzəldilmiş olsun və aşkar görünən izlərə yol vermədən onları bayır tərəfdən çıxarmaq və yenidən yerinə bərpa etmək mümkün olmasın. Şüşə salmağa yol verilə bilər, lakin bu zaman pəncərənin bayır tərəfdən çıxarılması mümkün olmayan möhkəm metaldan hazırlanmış qəfəsi olmalıdır; qəfəsin dəliklərinin ölçüləri 10 mm-dənq çox olmamalıdır.

Döşəmədə yağlama, xidmət göstərmək, qumqabını doldurmaq kimi texniki məqsədlər üçün düzəldilən dəliklərə, elə şərtlə yol verilir ki, onların qapaqları olsun və bu qapaqlar elə düzəldilsin ki, bayır tərəfdən yük bölməsinə daxil olmaq mümkün olmasın.

Nəqliyyat vasitələri aşağıdakı tələblərə də cavab verməlidir.

Brezent ya möhkəm qalın kətandan, ya da üzünə plastik kütlə çəkilmiş, yaxud rezinləşdirilmiş, dartıldıqda uzanmayan, çox möhkəm parçadan (qumaşdan) hazırlanmalıdır. Brezent saz vəziyyətdə olmalıdır və elə hazırlanmalıdır ki, qapayıcı mexanizmlə bərkidildikdən sonra gözə görünən izlərə yol vermədən, yük bölməsinə keçmək mümkün olmasın.

Brezent bir neçə parçadan ibarət olduqda, həmin parçaların ucları bir-birinin üstünə qatlanır və ən azı bir-birindən 15 mm aralı olan cüt tikişlə bir-birinə sıyrıdır. Həmin tikişlərdən birisi yalnız isəridən görünməlidir və bu tikiş üçün seçilən sapın rəngi həm brezentin, həm də digər tikiş üçün seçilən sapın rəngindən fərqlənməlidir. Bütün tikişlər mexaniki üsulla sıyrıdırılmalıdır.

Əgər brezent plastik kütlə ilə örtülmüş bir neçə parça qumaşdan tərtib edilmişsə, həmin parçalar lehimləmə üsulu ilə bir-birinə birləşdirilməlidir. Hər parçanın kənarları digər parçanın kənarlarının üstünü ən azı 15 mm örtməlidir. Parçaların birləşdirilməsi həmin enlikdə bütünlüklə aparılmalıdır. Birləşmənin bayır tərəfdəki kənarı elə həmin lehim üsulu ilə ən azı 7 mm enlikdə plastik kütlə zolağı ilə örtülməlidir. Həmin zolağın üzərinə, habelə onun hər tərəfinə ən azı 3 mm enlikdə dəqiq birtipli relyef vurulmalıdır. Lehimləmə elə yerinə yetirilir ki, gözlə görünən izləri yol vermədən həmin parçaları bir-birindən ayırmaq və yenə də bir-birinə birləşdirmək mümkün olmasın.

Gömrük möhürləri və plombları altında beynəlxalq yük daşınmasına yalnız aşağıdakı şəkildə hazırlanmış və təchiz edilmiş konteynerlər buraxıla bilər:

a) yükləri konteynerlərin möhürlənmiş hissəsindən çəkib çıxarmaq mümkün olmasın və ya qırılmasın, gömrük möhürlərinin, plomblarının zədələnməsinin zahiri izi qalmadan oraya yükləmə mümkün olmasın;

b) gömrük möhürləri və plomblarını adi və möhkəm vurmaq mümkün olsun;

c) onlarda yük gizlətmək üçün gizli yerlər olmasın;

ç) yüklər gömrük nəzarətini həyata keçirməyə imkan verən yerlərdə yerləşdirilsin.

Konteynerlərin tərkib hissələri (divarlar, döşəmə, qapılar, dam, dayaqlar, çərçivələr, göndələn elementlər və s.) ya xaricdən çıxartmaq mümkün olmayan qurğu vasitəsilə, yaxud da zahiri izlər qoyulmadan dəyişdirilməsi mümkün olmayan konstruksiyanı təmin edən üsulların köməyi ilə birləşdirilməlidir.

Qapılar və başqa bağlanan sistemlərdə gömrük möhürü və plombları vurmaq mümkün olan qurtular olmalıdır:

Ventilyasiya və drenaj dəşikləri konteynerlərə daxil olmağa mane olan qurğu ilə təmin olunmalıdır. Bu qurğu elə olmalıdır ki, onu xaricdən zahiri iz qoymadan çıxartmaq, sonra isə yerinə qoymaq mümkün olmasın.

Qatlanan və sökülən konteynerlər bu qaydalarda göstərilən tələblərə cavab verməlidir.

Yığılmış konteynerlərin bayır tərəfində olan cəmləşdirici qurğular elə konstruksiyaya malik olmalıdır ki, onların üzərinə gömrük plombu və möhürü vurmaq mümkün olsun.

Nəqliyyat vasitələri texniki normativlərin tələblərinə uyğun olduqda, onlar malların gömrük təminatları altında daşınmasına buraxıla bilər.

Buraxılma prosedurası DGK-nin “Nəqliyyat vasitələrinin (konteynerlərin) gömrük möhürləri və plombları ilə yük daşımalarına buraxılması qaydaları haqqında” Təlimatı ilə müəyyənləşdirilir.

Nəqliyyat vasitəsinin buraxılışı haqqında şəhadətnamə almaqdan ötrü onun ölkəyə gətiricisi, yaxud sahibi nəqliyyat vasitəsinin növünü, cinsi və fərdi əlamətlərini, dövlət qeydiyyat nömrələrini, buraxılış haqqında qərarın qəbul edilməsindən ötrü istifadə olunana bilən digər məlumatları göstərməklə müəyyənləşdirilmiş regional gömrük orqanlarına yazılı surətdə ərizə təqdim edir. Ərizə sərbəst formada tərtib olunur.

Ərizəyə nəqliyyat vasitəsinin foto-şəkilləri, habelə nəqliyyat vasitəsinə dair mülkiyyətçilik, tam təsərrüfat idarəetməsi, operativ idarəetmə, yaxud sahibkarlıq hüququnu təsdiq edən sənədlər də əlavə olunur.

Ərizə verildiyi gündən 10 gün müddətində gömrük orqanları tərəfindən baxılmalıdır. Bu müddət ərzində gömrük xidməti nəqliyyat vasitəsinin təchizat qaydaları ilə nəzərdə tutulan texniki tələblərə müvafiqliyini yoxlayır.

Əgər nəqliyyat vasitəsi nəzərdə tutulan texniki tələblərə müvafiqdirsə, gömrükxana tərəfindən buraxılış barədə şəhadətnamə verilir.

Nəqliyyat vasitələrinin buraxılışı haqqında şəhadətnamə

Buraxılış haqqında şəhadətnamə iki nüsxədə tərtib olunur; onun biri gömrük orqanında saxlanılır, digəri isə nəqliyyat vasitəsinin mülkiyyətçisinə, yaxud sahibinə verilir (Şəhadətnamənin nümunəsi 5 sayılı əlavədə göstərilmişdir).

Buraxılış haqqında şəhadətnaməyə sıra nömrəsi verilir. Şəhadətnamə, onu verən gömrük orqanının möhürü ilə təsdiq edilir.

Əgər şəhadətnamə vermiş gömrük orqanı zəruri hesab edərsə, həmin gömrük orqanı tərəfindən təsdiq edilmiş foto-şəkillər və yaxud şəkillər şəhadətnaməyə əlavə olunur. Belə halda həmin sənədlərin miqdarı şəhadətnamənin 6-cı qrafasında göstərilir.

Yol-nəqliyyat vasitəsinin buraxılışı haqqında şəhadətnamənin üz tərəfindən əlavə olaraq aşağıdakılar çap edilməlidir:

“1975-ci il 14 noyabr tarixli BYD Konvensiyası”, “TİR Convention of November 1975”.

Buraxılış haqqında şəhadətnamə nəqliyyat vasitəsinə müşayiət etməlidir.

Gömrük möhürləri və plombları altında yük daşınmasına buraxılan nəqliyyat vasitələrinin mülkiyyətçiləri və sahibləri verilmiş şəhadətnamənin yaxşı saxlanılmasını təmin etməlidirlər.

Şəhadətnamə 2 ill müddətinə verilir.

Nəqliyyat vasitələri hər iki ildən bir fəaliyyət regionunda olduğu (nəqliyyat vasitələrinin mülkiyyətçisinin, yaxud sahibinin daimi yaşadığı) gömrük orqanı tərəfindən yoxlanılmaq və şəhadətnaməni təzələmək üçün təqdim edilir.

Əgər nəqliyyat vasitəsi təchiz qaydaları ilə nəzərdə tutulan texniki tələblərə daha müvafiq deyilsə, bu zaman gömrük möhürləri və plombları altında yüklərin daşınmasından ötrü, ondan istifadə etməyin mümkün olması üçün nəqliyyat vasitəsi buraxılışa cavab verən vəziyyətə gətirilməlidir.

Əgər nəqliyyat vasitəsinin əsas xarakteristikaları dəyişilmişsə, onda bu nəqliyyat vasitəsinin buraxılışı qüvvədən düşmüş hesab olunur və gömrük möhürləri və plombları altında yüklərin daşınmasından ötrü istifadə etməyin mümkün olması üçün nəqliyyat vasitəsi yenidən buraxılışdan keçirilməlidir.

Belə halda üstündən xətt çəkilməklə və üzərində baş hərflərlə “Ləğv olunmuşdur” sözləri yazılmaqla şəhadətnamə ləğv edilir. Bununla bərabər ləğv etmənin tarixi və gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin soyadı göstərilir. Ləğvetmə barədə göstərilən qeyd vəzifəli şəxsin imzası və şəxsi nömrəli möhürü ilə təsdiq olunur.

Əgər gömrük möhürləri və plombları altında yük daşınması üçün buraxılan nəqliyyat vasitəsində hər hansı gömrük orqanı ciddi nasazlıqlar aşkar edərsə, o, gömrük plombları və möhürləri altında yüklərin daşınması məqsədilə bu kimi nəqliyyat vasitəsinin hərəkətinin davam etdirilməsini ya qadağan edə bilər, ya da gömrük nəzarətinin təmin edilməsi üzrə lazımi tədbirlər görərək, bu kimi nəqliyyat vasitəsinin hərəkətinin davam etdirilməsinə icazə verə bilər. Buraxılan nəqliyyat vasitəsi mümkün qədər qısa müddətdə və hər halda gömrük möhürləri və plombları altında yüklərin daşınmasından ötrü yenidən istifadə olunana qədər lazımi vəziyyətə gətirilməlidir.

Gömrük orqanı nasazlıq barədə nəqliyyat vasitəsinin buraxılışı haqqında şəhadətnamənin 10-cu qrafasında müvafiq qeyd edir. Nəqliyyat vasitəsi təmirdən sonra gömrük orqanına təqdim olunmalıdır ki, o, bundan əvvəlki qrafanın qeydini ləğv etmək üçün 11-ci qrafaya müvafiq qeyd etmək yolu ilə şəhadətnamənin etibarlılığını bərpa etsin. Şəhadətnamənin 10-cu qrafasına nasazlıq barədə qeyd edilən nəqliyyat vasitəsi müvafiq təmir aparılanadək və 10-cu qrafanın qeydi ləğv olunanadək gömrük möhürləri və plombları altında yüklərin daşınmasından ötrü istifadə edilə bilməz.

Şəhadətnaməyə edilən hər bir qeydin tarixi göstərilmək şərtilə, gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin şəxsi nömrəli möhürü ilə təsdiq olunmalıdır.

Əgər nəqliyyat vasitəsinin, gömrük orqanının vəzifəli şəxslərinin fikrincə, ciddi xarakterə malik olmayan nasazlıqları varsa, onda gömrük möhürləri və plombları altında yüklərin daşınmasından ötrü həmin nəqliyyat vasitəsindən istifadə edilməsinə icazə verilə bilər. Buraxılış şəhadətnaməsinin sahibinə həmin nasazlıqlar barədə xəbərdarlıq edilir, o isə əlverişli vaxtda, lakin gömrükxana möhürləri və plombları altında yüklərin daşınmasından ötrü yenidən istifadə edilməyə qədər, qısa müddətdə həmin nəqliyyat vasitəsinin müvafiq tərzdə təmir olunmasını təmin etməlidir.

Yol nəqliyyat vasitəsinin qeydiyyatda olduğu ölkənin səlahiyyətli orqanı tərəfindən verilmiş buraxılış haqqında şəhadətnamə, Azərbaycan Respublikası gömrük orqanları tərəfindən o halda etibarlı hesab edilə bilər ki, əgər bu ölkə 1959-cu ilin BYD Konvensiyasının, yaxud 1975-ci ilin BYD Konvensiyasının üzvü olsun.

Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları 1959-cu ilin BYD Konvensiyasının, yaxud 1975-ci ilin BYD Konvensiyasının, yaxud da konteynerlərə aid 1972-ci il Gömrük Konvensiyasının iştirakçısı olan dövlətin səlahiyyətli orqanı tərəfindən verilən konteynerlərin buraxılışını və buraxılış haqqında şəhadətnaməni etibarlı hesab edirlər.

Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları, Azərbaycan Respublikasının mənafeyinə ciddi zərər gətirə biləcək qaçaqmalçılığın və gömrük işi, yaxud gömrük qaydalarının pozuntusu sahəsində digər cinayətlərin baş verməsindən ötrü imkan yaradan ciddi nasazlıqlar aşkar olunduqda, 1959-cu ilin BYD Konvensiyasının, yaxud 1975-ci ilin BYD Konvensiyasının, yaxud da konteynerlərə aid 1972-ci ilin Gömrük Konvensiyasının iştirakçısı olan dövlətlərin səlahiyyətli orqanları tərəfindən verilmiş yol nəqliyyat vasitələrinin və konteynerlərin buraxılışını etibarlı hesab etməmək hüququna malikdir.

İcazə fərdi qaydada verilir. İcazə prosedurasını həyata keçirən gömrük orqanı icazə şəhadətnaməsi verir.

Konteynerin mülkiyyətçisi və ya sahibi yük daşınmasına buraxılması üçün müvafiq gömrükxanaya ərizə ilə müraciət etməlidir. Ərizədə istehsalçı zavod tərəfinən konteynerə verilmiş nömrə, onun əsas əlamətləri, eləcə də buraxılmaya icazə verilməsi üçün zəruri olan digər məlumatlar göstərilməlidir.

Verilmiş ərizəyə 10 gün maddətində baxılmalıdır. Göstərilən müddət ərzində konteynerin texniki tələblərə cavab verməsi yoxlanılmalıdır. Texniki tələblərə cavab verən konteynerlərə yük daşınmasına buraxılması barədə gömrükxana tərəfindən şəhadətnamə verilir.

Yük daşınmasına buraxılması haqqında şəhadətnamənin verilməsi ərizəçiyə həmin konteynerə buraxılış haqqında lövhəcik vurmaq hüququ verir.

Buraxılma haqqında lövhəcik aydın görünən yerdə, xüsusi məqsədlər üçün verilmiş nömrələrlə yanaşı vurulmalıdır.

Yük daşınmasına buraxılması barədə konteynerə vurulan metal plastikadan ibarət lövhəciyin ölçüsü 20 sm x 10 sm olmalıdır. Onun üzərində Azərbaycan və ingilis dillərində "Gömrük möhürü və plombu altında yük daşınmasına buraxılmışdır" sözləri yazılmalıdır. Bununla yanaşı lövhəcikdə şəhadətnamə verən ölkənin adı tam və ya fərqləndirici nişanı formasında, buraxılma ili Azərbaycan və ingilis dilində yazılmalıdır (məsələn, AZ/00100-8/97 - ölkənin adı Azərbaycan, şəhadətnamənin nömrəsi 8, buraxılma ili 1997-ci il). Lövhəcikdə istehsalçı zavodun konteynerə verdiyi nömrə mütləq göstərilməlidir.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı gömrük əməkdaşı konteynerə lövhəciyin vurulmasını, orada yazılan məlumatların həqiqiliyini, eləcə də konteynerə baxış keçirərək texniki tələblərə müvafiq olub-olmadığını yoxlayır.

Əgər konteynerin əsas xarakteristikası dəyişdirilmişdirsə, onda verilmiş şəhadətnamə öz qüvvəsini itirir və yük daşımaya buraxılmamışdan əvvəl həmin konteynerə yenidən baxış keçirilməli, texniki tələblərə cavab verdiyi təqdirdə yeni şəhadətnamə yazılmalıdır.

Azərbaycan gömrük orqanları tərəfindən daşınmaya buraxılmış nəqliyyat vasitələrinin getdiyi BYD kitabçası tətbiq etməklə Beynəlxalq Yük Daşınması Gömrük Konvensiyasının üzvü olan ölkədə yenidən həmin proseduramı keçmək ehtiyacı qalmır.

50-dən artıq üzvü olan bu Konvensiyaya Azərbaycan Respublikası da qoşulmuşdur.

Mövzu 9.

Dəmir yolu ilə daşınan yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydaları

Yük dedikdə - marşrutla, vaqonla, konteynerlərlə və kiçik həcməldə dəmir yolu ilə daşınan və ya daşınması nəzərdə tutulan mallar nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilən və oradan aparılan bütün yüklər gömrük rəsmiləşdirilməsindən keçməlidirlər.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydası DGK-nın normativ sənədləri ilə müəyyən olunur. Gömrük orqanlarının və dəmir yolunun qarşılıqlı münasibətləri qaydası hüquqi-normativ aktlarla müəyyən edilir.

Yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsi Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş müddətlərdə icra olunur. Yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsi gömrük orqanlarının razılığı ilə yüklərin müvəqqəti saxlanma anbarlarında yerləşdirilməsi və ya faktiki yerləşdirilməsi (müəssisələrin keçid yollarında yerləşdirilməsi) ilə Dəmir yolu şöbələri tərəfindən təsis edilmiş müvəqqəti saxlanma anbarları DGK-nın tələblərinə müvafiq təchiz olunmalıdırlar.

Dəmir yolu müəssisələri tərəfindən təsis edilən müvəqqəti saxlanma anbarlarında gömrük orqanlarının razılığı ilə müvəqqəti saxlanma haqqında Əsasnamədə (müvəqqəti saxlanma anbarlarında) nəzərdə tutulan qeydiyyat (uçot) sistemindən yayınmalara yol verilə bilər. Dəmir yolu ilə yük daşımalarının təkmilləşdirilməsi məqsədilə DGK və Nəqliyyat Nazirliyinin Dəmir Yolu İdarəsi ilə DYİ birgə avtomatlaşdırılmış nəzarət və idarəetmə sistemləri tətbiq edilə bilər.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi başa çatmamış yüklərin iki gömrük orqanı arasında daşınması gömrük nəzarəti altında, daşınmanı icra edən dəmir yollarının məsuliyyəti ilə həyata keçirilir. Gömrük nəzarəti altında daşınan yüklər haqqında gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin öz səlahiyyətləri daxilində verdikləri qərarın icrası dəmir yolunun işçiləri üçün vacibdir.

Dəmir yolu tərəfindən yüklərin gömrük nəzarəti altında daşınması yüklərin daşınması qaydalarına, beynəlxalq yük daşımaları haqqında müvafiq razılaşmalara uyğun olaraq Gömrük Məcəlləsinə riayət olunmaqla həyata keçirilir. Dəmir yolu tərəfindən yüklərin gömrük nəzarəti altında nəqli texniki vəziyyəti yüklərin saxlanması təmin edən vaqonlarda və konteynerlərdə (bundan sonra daşıma vasitələri) həyata keçirilir.

Göndərən gömrük orqanı adi daşıma müddətlərinə əsaslanaraq, dəmir yolunun nəzərdə tutulan marşrut imkanlarını və başqa şərtləri nəzərə alaraq, yükün təyinat gömrük orqanına çatma müddətini təyin edir. Dəmir yolu normal daşınma və saxlanma şəraitində təbii aşınma və ya azalma istisna olunmaqla, qablaşdırma materiallarını və malları dəyişməmiş vəziyyətdə təyinat stansiyasına çatdırmağa və yükün çatdırılması haqqında müvafiq gömrük orqanına məlumat verməyə borcludur.

Dəmir yolu ilə yüklərin gömrük nəzarəti altında daşınması zamanı gömrük ödənişlərinin ödənilməsinin təmin olunması tələb olunur. Ancaq dəmir yolu işçiləri gömrük nəzarəti altında daşınan yüklərin gömrük orqanlarının razılığı olmadan sahiblərinə vermə hüququ yoxdur. Bu halda dəmir yolu Gömrük Məcəlləsinə müvafiq olaraq məsuliyyət daşıyır.

9.1. Yüklərin gömrük ərazisinə gətirilməsi zamanı gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydası

Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə yüklərin gətirilməsi zamanı gömrük rəsmiləşdirilməsi, sərhəd stansiyasının işçiləri tərəfindən gömrük orqanının vəzifəli şəxslərinin yükün xaricdən daxil olması haqqında məlumatlandırılması ilə başlayır. Məlumatlandırma iki nüsxədə ötürmə cədvəllərinin (peredatoçnaya vedomostm), həmçinin, daşınma və müşayiət etmə sənədlərinin gömrük orqanına verilməsindən ibarətdir (əlavə 6).

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi ötürmə cədvəllərinin hər iki nüsxəsinin yuxarı sağ küncündə aşağıdakı formada ştamp vurur:

“Sənədlər gömrük tərəfindən qəbul edilib ___ saat ___ dəq. dəmir yol stansiyasına qaytarılıb ___ saat ___ dəq. gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin imzası _____ dəmir yolu stansiyasının işçisinin imzası _____” ştamp

Ötürmə cədvəlinin bir nüsxəsi gömrük məqsədləri üçün nəzərdə tutulmuş malı müşayiət edən sənədlərin əlavə nüsxələri ilə birlikdə (əgər belə nüsxələr varsa) gömrük orqanında qalır, digər nüsxəsi isə ötürmə cədvəli ilə birlikdə təqdim edilmiş bütün sənədlərlə stansiyanın əməkdaşına qaytarılır.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsləri ötürmə stansiyasının əməkdaşları ilə birlikdə stansiyanın fəaliyyətinin texnoloji prosesində nəzərdə tutulmuş müddətlərdə daşıma vasitələrinin sayını, nömrələrini,

plombların vəziyyətini, açıq hərəkət tərkibində yükün vəziyyətini və s. yoxlayırlar. Stansiyasının əməkdaşları tərəfindən bütün aşkar olunmuş uyğunsuzluqlar haqqında ümumi formada akt və yük daşımaları Qaydalarında nəzərdə tutulmuş hallarda kommersiya aktları tərtib edilir. Yoxlamada iştirak etmiş sərhəd gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin soyadının tərtib edilmiş aktlarda göstərilməsi zəruridir. Tərtib edilmiş aktların surəti gömrük orqanlarının tələbi ilə onlara verilir.

Sərhəd gömrük orqanının vəzifəli şəxsi yuxarıda göstərilən, idxal olunan yüklərin sənədlərini yoxlayır, onları qeydiyyatda alır və aşağıdakı qərarlardan birini qəbul edir:

- a) yükün tam gömrük rəsmiləşdirilməsi haqqında;
- b) yükün və sənədlərin alınması və ya təkrar yoxlama aparılması haqqında;
- c) yükün gömrük nəzarəti altında təyinat gömrük orqanına göndərilməsi haqqında.

DGK-nin müəyyən etdiyi hallarda, daxili gömrük orqanlarında tam gömrük rəsmiləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş qaydada və müddətlərdə tam gömrük rəsmiləşdirilməsi sərhəd gömrük orqanında aparıla bilər.

Yükün geri qaytarılması haqqında qərar dəmir yolu qaiməsində yükün adının altında səbəbi göstərməklə "Geri qaytarılmalıdır" ştamplı ilə və ya analoji yazı ilə göstərilir. Ştamp və ya yazı gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin nömrəli şəxsi möhürü ilə təsdiq edilir. Texniki, kommersiya və başqa xarakterli daşımaların şərtlərlə bağlı yüklərin geri qaytarılması zamanı daşınma sənədlərinə ümumi formada akt əlavə edilir.

Yükün və onun sənədlərinin alınması və ya yükün təkrar yoxlanılması haqqında qərar daşınma sənədlərində səbəbi göstərməklə "Buraxılması qadağandır" ştamplı ilə göstərilir. Ştamp və yazı gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin nömrəli şəxsi möhürü ilə təsdiq edilir. Bu halda stansiyanın işçiləri ümumi formada akt tərtib edir, yükün çatdırılma müddəti isə saxlanma dövrünə müvafiq artırılır.

Sərhəd gömrük orqanı tərəfindən gömrük rəsmiləşdirilməsi (tam gömrük rəsmiləşdirilməsindən başqa) və yüklərə nəzarət sərhəd keçid stansiyasının işinin texnoloji prosesi ilə müəyyən olunan və gömrük rəsmiləşdirilməsi məqsədilə gömrük orqanları ilə razılaşdırılmış müddətlərdə aparılır.

Xaricdən gəlmiş gömrük yükləri təyinat stansiyalarında ümumi istifadə yerlərində olan müvəqqəti saxlanma anbarlarında yerləşdirilir və ya müvəqqəti saxlanma anbarı olan müəssisələrin keçid yollarına verilir.

Müvəqqəti saxlanma anbarları olmayan müəssisələr gömrük orqanlarına aşağıdakı öhdəlikləri verərlərsə yüklərin bu müəssisələrin keçid yollarına verilməsinə icazə verilir:

- gömrük orqanlarının icazəsi olmadan yüklərlə heç bir əməliyyat aparmamaq;
- yük keçid yoluna daxil olduqdan sonra səkkiz saatlıq, üç iş günü ərzində və ya gömrük orqanı fasiləsiz iş rejimində işlədiyi hallarda, bir sutka ərzində gömrük rəsmiləşdirilməsini başa çatdırmaq. Bu şərtləri yerinə yetirən müəssisələrin siyahısı gömrük orqanları tərəfindən müvafiq dəmir yolu stansiyalarına verilir.

Yük təyinat stansiyasına çatdıqdan sonra stansiyanın işçiləri təyinat gömrük orqanına və yük alana xəbər verməlidirlər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi yükün daxil olması haqqında məlumatı qeydə alır və gömrük rəsmiləşdirilməsinin vaxtı haqqında qərar qəbul edir.

Yük alan, stansiyadan məlumat aldıqdan sonra, gömrük nəzarəti və rəsmiləşdirilməsi üçün lazım olan sənədləri və məlumatları gömrük orqanına təqdim edir. Ərazisində gömrük orqanlarının struktur bölmələri yerləşən dəmir yolu stansiyalarında daşınma sənədləri gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə bilavasitə stansiyanın işçiləri tərəfindən verilir və bu fakt xüsusi kitabda rəsmiləşdirilir. Bu stansiyalarda daşınma sənədlərinin gömrük orqanının vəzifəli şəxsinə təqdim etmədən yük alana verilməsi qadağan olunur.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsləri təqdim olunmuş sənədləri yoxlayır və müəyyən olunmuş qaydada gömrük rəsmiləşdirilməsini həyata keçirirlər. Gömrük rəsmiləşdirilməsinin nəticələrinə görə təyinat stansiyası üçün nəzərdə tutulmuş beynəlxalq dəmir yolu qaiməsinin müvafiq qrafasında "Buraxılmağa icazə verilib" və ya səbəbi göstərməklə "Buraxılması qadağandır" ştamplı vurulur və sənədlər stansiyanın işçilərinə qaytarılır. Gömrük rəsmiləşdirilməsi başa çatana qədər gömrük orqanının "Buraxılmağa icazə verilib" ştamplı vurulana qədər yüklərin müvəqqəti saxlanma anbarlarından verilməsi və ya keçid yollarına verilmiş yüklərə sərəncam verilməsi qadağandır.

9.2. Yüklərin Azərbaycan Respublikasından kənara aparılması zamanı gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydası

Yüklərin Azərbaycan Respublikasından kənara aparılmasına gömrük rəsmiləşdirilməsi başa çatdıqdan sonra icazə verilir. Yüklərin dəmir yolu ilə daşınmasına təhvil verilməsindən əvvəl yük göndərən planlaşdırılan yükləmə gününə kimə əvvəlcədən aşağıdakı sənədləri gömrük orqanlarına təhvil verməlidir:

- yükün xaricə aparılması məramı haqqında məlumat kimi daşınma Qaydalarına müvafiq olaraq doldurulmuş (vaqon və dəmir yolu qaimələrinin nömrələri göstərilmədən) daşınma sənədləri (gömrük nəzarəti məqsədilə qaimənin və ya yol cədvəlinin əlavə nüsxəsi ilə birlikdə);

- bəyan edilmiş gömrük rejiminə müvafiq olaraq yükün mümkün buraxılması haqqında qərarın qəbul edilməsinə imkan verən sənədlər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi:

- daşınma sənədlərini (məlumatı) gömrük orqanının müəyyən etdiyi qaydada qeydə alır;

- təqdim olunmuş sənədləri yoxlayır;

- yükün buraxılmasının mümkünlüyü haqqında qərar qəbul edir;

- müsbət həll olunduğu halda qaimənin birinci nüsxəsində, qaimənin və ya yol cədvəlinin əlavə nüsxələrində bilavasitə yükün adının altında "Yükləməyə icazə verilib" ştampları vurur, yaxud analoji ifadəni yazır və nömrəli şəxsi möhürü ilə təsdiq edir;

- qaimənin və ya yol cədvəlinin əlavə nüsxəsinin yuxarı sol küncündə "Gömrük üçün nüsxə" qeydini edir;

- tam gömrük rəsmiləşdirilməsi üçün vaxt təyin edir. Gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı yük müvəqqəti saxlanma anbarında və ya müəssisənin keçid yolunda yerləşdirilə bilər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi Gömrük Məcəlləsi və DGK-nin normativ aktlarında nəzərdə tutulan əsaslar olduqda yükləmə əməliyyatının qadağan edə bilər.

"Yükləməyə icazə verilib" ştampları əsasında dəmir yol işçiləri qaimələri imzalayır və yükləmə üçün daşıma vasitələri ayırırlar (yüklənməsi üçün ayrıca vaqon tələb olunmayan kiçik həcmərdə yüklərin yüklənməsi üçün daşıma vasitəsi, həmçinin, gömrük orqanının icazəsindən sonra ayrılır).

Yük, daşıma vasitəsinə yükləndikdən sonra, yük göndərən YGB-ni, daşıma sənədlərini və gömrük rəsmiləşdirilməsi və nəzarəti üçün zəruri olan digər sənədləri gömrük orqanına təqdim edir.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsləri müəyyən olunmuş müddətlərdə yükün gömrük rəsmiləşdirilməsini həyata keçirir və xaricə buraxılması haqqında qərar qəbul edirlər.

Gömrük orqanının qərarı beynəlxalq dəmir yolu qaiməsinin "Gömrük qeydləri" qrafasında, göndərmə yolu üçün nəzərdə tutulmuş yol cədvəlinin əlavə nüsxəsində və daxili nəqliyə sənədlərində dəmir yolu qaiməsinin 4-cü qrafasında "Buraxılmasına icazə verilib" ştampları ilə göstərilir. Bu sənədlərin yuxarı sağ küncündə YGB-nin nömrəsi yazılır. Göstərilən ştampları və yazılar gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin nömrəli şəxsi möhürü ilə təsdiq olunur. Yük sərhəd stansiyasına çatdıqdan sonra bu stansiyanın işçiləri YGB-nin 4-cü vərəqəsini, iki nüsxədə ötürmə cədvəlini, həmçinin, daşınma və müşayiət sənədlərini gömrük orqanına təqdim etməlidirlər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsləri gömrük və daşınma sənədlərini yoxladıqdan sonra yükün sərhəddən buraxılması haqqında son qərar qəbul edirlər. Bu qərar qəbul edildikdən sonra ötürmə cədvəlinin hər iki nüsxəsinə "Buraxılmasına icazə verilib" ştampları vurulur və gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin nömrəli şəxsi möhürü ilə təsdiq edilir. Yükün xaricə buraxılması haqqında qərar qəbul edildikdən sonra daşınma və müşayiət sənədləri sərhəd stansiyasının işçilərinə qaytarılır. Gömrük orqanının işlərində ötürmə cədvəlinin surəti və yük ilə birlikdə daxil olmuş YGB-nin 4-cü vərəqi qalır.

DGK-nin müvafiq əmri ilə təsdiq olunmuş daxili gömrük tranziti haqqında Əsasnamənin müvafiq bölməsinə uyğun olaraq yük sənədlərində göndəriş gömrük orqanı tərəfindən qoyulmuş gömrük qeydləri olduğu halda, ixrac olunan yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsi YGB-nin 4-cü vərəqi olmadan da aparıla bilər. Bu halda sərhəd gömrükxanaları tərəfindən tərtib edilən yüklərin Azərbaycan Respublikasından faktiki ixracı haqqında jurnal və məlumatlarda YGB-nin nömrəsi yazıldıqdan sonra "yoxdur" qeydi edilir.

9.3. Tranzit yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydası

Tranzit yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsi, sərhəd stansiyası tərəfindən belə yüklərin Azərbaycan Respublikasına daxil olması haqqında müvafiq gömrük orqanına verdiyi məlumatdan sonra başlayır. Tranzit yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsi Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilmiş yüklər üçün müəyyən edilmiş qaydada aparılır.

Tranzit yüklərin sərhəd idxal məntəqəsindən sərhəd ixrac məntəqəsinə kimi daşınması gömrük nəzarəti altında həyata keçirilir. Tranzit yüklər müvafiq gömrük orqanında bəyan edilməlidir. Bəyanedilmə gömrük, dəmir yolu, yükün ekspeditoru və ya gömrük brokeri tərəfindən həyata keçirilə bilər.

Gömrük rəsmiləşdirilməsinin baqa çatdırılması mümkün olmayan və ya Azərbaycan Respublikasının ərazisi ilə hərəkətini mümkün olmayan yük daşımaları Qaydalarının pozulması halları ilə daxil olmuş tranzit

yüklər, sərhəd ötürmə stansiyasının işinin texnoloji prosesində nəzərdə tutulmuş müddətlərdə geri qaytarılmalıdır.

Tranzit yükün daşınmasının mümkünlüyü haqqında qərar qəbul edildikdən sonra, gömrük orqanının vəzifəli şəxsi tranzit bəyannaməsinin bütün nüsxələrinə istiqamətləndirici ştamplı vurur. Qaiməyə və çıxış sərhəd məntəqəsində alınan yol cədvəlinin əlavə nüsxəsinə də ştamplı vurulur. Tranzit yüklərin daşınmasına nəzarət DGK tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

Əgər yükün tranzit daşınması və ya gömrük ərazisinə gətirilməsinin qadağan olunması ehtimalı üçün kifayət qədər əsas varsa, tranzit yük gömrük orqanları tərəfindən nəql edilən yolun ixtiyari məntəqəsində yoxlanıla bilər. Belə yüklərin yoxlanılması gömrük orqanının rəisinin və ya onu əvəz edən şəxsin icazəsi ilə yoxlama aparılan stansiyanın işçisinin iştirakı ilə aparılır. Tranzit yükə baxış zamanı yük göndərən (dəmir yolunun) plombu açılırsa gömrük orqanı yükə baxış aktı, dəmir yolu isə vaqonun (konteynerin) açılması aktı tərtib edirlər. Yeni plombların vurulması dəmir yolu işçisinin iştirakı ilə gömrük orqanlarının əməkdaşları tərəfindən həyata keçirilir. Gömrük yoxlaması zamanı gömrük orqanının və dəmir yolunun vurduğu plomblar yük göndərən və ya göndərilən stansiyasının plombları ilə eyni tutulur.

Azərbaycan yüklərinin xarici dövlətlərin ərazisi ilə tranziti zamanı, yükün Azərbaycan Respublikasının ərazisinə çatdırılmasına nəzarət DGK-nin müəyyən etdiyi qaydada həyata keçirilir. Xarici dövlət orqanlarının və vəzifəli şəxslərinin mövcud qanunvericiliyinə zidd hərəkətləri nəticəsində bu dövlətin ərazisi ilə tranzit olunan yük özgeninkiləşdirilərsə dəmir yolu buna məsuliyyət daşımır.

9.4. Yüklərin başqa ünvanə göndərilməsi vaxtı gömrük rəsmiləşdirilməsi qaydası

Təyinat və ya gömrük yükünün buraxılma stansiyasının ixtiyari dəyişdirilməsi (ünvandırma), bu yükün olduğu ərazinin gömrük orqanının yazılı razılığı ilə yüklərin daşınma Qaydalarında müəyyən olunmuş şərtlərlə dəmir yolu tərəfindən həyata keçirilir.

Dəmir yolu yük daşımaları Qaydalarına və öz Nizamnamələrinə müvafiq olaraq yük sahibindən ünvandırma haqqında ərizə alırlar. Ünvandırma haqqında qərar, bunun gömrükxananın razılığı olduğu halda mümkünlüyü qeyd edilməklə dəmir yolunun vəzifəli şəxsinin müvafiq əmri ilə rəsmiləşdirilir. Ünvandırma haqqında əmr müəyyən olunmuş qayda yükün olduğu stansiyaya verilir. Stansiyanın işçiləri dəmir yolunun ünvandırma haqqında əmri əsasında yüklə daxil olmuş sənədləri yenidən rəsmiləşdirir və yüklərin gömrük baxımından yenidən rəsmiləşdirilməsi zərurəti haqqında stansiyanın yerləşdiyi ərazinin gömrük orqanına məlumat verirlər.

Yük gömrük orqanı tərəfindən yeni stansiyaya rəsmiləşdirilmiş və buraxılmışsa, ünvandırma gömrük orqanları tərəfindən əlavə razılıq tələb olunmur.

Ünvandırmanı rəsmiləşdirmək üçün yük sahibi gömrük orqanına ünvanın dəyişdirilməsi haqqında ərizə və yükün yeni təyinat stansiyasına göndərilməsinin zəruriliyini təsdiq edən sənədləri təqdim etməlidir.

Aşağıdakı şərtlərə əməl olduğu hallarda gömrük orqanı tərəfindən ünvandırma icazə verilir:

- yeni təyinat yerində gömrük orqanının olması;
- bank qərantiyası və ya pul depoziti formasında gömrük ödənişlərinin ödənilməsinin təminatı;
- yükün gömrük nəzarəti altında daşınması.

Gömrük orqanının məsul işçiləri yükün yenidən rəsmiləşdirilməsi zamanı aşağıdakı əməliyyatları icra edirlər:

- göndəriş və ya təyinat gömrük orqanına yükün verilməsi və onun başqa gömrük orqanına ünvanlanması haqqında məlumat verirlər;

- DC-də göndəriş (və ya sərhəd) gömrük orqanının istiqamətləndirici ştamplı ləğv edir və yeni istiqamətləndirici ştamplı vururlar;

- gömrük nəzarəti altında yükün yeni gömrük orqanına çatdırılmasına nəzarət edirlər.

Gömrük yüklərinin ünvandırması ilə bağlı gömrük orqanlarının və dəmir yolunun xərcləri yük sahibi tərəfindən ödənilməlidir.

Azərbaycanın gömrük orqanları arasında xarici dövlətlərin ərazisi ilə tranzit hərəkət edən Azərbaycan yük sahiblərinə məxsus gömrük yüklərinin Azərbaycanın gömrük orqanlarının razılığı olmadan xarici dövlətlərin ərazisində ünvan dəyişməsinə icazə verilmir.

Yüklərin bir nəqliyyat vasitəsindən digərinə yüklənməsi bu əməliyyatın icra olduğu ərazinin gömrük orqanının nəzarəti altında həyata keçirilir. Yenidən yüklənmə və nəzarət qaydası gömrük orqanının və dəmir yolunun birgə texnologiyaları ilə müəyyən edilir. Yenidən yüklənmə zamanı gömrük orqanının vəzifəli şəxsi nəzarəti həyata keçirir, YGB-nə və (və ya) Daşınma Cədvəlinə müvafiq dəyişiklikləri qeyd edir və onları nömrəli şəxsi möhürü ilə təsdiq edir.

Mövzu 10.

Azərbaycan Respublikası gömrük Sərhədindən boru kəməri nəqliyyatı Və elektrik ötürücü xətləri üzrə Keçirilən malların gömrük Rəsmiləşdirilməsi qaydaları

Boru kəməri nəqliyyatı və elektrik ötürücü xətləri ilə malların Azərbaycan Respublikası gömrük sərhədindən müvafiq gömrük rejiminə uyğun keçirilməsi, Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi və gömrük işinə dair digər normativ-hüquqi sənədlərdə nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir.

Boru kəməri nəqliyyatı və elektrik ötürücü xətləri ilə Azərbaycan Respublikası gömrük sərhədindən keçirilən mallar mövcud təlimata və Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin digər normativ aktlarına uyğun olaraq gömrük nəzarətindən və gömrük rəsmiləşdirilməsindən keçməlidirlər. Gömrük orqanlarının icazəsi olmadan malların keçirilməsinə yol verilmir. Gömrük orqanlarının icazəsi olmadan malları keçirən şəxslər qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Malları keçirən şəxslər gömrük və valyuta nəzarəti üçün zəruri olan sənədləri və məlumatları gömrük orqanlarına təqdim etməlidirlər. Tələb olunan sənədlər və məlumatlar, onların gömrük orqanlarına təqdimat qaydası, Gömrük Məcəlləsinə, valyuta qanunvericiliyinə və Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin digər normativ aktlarına əsasən müəyyən edilir.

Malların gömrük rəsmiləşdirilməsi, ixracatçının və ya idxalatçının yerləşdiyi yeri əhatə edən ərazi gömrükxanasında həyata keçirilir. Malların keçirilməsi zamanı bir neçə nəqliyyat növü (boru kəməri, dəmir yolu, boru kəməri - avtomobil və s.) istifadə olunursa, ixracatçı onun yerləşdiyi yeri əhatə edən ərazi gömrükxanasında müvafiq qaydada rəsmiləşdirilmiş və təsdiq edilmiş yük gömrük bəyannaməsinin kserosurətini, malların yüklənilib-boşaldılması yerini əhatə edən ərazi gömrükxanasına təqdim etməlidir.

Kserosurət rəsmiləşdirmə aparmış gömrük orqanının rəisi və onun müavininin imzası ilə imzalanmalı və möhürlə təsdiqlənməlidir. Mallar, gömrük rəsmiləşdirilməsini həyata keçirən gömrük orqanında bəyan edilməlidir. Həcmindən asılı olmayaraq mallar bir təqvim ayı ərzində, elektrik enerjisi isə bir rüb ərzində bir müqavilə üzrə göndərilirsə, bir mal partiyası kimi bəyan edilə bilər.

Tam yük gömrük bəyannaməsi (bundan sonra YGB) 4 nüsxədən ibarət olaraq doldurulur və gömrük rəsmiləşdirilməsi başa çatdıqdan sonra aşağıdakı qaydada paylanılır:

1. Birinci vərəq - gömrükxananın statistika bölməsində qalır;
2. İkinci vərəq - gömrükxananın maliyyə-tarif şöbəsinə verilir;
3. Üçüncü vərəq - deklaranta qaytarılır və malın nəql edilməsi üçün icazə kimi istifadə edilir;
4. Dördüncü vərəq - Dövlət Gömrük Komitəsinə göndərilir.

Müxtəlif nəqliyyat növlərindən istifadə edilməklə, malların Azərbaycan Respublikası gömrük ərazisindən aparılması üçün, daşınma sənədlərində gömrük orqanının "buraxılsın" şampının basqısı və YGB-nin nömrəsi, gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin şəxsi möhürü ilə təsdiqlənməlidir.

Bu müqavilə üzrə göndərilən mallar bir mal partiyası kimi bəyan edilərkən, YGB-nin 31 qrafasında deklarant tərəfindən əlavə olaraq təqvim ayının və ilin və ya rübün və ilin adı göstərilməklə "_____ göndərilir" qeydiyyatı aparılır. Məsələn, 2006-cı il ərzində göndərilir". Mallar Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən daşıyıcı tərəfindən yalnız YGB-də göstərilən dövr ərzində keçirilməlidir.

10.1. Müvəqqəti yük gömrük bəyannaməsi verilməklə malların gömrük rəsmiləşdirilməsi

Deklarant xüsusi səbəblərə görə YGB-ni verə bilmədiyi hallarda, onun tərəfindən müvəqqəti yük gömrük bəyannaməsinin (bundan sonra MYGB) təqdim edilməsinə icazə verilir.

Xüsusi səbəblər deyildikdə aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

- YGB verildiyi vaxtda gömrük orqanına faktiki olaraq təqdim oluna biləcək formalaşdırılmış mal partiyasının olmaması;
- YGB verildiyi vaxtda malın miqdarını, keyfiyyətini və dəyərini müəyyən etmək qeyri-mümkün olduğu halda.

Deklarant tərəfindən MYGB, mallar üçün göndərilmə ayından əvvəlki ay ərzində, elektrik enerjisi üçün isə göndərilmə rübündən əvvəlki ay ərzində gömrük orqanına verilməlidir. Bəyan edilmiş gömrük rejiminə uyğun, gömrük və valyuta nəzarətinin keçirilməsi və gömrük rəsmiləşdirilməsinin aparılması üçün MYGB ilə eyni zamanda Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən müəyyən edilmiş zəruri sənədlər və məlumatlar təqdim edilməlidir. Əsaslandırılmış hallarda, MYGB malın göndərildiyi ayda gömrük orqanına verilə bilər.

MYGB aşağıdakı xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla, müvafiq gömrük rejimində YGB-nin doldurulması qaydalarına uyğun doldurulur:

a) "Bəyannamə tipi" qrafasının üçüncü yarım bəndində "MB" - müvəqqəti bəyannamə hərfi indeksi göstərilir;

b) nəqliyyat sənədlərinin nömrəsi və tarixi göstərilmədən malın planlaşdırılmış miqdarı göstərilir;

c) göndərilən malın planlaşdırılmış miqdarı nəzərə alınmaqla, YGB-də bəyan edilən keyfiyyət və miqdardan asılı olan digər məlumatlar təxmini olaraq göstərilir;

ç) malın dəyəri, xarici ticarət əqdində göstərilən qiymət nəzərə alınmaqla bəyan edilir.

Əgər müqavilədə malın qəti müəyyən edilmiş (dəqiq) qiyməti yoxdursa, yalnız qiymətin təyin edilmə şərtləri göstərilmişsə, eləcə də MYGB verilən vaxtda aparılan malın miqdarı və keyfiyyəti barədə dəqiq informasiya yoxdursa, aparılan-gətirilən malın şərti (müvəqqəti) qiymətləndirilməsi üçün, müqavilədə təsbit olunmuş ilkin (təxmini) qiymətdən, yaxud MYGB verilən vaxt müqavilənin hesablaşma qiymətlərinə uyğun hesablanmış qiymətdən istifadə olunur.

Qiymətin təyin edilmə şərtləri aşağıdakılardan ibarət ola bilər:

- qiymətin, müəyyən vaxtla əlaqələndirilərək təyin edilməsi;

- qiymətin, malın satışı zamanı birja məzənnələri ilə müəyyən edilməsi.

Bu cür hesablamaların aparılması mümkün olmadığı təqdirdə, aparılan (gətirilən) malın şərti qiymətləndirilməsi üçün gömrük orqanının sərəncamında olan qiymət informasiyasından istifadə etmək olar.

e) 31 qrafada deklarant tərəfindən əlavə olaraq təqvim ayının və ilin və ya rübün və ilin adı göstərilməklə "_____ ərzində göndərilir" qeydiyyatı aparılır.

Mallar Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən daşıyıcı tərəfindən yalnız MYGB-də göstərilən dövr ərzində keçirilməlidir. MYGB-nin gömrük orqanı tərəfindən rəsmiləşdirilməsi, YGB-nin rəsmiləşdirilməsi qaydalarına uyğun həyata keçirilir.

MYGB-də bəyan edilən mal göndərildikdən sonra, 20 gündən gec olmayaraq, deklarant MYGB-də bəyan edilmiş malın tam YGB-ni, gömrük rəsmiləşdirilməsi aparılan gömrük orqanına təqdim etməlidir. Göstərilən müddət, konosamentin, təhvil-təslim aktının və ya daşıyıcı tərəfindən tərtib olunan digər sənədin (bundan sonra nəqliyyat sənədinin) sənədləşdirildiyi gündən etibarən hesablanır. Bəyan edilən mala dair bir neçə ardıcıl nəqliyyat sənədi tərtib olunubsa, yuxarıda göstərilən müddət sonuncu nəqliyyat sənədinin sənədləşdirildiyi tarixdən etibarən hesablanır.

Təbii qaz və elektrik enerjisi üçün yuxarıda göstərilən müddət malın göndərildiyi ayın sonuncu günündən etibarən sayılır. Müstəsna hallarda YGB-nin verilmə müddəti gömrükxan rəisinin icazəsi ilə 10 gündən çox olmayaraq artırıla bilər.

YGB-nin deklarant tərəfindən doldurulub verilməsi və gömrük orqanı tərəfindən rəsmiləşdirilməsi MYGB-nin, qəbul edildiyi tarixdə qüvvədə olan normativ aktlara uyğun olaraq həyata keçirilir. YGB ilə birgə deklarant eyni vaxtda gömrük orqanına hesab qaimələrini, nəqliyyat sənədlərini, təhvil-təslim aktlarını və ya onların Azərbaycan ixracatçısı (idxalatçı) tərəfindən təsdiq edilmiş kserosurətlərini təqdim etməlidir.

YGB aşağıdakı xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla doldurulur:

- 1-ci "Bəyannamə tipi" qrafasının üçüncü yarım bəndində "TB - tam bəyannamə" hərfi indeksi qeyd edilir;

- 40-cı (ümumi bəyannamə / əvvəlki sənəd) qrafasında MYGB-nin qeydiyyat nömrəsi göstərilir;

- D "Gömrük nəzarəti" qrafasında gömrük orqanının vəzifəli şəxsi əlavə olaraq nəqliyyat sənədinin tərtib olunma tarixini, təbii qaz və elektrik enerjisi üçün isə göndərilmə ayının son gününü qeyd edir;

YGB-nin vərəqləri aşağıdakı qaydada paylanılır:

- 1-ci vərəq statistika bölməsində qalır;

- 2-ci vərəq maliyyə-tarif şöbəsinə verilir;

- 3-cü vərəq deklaranta qaytarılır;

- 4-cü vərəq Dövlət Gömrük Komitəsinə göndərilir.

Mövzu 11.

Gömrük rəsmiləşdirilməsində ilkin əməliyyatların rolu

İlkin əməliyyatların mahiyyəti

İlkin əməliyyatlar mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsinin asanlaşdırılması və sürətləndirilməsi məqsədi ilə aparılır. Onlar əsas gömrük rəsmiləşdirilməsi icraatına qədər aparılır və hazırlıq mərhələsi hesab edilir.

İlkin əməliyyatlar, gömrük sərhədindən Azərbaycan ərazisinə gətirilməsi qadağan edilmiş mal və nəqliyyat vasitələrinin keçirilməsindən müdafiə edilməsini təmin edir. Bu mərhələdə mallar gömrük məqsədləri üçün identifikasiya edilir.

İlkin əməliyyatlara aşağıdakılar aiddir:

- Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçmə barədə və ya malların, nəqliyyat vasitələrinin gömrük ərazisindən kənara aparılması niyyəti barədə Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarına məlumat verilməsi;

- malların, nəqliyyat vasitələrinin və onlara aid sənədlərin gömrük orqanının müəyyən etdiyi yerlərə çatdırılması;

- malların və nəqliyyat vasitələrinin çatdırıldığı yerlərdə gömrük nəzarətinə təqdim edilməsi.

Xarici ticarət praktikasında elə hallar olur ki, fors-major şəraitin təsiri altında zədələnmiş mallar, sanitariya-gigiyena və bəzi digər mülahizələrdən (məsələn, xarab olmuş meyvə və tərəvəz, konservlər və s.) təxirə salmadan məhv edilməli olur. Maraqlı olan kəs, fors-major şəraitin təsiri altında malların məhv edilməsinin sübut olunmasını təmin etməlidir. Belə ki, birincisi, mülki-hüquqi məsuliyyətdən yaxa qurtarmaq (əgər yük sahibi daşıyıcıya, nəqliyyat şirkətinə iddia irəli sürürsə), ikincisi isə tələb olunan gömrük rüsumundan azad olunmaq mümkün olsun. Bu halda notarius lazım gələn köməyi göstərə bilər.

Dəniz protesti

Dəniz daşımalarının xüsusiyyətləri gəmi sahiblərinin hüquqlarının və qanuni maraqlarının müdafiəsi üçün sübutlar təmin edilməsinin əlahiddə prosedurasından istifadə olunmasını nəzərdə tutur.

Bu məqsədlərlə notarius gəmi kapitanından gəmi üzən və ya dayanan müddətdə baş vermiş fəvqəladə hadisə barədə ərizə qəbul edir. Bu ərizə kapitana və ya gəmi sahibinə əmlak tələbləri, o cümlədən də daşınan mallara görə gömrük rüsumlarının və yığımlarının ödənilməsi üzrə tələblər üçün əsas sayıla bilər. Belə ərizə dəniz ticarət təcrübəsində dəniz protesti adlanır.

Gömrük ödənişlərindən azad olmaq məqsədi ilə kapitana məsləhət görülür ki, təbii fəlakət zamanı ekipajın zəruri tədbirlərin görülməsi hərəkətlərini təfsilatı ilə göstərsin. Gəmi kapitanı, həmçinin, gəmi jurnalından təsdiq edilmiş çıxarışı notariusə təqdim etməlidir. Gəmi kapitanının ərizəsi, gəmi jurnalındakı qeydlər və dörd nəfərdən az olmayan şahidlərin sorğu-sual (iki nəfər gəmi heyəti, iki nəfər komanda heyəti) əsasında notarius dəniz protesti aktı tərtib edir. Bu akt dəniz daşımalarında gömrük ödənişlərinin ödənilməsindən azad edilmək üçün hüquqi əsas ola bilər.

Malların və nəqliyyat vasitələrinin
çatdırıldığı yerdə gömrük nəzarətinə
təqdim edilməsi

Bir qayda olaraq, yalnız faktiki gömrük ərazisinə daxil olmuş yüklər bəyan edilməlidir. Deklarant, mal göndərişinin bir hissəsini - hətta bu hissə tam göndərişin digər hissələri ilə bir vaxtda və eyni xarici ticarət müqaviləsi əsasında göndərilmiş və ünvanı tez çatmış olsa belə, gömrük rəsmiləşdirilməsinə elan edə bilməz.

Hələ gəlib, çatmamış malların bəyan edilməsini istisna etmək məqsədi ilə yüklərin gömrük rəsmiləşdirilməsinin ilkin əməliyyatlarına mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük nəzarətinə təqdim edilməsi prosedurası daxil edilir. Belə təqdim etmə daşıyıcı tərəfindən malların və nəqliyyat vasitələrinin çatdırıldığı barədə gömrük orqanlarının xəbərdar edilməsi ilə ifadə olunur. İş vaxtından sonra gəlmiş mal və nəqliyyat vasitələri gömrük nəzarəti zonasında yerləşdirilməlidir.

Gömrük orqanı gətirilmiş mal və nəqliyyat vasitələrinin faktiki olaraq təqdim edilməsini tələb edə bilər. Malların idxalı zamanı təqdim etmə - malları keçirən şəxsə, yaxud daşıyıcı və ya onun səlahiyyətli nümayəndəsi tərəfindən mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük ərazisinə, ya da təyinat gömrükxanasına çatdırılması barədə xəbər verilməsi kimi ifadə edilir.

Mal və nəqliyyat vasitələri gömrük orqanına təqdim edildiyi andan buraxılana qədər gömrük nəzarəti altında müvəqqəti saxlanca qalır.

Qısa bəyannamə

Qısa bəyannamə təqdim edilməsi, gömrük sərhədinin keçilməsi barədə gömrük orqanlarına məlumat verilməklə iki halda zərurdir:

a) xarici gömrük ərazisindən Azərbaycanın gömrük ərazisinə mal və nəqliyyat vasitələrinin gətirilməsi zamanı;

b) Azərbaycanın gömrük ərazisi hüduqlarında - sərbəst gömrük zonası və sərbəst anbarlardan mallar və nəqliyyat vasitələrinin gömrük ərazisinin qalan hissəsinə çıxarılması zamanı.

Belə məlumatın verilməsi daşıyıcının vəzifəsidir. Mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük ərazisindən çıxarılması niyyəti barədə məlumat - onları çıxaran şəxs tərəfindən verilməlidir. Əgər malları çıxaran şəxs bu məlumatı verməmişsə, bu vəzifə daşıyıcıya həvalə olunur.

Mal və nəqliyyat vasitələri müəyyən edilmiş gömrük rejimi altında yerləşdirilənə qədər qısa bəyannamə tərtib edilə bilər. Qısa bəyannamə gömrük rəsmiləşdirilməsi üçün məcburi atribut hesab edilmir.

Qısa bəyannamə daşıyıcı tərəfindən malların və nəqliyyat vasitələrinin təqdim edilməsi ilə bir vaxtda, yaxud təqdim edilmədən sonrakı iş günü ərzində verilir. Axırncı halda gömrük orqanının xüsusi icazəsi tələb olunur.

Əgər mallar təqdim edilmə ilə eyni vaxtda və ya göstərilən müddətdə müəyyən gömrük rejimi altında yerləşdirilsə, qısa bəyannamə verilmir. Qısa bəyannamədə aşağıdakı məlumatlar öz əksini tapmalıdır:

- mal göndərən şəxs, mal göndərən ölkə;
- malı alan şəxs, təyinat ölkəsi;
- daşıyıcı;
- nəqliyyat vasitəsi barədə məlumat;
- nəqliyyat sənədlərinin nömrələri;
- malın adı;
- yerlərin sayı;
- brutto çəkisi;
- plomblar və digər identifikasiya vasitələri;
- digər məlumatlar.

Əgər gömrük daşıyıcısı tərəfindən qısa bəyannamə vermək üçün səlahiyyətli şəxs müəyyən edilməmişsə, yaxud gəlməmişsə, gömrük məqsədləri üçün belə şəxs gəmi kapitanı, sürücü ola bilər.

Gömrük Məcəlləsi gömrük orqanlarının icazəsi ilə qısa bəyannamə kimi, nəqliyyat, kommersiya və digər sənədlərin istifadə edilməsinə yol verir, bu şərtlə ki, bu sənədlər qısa bəyannamədə tələb olunan məlumatları özündə əks etdirmiş olsun.

Gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı qısa bəyannamə kimi əmtəə və nəqliyyat sənədləri istifadə olunur. Bu sənədlər, bir qayda olaraq göndərilmə məntəqəsindən təyinat məntəqəsinədək yükü müşayiət edir və ona görə də mal-müşayiət sənədləri adlanır.

Əmtəə sənədləri malın dəyər, keyfiyyət və miqdar xassələri barədə məlumatları əks etdirir.

Mövzu 12.

Müvəqqəti saxlanc

İlk növbədə müvəqqəti saxlanc anbarı və gömrük rejimlərinin bir növü olan gömrük anbarı məfhumlarını bir-birindən ayırmaq lazımdır.

Gömrük anbarı rejimində gətirilən mallar gömrük nəzarəti altında gömrük rüsum və vergiləri tutulmadan və iqtisadi siyasət tədbirləri tətbiq edilmədən 3 il müddətində saxlanıla bilər.

Mallar müvəqqəti saxlanc anbarına isə bəyannamə verilməsi və gömrük rejimi seçilməsinə hazırlıq ərafəsində yerləşdirilir. Müvəqqəti saxlanc anbarı elə bir yerdir ki, mallar gömrük orqanına təqdim edildiyi andan, müəyyən gömrük rejiminin seçilib, onların buraxılmasına qədər gömrük nəzarəti altında yerləşdirilir. Beləliklə, elə hal ola bilər ki, mal müvəqqəti saxlanc anbarından gömrük anbarına göndərsin və gömrük anbarlaşdırılması rejimində saxlanması davam etsin.

Mal və əşyaların gömrük nəzarəti altında müvəqqəti saxlanma rejimində yerləşdirilməsinin texnoloji sxemi DGK tərəfindən 14 aprel 1995-ci il tarixli əmrlə təsdiq edilmiş 22.01.98-ci il tarixli 035 sayılı əmrlə dəqiqləşdirilmişdir.

Müvəqqəti saxlanc anbarında malların və nəqliyyat vasitələrinin saxlanması ümumi müddəti iki aydan, Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulan digər müddətlər üçün isə həmin müddətlərdən artıq olmamalıdır. Dövlət Gömrük Komitəsi malların ayrı-ayrı kateqoriyaları üçün daha qısa saxlanc müddətinin son həddini müəyyən edə bilər. Tez xarab olan malların, canlı heyvanların, bitkilərin və həmçinin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsi qadağan edilən malların saxlanıcı üçün Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən minimum vaxt müəyyən edilir (məsələn, üç günə qədər).

Müvəqqəti saxlanc gömrük rəsmiləşdirilməsi prosedurası üçün məcburi mərhələ sayılır. Əgər xarici ticarət yükü gömrük orqanına təqdim edildiyi gün, gömrük rəsmiləşdirilməsi bitirilsə müvəqqəti saxlanc əməliyyatına ehtiyac qalmır.

Bütün digər hallarda yük avtomatik olaraq müvəqqəti saxlanca verilmiş mal statusu alır və bir sutka ərzində gömrük orqanının icazəsi ilə anbara yerləşdirilir. Bu zaman mühüm məsələlərdən biri də odur ki, malların müvəqqəti saxlanca verilməsi, qabaqcadan baytarlıq, fitosanitar, ekoloji və digər dövlət nəzarət tədbirlərinin həyata keçirilməsindən asılı olmur.

Müvəqqəti saxlanc daxil olan yüklərin uçotunun aparılmasını nəzərdə tutur. (Əlavə 7). Bu məqsədlə daşıyıcı malların gəldiyi barədə gömrük orqanlarına xəbər verdikdən iki gündən gec olmayaraq nəqliyyat, mal-müəyyən və digər kommersiya sənədlərini təqdim etməlidir ki, mal və nəqliyyat vasitələrini identifikasiya etmək mümkün olsun. Əgər bu müddət ərzində sənədlər təqdim edilə bilmirsə, qısa bəyannamə verilir.

Müvəqqəti saxlanca yüklərin yalnız məxsusi müvəqqəti saxlanc üçün məqbul olan tikililərə (yerlərə) yerləşdirilməsi şərti ilə yol verilir. Qanunvericiliyə riayət olunmasını təmin etmək üçün müvafiq maddi-texniki baza yaradılmalıdır. Bu məqsədlə, xarici ticarət yüklərinin daşdığı hava və dəniz limanlarında, yük həyətlərində, stansiya meydanlarında, həmçinin beynəlxalq avtomobil yollarının keçdiyi sərhəd buraxılış məntəqələrində müvəqqəti saxlanc anbarlarının açılmasının məcburi qaydaları müəyyən edilir.

Müvəqqəti saxlanc anbarı həm gömrük orqanları, həm də ayrı-ayrı Azərbaycan şəxsləri tərəfindən təsis edilə bilər.

Dövlət Gömrük Komitəsi, yalnız gömrük orqanının müvəqqəti saxlanc anbarında saxlanılmasına icazə verilən malların siyahısını müəyyən edə bilər.

Gömrük orqanı tərəfindən təsis edilmiş müvəqqəti saxlanc anbarı fəaliyyət zonasında yerləşdiyi gömrük orqanının struktur bölməsi sayılır.

Müvəqqəti saxlanc anbarı təsis edən digər şəxslər:

- a) Azərbaycan qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydada hüquqi şəxs statusuna malik olmalıdır;
- b) müvəqqəti saxlanc anbarı təsis etmək üçün Dövlət Gömrük Komitəsindən müvafiq lisenziya almalıdır.

Müvəqqəti saxlanc anbarının sahibinə müəyyən öhdəliklər həvalə edilir. Anbar sahələrinə irəli sürülən texniki tələblər - mal və nəqliyyat vasitələrinin gömrük nəzarətindən kənar daxil olunmasını və çıxarılmasını istisna etməlidir.

Gömrük orqanlarının müvəqqəti saxlanc anbarının quruluşu, avadanlığı və yerləşdiyi yerlərə aid tələblər müəyyən etmək hüququ var. O cümlədən açarının biri gömrük orqanlarında qalan ikiqat qıfilla bağlanması belə tələblərdən biri ola bilər.

Anbar sahibi kənar şəxslərin anbara daxil olmasını qeyri-mümkün etməlidir.

Anbara daxil olmaq hüququ olan şəxslərin siyahısı tərtib edilib, aidyyəti üzrə Gömrük orqanlarına təqdim edilməlidir. Bu siyahı, təsdiq edildikdən sonra, gömrük orqanının vəzifəli şəxsləri ilə anbar sahibi

arasında gömrük nəzarətinin təşkili üzrə münasibətlərin tənzimlənməsində mühüm sənəd olaraq qəbul edilir. Anbarın mühafizəsi və buraxılış rejiminin təşkili üçün çəkilən xərcləri anbar sahibi ödəyir.

Müvəqqəti saxlanc anbarı rejiminin pozulmasına görə, bilavasitə qanun pozuntusunun obyektı olan mal və nəqliyyat vasitələri müsadirə oluna bilər.

Qanunvericilik müvəqqəti saxlanc anbarlarının, qapalı və açıq olmaqla, iki tipini nəzərdə tutur.

Açıq tipli anbarların xidmətindən bütün şəxslər istifadə edə bilər. Qapalı anbarlarda yalnız müəyyən şəxslərin mal və nəqliyyat vasitələri saxlanıla bilər.

Gömrük orqanları tərəfindən təsis edilən anbarlar açıq tipli anbarlardır. Qapalı anbar təsis etmək istəyən şəxslər açıq tipli anbarın məqsədə müvafiq olmaması barədə əsas təqdim etməlidirlər.

Anbar sahibi və anbara saxlanmaq üçün mal verən şəxslər arasındakı münasibətlər bu barədə bağlanan müqavilələrlə tənzimlənir. Bu müqavilənin mətni qanunvericiliyin tələblərinə zidd olmamalı, nəzərdə tutduğu müddət gömrük orqanının müəyyən etdiyi müddətləri olmalıdır. Müvəqqəti saxlanc anbarlarında yalnız gömrük sərhədindən keçirilməsi (idxal, ixrac) nəzərdə tutulan mal və nəqliyyat vasitələri yerləşdirilə bilər. Bu məhdudiyət gömrük orqanları tərəfindən təsis edilmiş anbarlara şamil edilmir.

Müvəqqəti saxlanc anbarına yerləşdirilən mal və nəqliyyat vasitələri uçot kitabında qeydiyyatla salınır. Bu sənəd gömrük orqanları tərəfindən aparılan müxtəlif yoxlamalarda hesabat sənədi kimi istifadə olunur.

Həqiqi əqd olaraq saxlanc müqaviləsi mal və nəqliyyat vasitələrinin anbara yerləşdiyi andan qüvvəyə minir. Gömrük orqanına məxsus olmayan anbarlarda anbara yerləşdirilmə faktının və vaxtının təsdiq edilməsi üçün gömrük uçot sənədindən istifadə olunur. Belə sənəd kimi, adətən yük gömrük bəyannaməsi, qısa bəyannamə, yaxud nəqliyyat və mal müşayiət sənədləri istifadə edilə bilər. Bir qayda olaraq, bu sənədlərə gömrük orqanının səlahiyyətli şəxsi iki ştamp vurur. Birinci ştamp təsvirində daşıyıcı təhvil verdiyini, anbar sahibi isə aldığı təsdiq edir. İkinci ştamp təsvirində isə anbar sahibi malı və ya nəqliyyat vasitəsini təhvil verdiyini, alıcı isə qəbul etdiyini təsdiqləyir. Yükün təhvil-təslim əməliyyatı gömrük orqanı vəzifəli şəxsinin şəxsi nömrəli möhürü ilə təsdiq edilir.

Gömrük anbarı sahibinin hüquqi statusu qanunvericiliklə müəyyən edilir.

Anbar sahibinin hüquqları şərti olaraq iki qrupa bölünür:

1) anbara yerləşdirilmiş mallarla davranış hüququ;

2) müvəqqəti saxlanca görə xidmətlərin ödənilməsi hüququ (müəyyən edilmiş stavkalara və ya razılaşmaya görə).

Birinci qrupa daxil edilən hüquqlar - baxış, malların ölçülməsi, anbar daxilində yerlərinin dəyişdirilməsi, zədələnmiş taranın düzəldilməsi və s. yalnız gömrük orqanının icazəsi ilə reallaşdıra bilər.

Anbar sahibinin əsas vəzifələri mülki qanunvericiliklə müəyyən edilir: əmlakın qorunub saxlanması üçün tədbirlər görülməsi; ona saxlanca verilmiş əmlakdan istifadə etməmək. Gömrük hüququ gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi üçün normal şəraitin yaradılmasına görə anbar sahibinə əlavə öhdəliklər müəyyən edir.

Müvəqqəti saxlanc prosedurası ilə bağlı olan mühüm məsələlərdən biri gömrük ödəncələrinin ödənməsinə görə məsuliyyətdir. Qanunvericiliyə görə anbar sahibi bu məsuliyyəti daşıyır. Bu səbəbdən gömrük orqanı anbar sahibinin ödəməqabiliyyətli olduğunu müəyyən etməli, lazım gəldikdə bank zəmanəti tələb etməli və ya digər əlaqədar tədbirlər görməlidir.

Müvəqqəti saxlanc barədə müqavilə gömrük ödənişləri üçün məsuliyyəti malı anbara yerləşdirən şəxsin daşmasını nəzərdə tuta bilər. Amma bu halda da anbar sahibi mal sahibi ilə birgə məsuliyyət daşıyır.

Əgər müvəqqəti saxlanc anbarının sahibi gömrük orqanıdırsa, gömrük ödənişlərinin ödənilməsinə görə mal və nəqliyyat vasitələrini bu anbara verən şəxs, bu cür şəxs olmadıqda isə mallar və nəqliyyat vasitələrinin mülkiyyətçisi məsuliyyət daşıyır.

Mövzu 13.

Gömrük brokeri və gömrük daşıyıcısı

Bazar iqtisadiyyatına keçid dövrünün müasir mərhələsində peşəkar vasitəçilik fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki və hüquqi şəxslərin maraq göstərdiyi sahələrdən biri də gömrük işi sahəsində özünəməxsus yer tutan gömrük brokeri peşəsidir. Mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq yaradılmış və DGK-dən lisenziya almış hüquqi şəxslər gömrük brokeri ola bilərlər.

Gömrük brokeri ilə onun təmsil etdiyi şəxs arasındakı qarşılıqlı münasibətlər, notarius tərəfindən təsdiq edilmiş müqavilə ilə tənzimlənir. Belə müqavilələr ikitərəfli olub, konsensual müqavilə növünə aid edilir və ödəniş xarakterlidir.

Broker xidməti üzrə müqaviləyə görə gömrük brokeri təmsil etdiyi şəxsin tapşırığı və onun hesabına öz adından gömrük rəsmiləşdirilməsi üzrə istənilən əməliyyatı və digər vasitəçilik əməliyyatları apara bilər.

Gömrük nəzarəti və gömrük rəsmiləşdirilməsi əməliyyatları zamanı, o, malların əsil sahibi qədər onun vəzifələrini yerinə yetirir və məsuliyyət daşıyır.

Nəzərə alaq ki, gömrük brokeri təmsil etdiyi şəxsin tapşırığını yerinə yetirərkən təmsilçinin deyil, öz adından çıxış edir, bu halda broker xidməti göstərilməsi barədə müqavilədən doğan üç növ hüquqi münasibətlərin şahidi olmuş olur:

- 1) gömrük brokeri ilə təmsil etdiyi şəxs arasında;
- 2) gömrük brokeri ilə üçüncü şəxslər arasında;
- 3) təmsil olunan şəxslə üçüncü şəxslər arasında (məsələn, broker lisenziyasının fəaliyyəti dayandırıldıqda).

Gömrük brokerinin gömrük orqanları qarşısında hüquqları, vəzifələri və məsuliyyəti təmsil etdiyi şəxslə bağladığı müqavilə ilə məhdudlaşmır.

Gömrük brokerinin fəaliyyəti lisenziyalasdırılır. Brokerlik lisenziyası almaq istəyən hüquqi şəxs Gömrük Məcəlləsinin 156-cı maddəsinin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan tələblərə cavab verməlidir.

Gömrük brokeri fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün lisenziyanın verilmə qaydasını Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti müəyyən edir. Lisenziya verilməsi məsələsini DGK həll edir və onun fəaliyyət müddətini müəyyənlaşdırir. Gömrük Məcəlləsi broker lisenziyasının geri çağırılması və ləğv edilməsi hallarını müəyyən edir.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 1 may 1998-ci il tarixli 101 sayılı qərarı ilə Gömrük brokeri haqqında Əsasnamə və gömrük brokeri fəaliyyətinə lisenziya verilməsi Qaydaları təsdiq edilmişdir.

Lisenziyanın ləğv edilməsi qərarı lisenziyanın verilməsi tarixindən başlanan fəaliyyətə şamil edilir. Lisenziyanın geri alınma qərarı qəbul edildiyi gündən qüvvəyə minir.

Ləğv etmə və gerialma lisenziyanın fəaliyyətinə xitam verir. Bununla belə onlar lisenziya sahibini yeni lisenziya almaq hüququndan məhrum etmir.

Lisenziya verilməsi barədə təkrar müraciətə DGK tərəfindən ləğv etmə, yaxud geriçağırma qərarı verilən vaxtdan iki il keçdikdən sonra bu qərarı meydana çıxaran səbəblərin aradan qaldırılması şərti ilə baxıla bilər.

Bundan başqa gömrük orqanları, brokerin vəzifəsindən sui-istifadə etdiyini güman etməyə kifayət qədər əsas olduqda, lisenziyanın fəaliyyətini üç ay müddətinə dayandıra bilər.

Dövlət Gömrük Komitəsi gömrük brokerinin reyestrini aparır və bu reyestrin nəşrini təmin edir.

Gömrük daşıyıcısı anlayışı və hüquqi statusu

Gömrük daşıyıcısı Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyinə uyğun olaraq yaradılan, Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən gömrük nəzarəti altındakı yüklərin daşınması üçün lisenziya verilmiş hüquqi şəxsdir. Qeyd etmək lazımdır ki, o, malları gömrük müşayiəti olmadan və gömrük ödənişləri ödəmədən daşıyır.

Gömrük daşıyıcısından istifadə həm könüllü, həm də məcburi ola bilər. Gömrük daşıyıcısından könüllü istifadə o zaman olur ki, marağı olan şəxs gömrük daşıyıcısının xidmətindən gömrük orqanını xəbərdar etməklə şəxsi təşəbbüsü əsasında istifadə etsin.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi daşınan malların xarakteri və statusu barədə məlumatla əsaslanaraq, gömrük qanunvericiliyinin pozulmasının mümkünlüyünü güman etdikdə, daşınmanın spesifikasiyasını nəzərə alaraq gömrük rəsmiləşdirilməsi mərhələsində həmin malların gömrük daşıyıcısı tərəfindən daşınması barədə qərar qəbul edə bilər. Belə daşınma məcburi xarakter daşıyır, çünki mal üzərində sərəncam vermək hüququ olan şəxs gömrük orqanının qəbul etdiyi qərara etinasız qala bilməz.

Gömrük orqanının gömrük daşıyıcısından istifadə edilməsi barədə qərarı həm daşıyıcı, həm malgöndərən və malalan, həm də gömrük daşıyıcısının özü üçün məcburidir. Belə qərar adi daşıyıcının, mal göndərən və malalanın tərəfindən gömrük daşıyıcısının istifadəsi ilə meydana çıxmış xərclərinin ödənməsi üçün əsas ola bilər.

Aşağıdakı mallar barədə gömrük orqanı, hətta gömrük ödənişlərinin ödənməsinin təminatı olduqda belə, gömrük daşıyıcısından istifadə edilməsi üçün qərar verə bilər:

a) Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilməsi və ölkədən çıxarılması qadağan olunmuş mallar (gömrük orqanları arasında daşınması zərurəti yarandıqda);

b) Lisenziyalaşdırılmalı, sertifikatlaşdırılmalı və digər orqanların nəzarətinə cəlb edilməli (əgər belə nəzarət həyata keçirilməmişsə) mallar.

BYD kitabçaları tətbiq edilməklə və gömrük müşayiəti ilə yük daşınması zamanı gömrük daşıyıcısından istifadə edilməsi məcburiyyəti tətbiq edilmir.

Gömrük daşıyıcısı ödəmə qabiliyyətli olmalıdır. Onun maliyyə imkanları tələb olunan bütün gömrük ödənişlərinin təxirəsalınmadan ödəniləcəyinə zəmanət verməlidir. Gömrük daşıyıcısı öz fəaliyyətini sığortalamaq üçün müvafiq müqavilə bağlamalıdır.

Texniki tələblərə gəlinə, gömrük daşıyıcısının nəqliyyat vasitələri gömrük orqanları tərəfindən müəyyən edilmiş "Gömrük möhür və plombları altında malların daşınması üçün nəqliyyat vasitələrinin təchiz edilməsi və onların yük daşınmasına buraxılması qaydalarına" uyğun olmalıdır.

Malgöndərən və gömrük daşıyıcısı arasındakı münasibətlər müqavilə əsasında qurulur. Bağlanmış müqavilədə digər müddəalarla bərabər, gömrük nəzarəti altında malların daşınması ilə bağlı gömrük daşıyıcısının xərclərinin ödənilməsi də tənzimlənir. Müqavilə ilə təsbit edilmiş hüquq və vəzifələrdən başqa gömrük daşıyıcısı aşağıdakı öhdəlikləri də yerinə yetirməlidir:

1) malları təyinat gömrükxanasına onların tarası və ya mövcud halı dəyişilmədən çatdırılmalı;

2) gömrük orqanları tərəfindən müəyyən edilmiş çatdırılma müddətlərinə və hərəkət marşrutuna riayət etməli;

3) malları və sənədləri təyinat gömrükxanasına yetirməli, lazım gəldikdə təqdim etməli;

4) gömrük nəzarəti altında olan mallarla birgə digər mallar daşımamalı;

5) gömrük nəzarəti altındakı daşımaların uçotunu aparmalı, gömrük orqanlarına müvafiq hesabat verməli;

6) mal göndərəndən alınmış kommersiya, bank, qanunla qorunan digər sirləri açıqlamamalı;

7) malları təyinat gömrükxanasına çatdırdıqdan sonra, onları nəzarətsiz qoymamalı, dayanacaq yerini dəyişdirməməli, malları boşaltmamalı və başqa nəqliyyat növünə yükləməməli, qablaşdırılmanı pozmamalı, gömrük eyniləşdirmə vasitələrini qoparmamalı, yaxud məhv etməməlidir.

Bu öhdəliklərin pozulmasına görə o zaman məsuliyyət müəyyən olunmur ki, gömrük daşıyıcısı nəqliyyat vasitəsi ekipajının həyatı və sağlamlığı üçün, həmçinin, mal və nəqliyyat vasitəsinin məhv edilməsinə görə real təhlükə yarandığını sübut etmiş olsun.

Gömrük daşıyıcısı malların çatdırıldığı yerdə müvəqqəti saxlanca və ya mallara görə səlahiyyətli şəxsə verilənə qədər gömrük ödənişlərinin ödənilməsinə məsuliyyət daşıyır. Əgər gömrük daşıyıcısı malları gömrük orqanının icazəsi olmadan vermişsə, gömrük ödənişlərinin ödənməsi sərbəst dövriyyə üçün buraxılış və ya ixrac gömrük rejimində (məbləğ ondan az deyilsə) tələb olunan məbləğdə gömrük daşıyıcısına həvalə olunur.

Mövzu 14.

Bəyanətmə

Gömrük qanunvericiliyində bəyanətmə dedikdə, gömrük rəsmiləşdirilməsi icraatı və gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsi məqsədləri ilə mal və nəqliyyat vasitələri barədə səhih məlumatların müəyyən edilmiş (şifahi, yazılı, digər) formada gömrük orqanlarına elan edilməsi başa düşülür.

Bir qayda olaraq bəyanətmə aşağıdakı əsas hallarda tələb olunur:

- 1) mal və nəqliyyat vasitələri - Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirildikdə;
- 2) malların yerləşdirildiyi gömrük rejimi bu və ya digər səbəbdən Gömrük Məcəlləsinin 27-ci maddəsinə müvafiq olaraq dəyişdirildikdə;
- 3) Azərbaycan Respublikası Qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş digər hallarda (məsələn, rüsumsuz ticarət mağazası, yaxud sərbəst anbar rejimi altında yerləşdirilmiş mallar, verilmiş lisenziya geri alındıqda, yaxud ləğv edildikdə yenidən bəyan edilməlidir).

Mal və nəqliyyat vasitələrinin bəyan edilməsinin nəticələri gömrük orqanının vəzifəli şəxsləri tərəfindən aşağıdakı məqsədlər üçün istifadə edilə bilər:

- hüquq-mühafizə (qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulmasına qarşı mübarizə);
- vergi;
- xarici iqtisadi fəaliyyətin inzibati tənzimlənməsi (kvotalaşdırma, lisenziyalaşdırma);
- gömrük sərhədində digər dövlət nəzarəti növlərinin təşkili (baytarlıq, fitosanitar, ekoloji və s.);
- xarici ticarət statistikasının aparılması və s.

Bəyanətmə gömrük-tarif tənzimlənməsi mexanizmi üçün birinci dərəcəli əhəmiyyət kəsb edir. İlk gömrük tarif münasibətlərində (mal və nəqliyyat vasitələri bilavasitə gömrük sərhədindən keçirilərkən) gömrük vergi və rüsumlarının ödənilməsi ilə bağlı öhdəliklər gömrük orqanının vəzifəli şəxsi tərəfindən gömrük bəyannaməsinin qəbul edilməsi ilə bağlıdır.

Gömrük bəyanətməsi prinsipini açıqlarkən qeyd etmək lazımdır ki, gömrük qanunvericiliyi gömrük rüsumlarının və vergilərinin ödənilməsi öhdəliyini gömrük rəsmiləşdirilməsi və gömrük nəzarətindən keçirilən mal və nəqliyyat vasitələri barədə məlumatı özündə cəmləşdirən hər hansı sənədin deyil, yalnız xarici ticarət göndərişi barədə son məlumatları özündə əks etdirən gömrük bəyannaməsinin təqdim edilməsidir. Çünki deklarant bəyannamədə göstərilən məlumatların dəqiqliyinə görə mövcud qanunvericiliklə məsuliyyət daşıyır.

Gömrük bəyanətmə prinsipi o deməkdir ki, ödənilməsi gərəkən gömrük ödənişlərinin hesablanması üçün lazım olan məlumatları malları gömrük sərhədindən keçirən şəxsin özü və ya gömrük brokeri verməlidir.

Bəyanətmədən istifadə gömrük orqanlarına mal və nəqliyyat vasitələrinə seçmə nəzarət tətbiq etməyə imkan verir və çox mürəkkəb rəsmiləşdirilmə və nəzarət prosesini sadələşdirir. Əks halda mallar gömrükxanalarda yığılıb qalmış olar və iqtisadiyyat üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən xarici ticarət mübadiləsinə ləngidici, neqativ təsir göstərilmiş olardı.

Gömrük bəyanətmə prinsipinə alternativ kimi gömrük rüsumları miqdarının, mal və nəqliyyat vasitələrinin keyfiyyət və kəmiyyət xarakteristikalarının müəyyən edilməsinin inzibati üsulundan da istifadə edilə bilər. Lakin bu zaman gömrük orqanları deklarantın bəyan etdiyi məlumatları gömrük nəzarətinin nəticələri ilə müqayisə etmək imkanından məhrum olar, bu da gömrük nəzarətinin səmərəliliyinin azalmasına gətirib çıxarırdı. Bundan başqa gömrük bəyannaməsindən istifadə edilməməsi meydana çıxan mübahisəli məsələlərin həllini çətinləşdirər, məhkəmə və inzibati araşdırma hallarının çoxalmasına səbəb olardı. Məhkəmədə əsas sübut rolunu oynayan yazılı bəyannamə olmadan belə mübahisələrin həlli çox çətin, hətta qeyri-mümkün olardı.

14.1. Bəyanətmə formaları

Bəyanətmənin forma və qaydaları Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən müəyyən edilir. Əsas bəyanətmə formaları yazılı və şifahi formalar olaraq qəbul edilir. Qanunvericilik digər bəyanətmə formalarına da yol verir - bunlar məlumatların elektron ötürülməsi və konklyudentl hərəkətlər hesab olunur. Müasir gömrük təcrübəsi konklyudent hərəkətlər vasitəsi ilə bəyanətmədən beynəlxalq hava limanlarında “yaşıl” və “qırmızı” dəhlizlər metodu tətbiq edilməklə istifadə olunmasını məqbul sayır.

Sərnişin yazılı bəyannamə təqdim etmədən, “yaşıl dəhliz” seçmə faktının özü ilə gətirilməsi, yaxud aparılması qadağan edilmiş, həmçinin, vergitutma obyektı olan mallara bu anda sahib olmadığını elan etmiş olur.

Bir qayda olaraq sərnişinin əl yükü və şəxsi baqajının gömrük rəsmiləşdirilməsi zamanı bəyannamə tətbiq edilir.

Yük Gömrük Bəyannamələrinin doldurulması qaydaları

Bu qaydalar malların ixrac və sərbəst dövriyyə üçün buraxılış gömrük rejimləri üzrə yük gömrük bəyannaməsinin (əvvəldə var idi) doldurulma qaydalarını müəyyən edir. Qaydalar Dövlət Gömrük Komitəsinin 17.06.1998-ci il tarixli 027 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir (bax əlavələrə).

YGB dəsti dörd dəstləşdirilmiş əsas vərəqdən, bu qaydalarda nəzərdə tutulan hallarda isə əlavə vərəqlərdən ibarətdir. (Əlavə 8.9). Barter əməliyyatlarının rəsmiləşdirilməsi zamanı YGB dəsti beş nüsxədən ibarət olmalıdır.

Qrafalarının adlarının rus dilində yazıldığı, həmçinin informasiya şəbəkəsi xaricində əlavə qeydlərin olduğu blanklardan da istifadə olunmasına yol verilir.

YGB-nin əsas vərəqi eyni bir gömrük rejimi tətbiq olunan eyniadlı mallar (XİF MN üzrə mal mövqeyi 10-cu işarə səviyyəsinə qədər eyni təsnifat olunanlar) haqqında məlumatları göstərmək üçün istifadə olunur.

Bir neçə adda olan malların bəyan olunması zamanı əsas YGB-nin ayrılmaz hissəsi olan əlavə vərəqlərdən istifadə edilir. Əlavə vərəqlərin hər biri üç adda malı bəyan etməyə imkan verir.

Bir YGB-də 100-ə qədər adda olan mallar barəsində (eyni zamanda əsas vərəqə 33-dən artıq əlavə vərəq əlavə oluna bilməz) məlumat bəyan oluna bilər. Əlavə vərəqlərin doldurma qaydaları, əlavə vərəqdə bəyannaməçi tərəfindən doldurulmayan A qrafası istisna olunmaqla, YGB-nin əsas vərəqlərinin uyğun qrafalarının doldurulması qaydaları kimidir.

YGB-də pozub-düzəltmə və qaralama olmamalıdır. Düzəlişlər yanlış məlumatların üzərindən xətt çəkilməklə, düzgün məlumatları yazı makinası və ya əl ilə yazmaqla edilir.

Hər bir düzəliş səlahiyyətli şəxsin imzası və bəyannaməçinin möhürü ilə təsdiq edilir.

YGB (Gömrük İttifaqının üzvü olan ölkələr üçün) kompüterdə və ya yazı makinasında Azərbaycan dilində (bəzi hallarda rus dilində) doldurulur. Ayrı-ayrı hallarda əgər dəyər göstəriciləri (faktura və gömrük dəyəri) 10 işarədən çox ədədlə ifadə edilərsə, onları əl ilə doldurmaq olar.

Keyfiyyətsiz şəkildə doldurulmuş YGB-lərə gömrük orqanları tərəfindən gömrük bəyannaməsi kimi baxılır.

YGB-nin hər hansı bir qrafasınlakı mətn məlumatı, əvvəl doldurulmuş qrafanın mətn məlumatının təkrarı olarsa, bu halda həmin qrafada əvvəl doldurulmuş qrafaya - "bax, qrafa N- ____" şəkildə istinad edilir.

Kodlara münasibətdə belə istinadlar edilə bilməz.

YGB-nin hər hansı qrafasında lazımı məlumatların bəyan edilməsi üçün (müəssisənin adı, vaqonun, konteynerin nömrəsi və s.) yer olmadıqda, bu məlumatların bəyannamənin arxa tərəfində yazılmasına icazə verilir. Bu yazı bəyannaməçinin imzası və möhürü ilə təsdiq olunur.

Kodlara münasibətdə belə istisnalar tətbiq olunmur.

YGB-nin əsas vərəqinin arxa tərəfindən digər nəzarət orqanlarının ştampları vurması və qeydlər aparması üçün icazə verilir.

Bəyannaməçilərə bu qaydalarda nəzərdə tutulmayan məlumatların YGB blanklarında istifadəsinə icazə verilmir.

Gömrük orqanı YGB-nin əsas vərəqəsinin 7-ci qrafasında və hər bir A qrafasının aşağı hissəsinə qeydiyyat nömrəsi, YGB-nin qəbul tarixini yazmaqla, bəyannamə və əlavə vərəqləri qeydiyyatdan keçirir.

YGB-nin vərəqləri aşağıdakı qaydada bölüşdürülür:

- birinci vərəq - gömrük orqanında və xüsusi arxivdə saxlanılır;
- ikinci vərəq (statistik) - gömrük statistikasına şöbəsində (bölməsində) qalır;
- üçüncü vərəq - bəyannaməçiyə qaytarılır;
- dördüncü vərəq:

a) malların ixracı zamanı bəyannaməçiyə - yük göndərənə qaytarılaraq, mal müşayiət sənədlərinə əlavə olunur və mallarla birlikdə sərhəd gömrük buraxılış məntəqəsinin fəaliyyət bölgəsində yerləşən gömrük orqanına göndərilir;

b) malların idxalı zamanı - gömrük rəsmiləşdirilməsini həyata keçirən bəyannaməçidə - malı alanda qalır.

Burada istifadə olunan əsas anlayışlar aşağıdakıları bildirir:

- "nəqliyyat sənədi" - gömrük sərhədinə qədər (malların ixracı zamanı), gömrük sərhədindən təyinat yerinə (malların idxalı zamanı), daşımalar üzrə müşayiət sənədləri də daxil olmaqla malların beynəlxalq daşımalarını həyata keçirmək üçün uyğun sənəddir;

- "malı göndərən" - gömrük bəyannaməsinə təqdim olunmuş malları nəqliyyat sənədində göstərilən, alana çatdırılması üçün daşıma müqaviləsinə uyğun olaraq daşıyıcıya verən və ya vermək istəyən, habelə, daşıyıcının xidmətlərindən istifadə etməyərək, alıcıya çatdıran hüquqi və ya fiziki şəxsdir;

- "malı alan" - nəqliyyat sənədinə müvafiq daşıyıcı tərəfindən və ya göndərənün göstərişi əsasında gömrük sərhədindən keçdikdən sonra, malların sərəncamına verildiyi nəqliyyat sənədində göstərilən hüquqi və ya fiziki şəxsdir;

- "maliyyə tənzimlənməsi üzrə məsul şəxs" - ödənişli əsasda xarici-ticarət əməliyyatları üzrə müqavilələr (alqı-satqı, konsiqnasiya müqavilələri, lizinq sazişləri və s.) bağlayan və onlar üzrə hesabatlara məsul olan vətəndaşlardır;

- "faktura dəyəri" - ödənişli əsasda xarici-ticarət əməliyyatı şərtlərinə müvafiq olaraq malların faktiki ödənilmiş və ya ödəniləcək, habelə qarşılıqlı mal göndərişi ilə kompensasiya olunan qiymətdir;

- "gömrük dəyəri":

- idxal olunan mallar üçün malların mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq müəyən olunan dəyəridir;
- ixrac olunan mallar üçün:
- ödənişli əsasda sövdələşmələr üçün - gömrük ərazisindən malların ixrac yerinə çatdırılması (daşınma, yükləmə, boşalma, sığorta) üçün xərclər, habelə digər lazımi dəqiqləşdirmələr də nəzərə alınmaqla, ixrac olunan malların ödənilməsi və ya ödənilməli olan qiyməti əsasında təyin olunan dəyərdir;
- ödənişsiz əsasda digər sövdələşmələr üçün - gömrük ərazisindən ixrac yerinə çatdırılması xərcləri nəzərə alınmaqla qiymətləndirilən və ya eyniləşdirilmiş olan bircinsli malların dəyəri haqqında məlumat - kommersiya, nəqliyyat, bank, mühasibat və digər təsdiqedicilərlə təyin olunan qiymətlər əsasında müəyyən olunan dəyərdir;
- "ticarət edən ölkə" - digər bir ölkənin vətəndaşı ilə milli mənsubiyyətdən asılı olmayaraq müqavilə bağlayan şəxsin qeydiyyatda düşdüyü (yaşadığı) ərazinin olduğu ölkədir.

Gömrük qanunvericiliyində bəyanetmə yeri mal və nəqliyyat vasitələri üçün ayrılıqda müəyyən olunur. Malların bəyan olunma yeri gömrük rəsmiləşdirilməsinin aparıldığı yer üzrə müəyyən olunur. Nəqliyyat vasitələrinin bəyan olunma yerinin təyin edilmə qaydası nəqliyyat vasitəsinin növündən və daşınmanın xarakterindən (nəqliyyat, yaxud yük) asılıdır. Malları daşıyan nəqliyyat vasitələri (çay, dəniz) hava gəmilərindən başqa) mallarla bir vaxtda bəyan edilir. Dəniz, çay və hava gəmiləri limanda Azərbaycan Respublikası ərazisinə gələrkən, yaxud onu tərk edərkən bəyan edilir. Sərnişin daşıyan digər nəqliyyat vasitələri, həmçinin boş nəqliyyat vasitələri gömrük sərhədini keçərkən bəyan edilir. DGK nəqliyyat vasitələrinin ayrı-ayrı növlərinin bəyan edilməsinin xüsusi qaydalarını müəyyən edə bilər. Dövrü gömrük bəyannaməsinin verilməsi, tətbiqi və sənədləşdirilməsi qaydaları DGK-nin 22.11.1997-ci il tarixli 1095 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş, Respublika Ədliyyə Nazirliyində 31 mart 1998-ci ildə qeydə alınmışdır. Bu qaydalar sərhədyanı rayonlarda yaşayan fiziki şəxslər, yəni Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları, vətəndaşlığı olmayan və xarici vətəndaşlar tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük buraxılış postlarından istehsalat və kommersiya fəaliyyəti üçün nəzərdə tutulmayan mallar şəxsi nəqliyyat vasitələri ilə eyni bmr şəxs tərəfindən müntəzəm (daimi) olaraq keçirilərkən, bir dövrü gömrük bəyannaməsinin verilməsi, tətbiqi və sənədləşdirilməsi qaydalarını tənzimləyir. Fiziki şəxslər bu Qaydalarla və Azərbaycan Respublikasının gömrük məsələlərinə aid digər normativ aktları ilə müəyyən olunmuş qaydada, Azərbaycan Respublikası ərazisindən aparılması və Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilməsi qadağan olunmuş və icazəsi müvafiq orqanlar tərəfindən verilən mallar istisna olmaqla, istənilən malları Azərbaycan Respublikasının gömrük buraxılış postlarından keçirə bilərlər. Dövrü gömrük bəyannaməsi verilməsi üçün fiziki şəxs sərhəd gömrük buraxılış postunun rəisinin adına ərizə ilə müraciət edir. Fiziki şəxs ərizə ilə birlikdə şəxsiyyəti təsdiq edən sənədin və nəqliyyat vasitəsinin texniki sənədinin surətlərini təqdim etməlidir. Dövrü gömrük bəyannaməsinin verilməsinə icazə fiziki şəxsin ərizəsi üzərinə gömrük buraxılış postunun rəisi tərəfindən müvafiq dərkənar qoyulduqdan sonra verilir. Dövrü gömrük bəyannaməsi 3 (üç) aydan artıq olmayan müddətə verilir və ondan istifadə bu müddətən artıq olmamalıdır. Gömrük buraxılış postunun rəisi dövrü gömrük bəyannaməsinin verilməsinə icazə verdikdən sonra, fiziki şəxs dövrü gömrük bəyannaməsini doldurur və gömrük nəzarətini həyata keçirmək üçün gömrük nəzarətini həyata keçirən gömrük əməkdaşına təqdim edir.

Dövri gömrük bəyannaməsi (bundan sonra “bəyannamə”) fiziki şəxslərə məxsus olan mallara və əşyalara gömrük nəzarətini həyata keçirən zaman tətbiq olunur.

Eyni mallar və nəqliyyat vasitələri sərhədyanı rayonlarda yaşayan eyni bir fiziki şəxs tərəfindən müntəzəm olaraq (hər gün və ya tez-tez) eyni gömrük buraxılış postundan keçirildikdə, gömrük orqanının icazə verdiyi müddət ərzində bir nüsxədən ibarət bəyannamə imza etməklə doldurulur.

16 yaşına çatmış hər bir şəxsin bəyannamə doldurması nəzərdə tutulur. 16 yaşına çatmamış şəxslərə məxsus mallar haqda məlumat onlarla birlikdə gedən şəxslərin bəyannamələrində göstərilir.

Bəyannamədə bütün qrafalar doldurulmalı, “hə” və ya “yox” yazılmış damaların üstündən xətt çəkməklə bütün suallara cavab verilməlidir. Məlumatlar bəyannamədə sığışmadıqda əlavə vərəqlərdən istifadə etmək olar. Bu zaman 1-ci bənddəki məlumatlar əlavə vərəqlərdə təkrar olunmalı, istifadə olunmayan boş qalmış yerlərin isə üstündən xətt çəkilməlidir.

Bəyannamənin 1-ci bəndində nəzərdə tutulan məlumatlar pasportdan götürülür.

Bəyannamənin 3.1 və 4.1 bəndlərindəki malların və əşyaların təsviri, imkan daxilində onların hazırlanmışları materialların səciyyəvi xüsusiyyətləri, qiymətli metalların əyyarları (probları), rəngləri, formaları, markaları və s. göstərilməklə yerinə yetirilir. 4.1 bəndində malların və əşyaların dəyəri ABŞ dollarında və yaxud da milli valyutada göstərilir.

Gömrük nəzarəti başa çatdıqdan sonra bəyannamə gömrük nəzarətini həyata keçirən gömrükhana əməkdaşının şəxsi nömrəli möhürü ilə təsdiqlənir. Gömrükhana əməkdaşının şəxsi nömrəli möhürü gömrük bəyannaməsinin 3.1 bəndinə və bəyannamənin arxa tərəfinin axırına vurulur.

Bəyannamə gömrük rəsmiləşdirilməsi aparən gömrük əməkdaşı tərəfindən nömrələnir və qeydiyyat jurnalında qeyd edilərək, gömrük orqanları tərəfindən icazə verilmiş müddət ərzində hər dəfə gömrük ərazisindən keçdikdə gömrük orqanına təqdim etmək üçün fiziki şəxsə qaytarılır.

Gömrük orqanı əməkdaşının təsdiq etdiyi bəyannamə orada göstərilən malların və əşyaların maneəsiz gətirilməsi, yaxud uyğun olaraq çıxarılması üçün mal və əşya sahibinin özünə verilir.

Bəyannamənin “Xidməti qeydlər” qrafası aşağıdakı məqsədlər üçün istifadə oluna bilər:

- gömrük qaydalarının pozulması hallarını qeyd etmək üçün (protokolun N-si və tarixi);
- gömrük orqanının verdiyi sənədləri (qəbz, vəsiqə və s.), rekvizitlərini (adlarını, nömrələrini, tarixlərini) göstərmək üçün;

- lazımi hallarda fitosanitariya, baytarlıq və s. başqa nəzarət xidmətlərinin möhürlərini vurmaq üçün.

Dövri gömrük bəyannaməsinin istifadə müddəti bitdikdə bəyannamə fiziki şəxslərdən alınır və qovluğa tikilir.

Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə əsasən hazırlanmış bu Qaydaların tələblərinin yerinə yetirilməməsinə görə gömrük əməkdaşları İntizam Nizamnaməsində və eləcə də qanunvericilikdə nəzərdə tutulan qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Deklarant

Gömrük qanunvericiliyində deklarant anlayışı özünəməxsus yer tutur. Mal və nəqliyyat vasitələrini gömrük sərhədindən keçirən şəxslər və gömrük brokerləri deklarant ola bilər.

Deklarantın hüquqi statusu müəyyən edilərkən, onun malları gömrük sərhədindən keçirən şəxs, yaxud gömrük brokeri olub-olmamasından asılı olmayaraq, mövcud qanunvericiliklə müəyyən edilmiş vəzifələri yerinə yetirməli olduğu və məsuliyyət daşdığı müəyyən edilir.

Bəyannamə institutunun bütün əsas xüsusiyyətləri gömrük tənzimlənməsinin “sərhəd” xarakteri ilə bağlıdır.

Gömrük-tarif mexanizmində deklarant yalnız gömrük orqanına bəyannamə vermək hüququ olan şəxs deyil (bəzi hallarda gömrük orqanı bu bəyannamədə göstərilən məlumatlarla razılaşmaya da bilər), o ilk növbədə gömrük rüsum və vergilərinin ödənilməsi öhdəliyini üzərinə götürən şəxsdir.

Deklarant və bəyannaməni həyata keçirən şəxs anlayışlarını bir-birindən ayırmaq lazımdır. Əgər deklarant hüquqi şəxsdirsə, bu anlayışlar üst-üstə düşür. Bəyannaməni deklarant - təşkilat adından bu iş üçün xüsusi səlahiyyət verilmiş fiziki şəxs (şəxslər) - aparır (vəkalət və ya ona bərabər sənəd əsasında). Bilavasitə bəyannaməni həyata keçirən şəxs gömrük ödəncələrinə görə üzərinə mülkiyyət öhdəliyi götürdüyündən, ona verilən vəkalətnamə müəyyən edilmiş tələblərə cavab verməlidir.

Bəyannaməni həyata keçirən şəxs təşkilatın rəhbərliyi tərəfindən müstəqil seçilir. Bununla belə, əgər gömrük orqanı tərəfindən keçirilən yoxlama müvəkkil edilmiş şəxsin biliyinin səviyyəsinin kifayət qədər olmadığını müəyyən etsə, yaxud bu şəxsin gömrük orqanı qarşısındakı öhdəliklərini vicdanla yerinə yetirmədiyini aşkarlansa, bu şəxsin başqası ilə əvəz edilməsi gömrük orqanının vəzifəli şəxsi tərəfindən tələb edilə bilər.

Bu Məcəllədə nəzərdə tutulan digər hüquqlardan başqa deklarantın bəyannaməni verməzdən əvvəl malları və nəqliyyat vasitələrini gömrük nəzarəti altında müayinə etmək və onlar üzərində ölçü aparmaq,

həmçinin, Azərbaycan Respublikası gömrük orqanının icazəsi ilə onlardan prob və nümunələr götürmək hüququ vardır.

Mövzu 15.

Fiziki şəxslərin tərəfindən keçirilən, istehsal və kommersiya fəaliyyəti üçün nəzərdə tutulmayan malların gömrük rəsmiləşdirilməsinin əsas xüsusiyyətləri

Azərbaycan Respublikası Gömrük Məcəlləsinin 107-ci maddəsinə uyğun olaraq, fiziki şəxslər tərəfindən istehsal və kommersiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların gömrük sərhədindən keçirilməsi qaydalarını. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti təsdiq edir. Hazırda AR Nazirlər Kabinetinin 31 may 2001-ci il tarixində 105 sayılı Qərarı ilə təsdiq olunmuş "Fiziki şəxslər tərəfindən istehsal və kommersiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsi Qaydaları" qüvvədədir.

Fiziki şəxsin səfərinin bütün formaları nəzərə alınmaqla, fiziki şəxs və ya onun ailə üzvləri tərəfindən gömrük sərhədindən keçirilən malların şəxsi istifadə və istehsal məqsədləri üçün keçirildiyini yəqinləşdirmək, onların xarakterini və miqdarını, habelə sərhəddən keçirilməsi tezliyini gömrük orqanları müəyyənləşdirir.

Fiziki şəxslər istehsal və kommersiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malları (nəqliyyat vasitələri və aksizli mallar istisna olmaqla) sadələşdirilmiş qaydada bəyan etməklə, (Əlavə 10) aşağıdakı hallarda qanunvericiliklə müəyyən edilmiş gömrük ödənişləri ödəmədən ölkəmizin gömrük sərhədindən keçirə bilərlər:

1) fiziki şəxs ölkənin gömrük sərhədini keçməklə ümumi dəyəri 1000 ABŞ dollarına bərabər və ya çəkisi 50 kq-dan artıq olmayan malları gətirdikdə və yaxud da apardıqda;

2) beynəlxalq poçt göndərişləri vasitəsi ilə ümumi dəyəri 200 ABŞ dollarına bərabər və ya çəkisi 20 kq-dan artıq olmayan malları aldıqda və ya göndərdikdə;

3) fiziki şəxslər, şəxsiyyəti təsdiq edən sənəddə iki təqvim ilindən çox xarici ölkədə yaşadığı barədə lazımi qeydlər olduğu halda, daimi yaşayış məqsədilə Azərbaycan Respublikasına köçüb gələrkən və ya köçüb gedərkən 20 min ABŞ dollar dəyərində ailə üçün zəruri olan məişət əşyalarını, özü gömrük sərhədindən keçəcək gömrük orqanlarına bəyan etməkdə müşayiət olunan və ya müşayiət olunmayan baqajla gətirdikdə və ya apardıqda;

4) Azərbaycanda daimi yaşayan və xarici ölkələrdə müvəqqəti yaşama müddəti bir ili keçən vətəndaşlar Azərbaycan qayidan zaman 10 min ABŞ dollarına bərabər dəyər həcmində ailə üçün zəruri olan məişət əşyalarını gətirdikdə;

5) zəruri ehtiyacların ödənilməsi üçün şəxsi əşyaları gömrük qaydalarına əməl etməklə müvəqqəti olaraq gətirdikdə və ya apardıqda;

6) açılmış vərəsəlik hüquqi əsasında əldə edilmiş əşyaları (gətirilməsi və aparılması qadağan edilmiş əşyalardan başqa) ölkənin gömrük sərhədindən keçdikdə.

Fiziki şəxslər tərəfindən ölkənin gömrük sərhədindən keçirilən istehsal və kommersiya məqsədləri üçün mal vahidinin və dəstinin (komplekt) dəyəri (avtonəqliyyat vasitələri və aksizli mallar istisna olmaqla) 1000 ABŞ dollarını ötdükdə, həmin malların gömrük rəsmiləşdirilməsi xarici iqtisadi fəaliyyətin tarif və qeyri-tarif tənzimlənməsinə uyğun gömrük ödənişləri alınmaqla sadələşdirilmiş qaydada aparılır.

Gömrük sərhədindən müşayiət olunmayan baqaja, habelə müəyyən edilmiş miqdar və dəyər hədlərindən artıq gətirilən (aparılan) malların gömrük rəsmiləşdirilməsi xarici iqtisadi fəaliyyətin tarif və qeyri-tarif tənzimlənməsinə uyğun olaraq gömrük ödənişləri olunmaqla aparılır.

Ölkənin gömrük sərhədindən müşayiət olunmayan baqajla fiziki şəxslər tərəfindən sadələşdirilmiş və güzəştli qaydada keçirilən mallardan gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə mövcud qanunvericiliyə uyğun aparılır.

Fiziki şəxslər tərəfindən ov silahları, onların sursatları ölkənin gömrük sərhədindən AR Daxili İşlər Nazirliyinin icazəsi təqdim edildikdə keçirilə bilər.

Fiziki şəxslər tərəfindən heyvanlar, baytarlıq təbabətində tətbiq olunan dərman, bioloji preparatlar və baytarlıq ləvazimatları, bitkilər, heyvan və bitki mənşəli xammal Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən baytarlıq orqanları və bitkilərin karantini üzrə müvafiq dövlət orqanlarının icazəsi olduqda keçirilə bilər.

Fiziki şəxslər tərəfindən yalnız şəxsi istifadə üçün zəruri olan miqdarda dərman vasitələri Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilə bilər.

Fiziki şəxslər tərəfindən 600 qrama qədər balıq kürüsü gömrük ərazisindən aparıla bilər.

Fiziki şəxslər Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən fərdi istehlak üçün 3 litr alkoqollu içki, 3 blok siqaret və avtomobilin bakında texniki pasportu ilə nəzərdə tutulmuş miqdarda yanacaq keçirə bilərlər.

Bədii, tarixi, elmi və digər mədəni əşyalar Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gömrük ödənişləri ödənilmədən məhdudiyətsiz miqdarda gətirilə bilər.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş və Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən mühafizə siyahısına daxil edilmiş mədəniyyət sərvətləri xüsusi rejim əsasında verilmiş mühafizə dərəcəsinə müvafiq surətdə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin ixracın mümkünlüyü barədə verdiyi şəhadətnamə Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarına təqdim etdiyi və komissiyon dəyərini 100 faizi məbləğində gömrük rüsumu ödənildikdən sonra, mühafizə dərəcəsi verilməmiş mədəniyyət sərvətləri isə sərbəst surətdə Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisindən aparıla bilər.

Fiziki şəxslər tərəfindən xarici valyuta sərvətlərinin və milli valyutanın (manatın) ölkənin gömrük buraxılış məntəqələrindən keçirilməsi qaydaları qüvvədə olan qanunvericiliklə tənzimlənir.

Fiziki şəxslər tərəfindən istehsal və kommertiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan, XİF-in Mal Nomenklaturasının yalnız 8703 mal qrupuna aid edilən avtonəqliyyat vasitələri aşağıdakı hallarda güzəştli və ya sadələşdirilmiş qaydada ölkənin gömrük sərhədindən keçirilə bilər:

1) iki təqvim ilindən yuxarı xarici ölkələrdə yaşamış fiziki şəxslər daimi yaşayış məqsədilə Azərbaycana köçüb gəldikdə, habelə xarici dövlətlərdə akkreditə olunmuş diplomatik nümayəndəliklərdə, konsulluq və başqa rəsmi dövlət, hökumətlərarası beynəlxalq təşkilatlarda 1 ildən almamaq şərti ilə işləmiş Azərbaycan vətəndaşları xidmət müddəti başa çatdıqdan sonra ölkəyə qayıdıqda, istehsal - buraxılış tarixindən, yürüş kilometrindən, gömrük dəyərindən və mənşə ölkəsindən asılı olmayaraq ailə üçün bir avtonəqliyyat vasitəsini ölkənin gömrük ərazisinə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş gömrük ödənişlərinin ödəmədən gətirə bilərlər:

2) ölkəmizdən daimi yaşayış məqsədilə xarici ölkələrə köçüb gedən fiziki şəxslərə onların sahibliyində olan avtonəqliyyat vasitəsini qanunvericiliklə müəyyən edilmiş gömrük ödənişlərini ödəmədən ölkənin gömrük ərazisindən aparmağa icazə verilir;

3) fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə ölkənin gömrük sərhədini keçənədək istehsal-buraxılış tarixindən 1 ilədək keçmiş avtonəqliyyat vasitələri gətirilərkən yürüş kilometrindən, gömrük dəyərindən və mənşə ölkəsindən asılı olmayaraq, mühərrikin həcmi hər kub santimetrinə görə 0,4 ABŞ dollarına ekvivalent məbləğdə gömrük rüsumları və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş miqdarda digər gömrük ödənişləri alınır;

4) fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə bu ölkənin gömrük sərhədini keçənədək istehsal-buraxılış tarixindən 1 ildən çox ötmüş avtonəqliyyat vasitələri gətirilərkən yürüş kilometrindən, gömrük dəyərindən və mənşə ölkəsindən asılı olmayaraq, mühərrikin həcmi hər kub santimetrinə görə 0,7 ABŞ dollarına ekvivalent məbləğdə gömrük rüsumları və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş miqdarda digər gömrük ödənişləri alınır.

Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən fiziki şəxslər tərəfindən sadələşdirilmiş qaydada keçirilən mallardan və mal qismində nəqliyyat vasitələrindən gömrük ödənişləri gömrük müdaxil orderi tətbiq olunmaqla alınır.

Xarici dövlətlərdə daimi qeydiyyatda olan bütün növ avtonəqliyyat vasitələrinin rezident, xarici iqtisadi fəaliyyətin əmtəə nomenklaturasının 8703 mal qrupuna aid edilən avtonəqliyyat vasitələri istisna olunmaqla digər avtonəqliyyat vasitələrinin isə qeyri-rezident fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə müvəqqəti olaraq gətirilməsinə sərbəst dövriyyə üçün buraxılış rejiminə uyğun həcmdə gömrük ödənişlərinə ekvivalent məbləğdə pul vəsaiti sərhəd-buraxılış məntəqələrində depozitə qoyulmaqla icazə verilir.

Xarici dövlətlərdə daimi qeydiyyatda olan, xarici iqtisadi fəaliyyətin əmtəə nomenklaturasının yalnız 8703 mal qrupuna aid edilən avtonəqliyyat vasitələrinin qeyri-rezident fiziki şəxslərin bilavasitə özləri tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə müvəqqəti olaraq gətirilməsinə gömrük qaydalarına əməl edilməklə 30 günədək müddətə, bu müddətin azaldılmasına görə isə sərbəst dövriyyə üçün buraxılış rejiminə uyğun həcmdə gömrük ödənişlərinə ekvivalent məbləğdə pul vəsaiti sərhəd-buraxılış məntəqələrində depozitə qoyulmaqla icazə verilir.

Xarici dövlətlərdə daimi qeydiyyatda olmayan (və ya qeydiyyatdan çıxarılmış) avtonəqliyyat vasitələrinin rezident və qeyri-rezident fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə müvəqqəti olaraq gətirilməsinə icazə verilmir.

Əlillər üçün xüsusi olaraq hazırlanmış avtonəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə daxil olmasına Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin təsdiqedicə sənədi olduğu təqdirdə gömrük ödənişləri alınmadan icazə verilir.

Gömrük ödənişləri gömrük rəsmiləşdirilməsi aparılan günə Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı tərəfindən müəyyən edilən məzənnəyə görə manatla alınır.

Fiziki şəxslər tərəfindən bu Qaydalarla müəyyən edilmiş dəyər və miqdar məhdudiyyətlərindən yuxarı sayda və məbləğdə Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən mallar və mal qismində nəqliyyat vasitələri xarici-iqtisadi fəaliyyətin tarif və qeyri-tarif tənzimlənməsinə uyğun olaraq ümumi qaydalarla gömrük rəsmiləşdirilməsindən keçirilir.

Azərbaycan Respublikası xarici dövlətlərlə azad ticarət haqqında sazişlərində malların idxalına gömrük idxal rüsumunun qarşılıqlı surətdə tətbiq edilməməsi nəzərdə tutulmuşdursa, onda mənşə ölkəsi həmin ölkələr olan mallara və mal qismində nəqliyyat vasitələrinə gömrük idxal rüsumları tətbiq edilmir.

Fiziki şəxslər tərəfindən ölkəmizə gətirilməsi və beynəlxalq poçt göndərişləri vasitəsilə alınması qadağan olunan mallar aşağıdakılardır:

1) yivli odlu silah növləri, döyüş sursatı (ov silahları üçün sursatlar istisna edilməklə) hərbi təyinatlı bütün əşyalar, partlayıcı maddələr, hərbi texnika;

2) radioaktiv maddələr;

3) narkotik və psixotrop maddələr, onlardan istifadə üçün ləvazimat;

4) əxlaq pozğunluğunu, zorakılığı, terrorizmi təbliğ və reklam edən edən materiallar;

5) narkotik, psixotrop, zəhərləyici, partlayıcı maddələrin hazırlanması texnologiyasına aid materiallar.

Azərbaycandan fiziki şəxslər tərəfindən aparılması və beynəlxalq poçt vasitəsi ilə göndərilməsi qadağan olunan mallar aşağıdakılardır:

1) aparılmasına və ya göndərilməsinə, gətirilməsinə və ya olunmasına AR Ekologiya və Təbii sərvətlər Nazirliyinin icarəsi olmayan zooloji kolleksiyalar, onların hissələri və ya ayrı-ayrı obyektləri;

2) qiymətli ağac cinsləri (qoz, şabalıd, cökə, palıd, fıstıq, dəmir ağacı);

3) yivli odlu silah növləri, döyüş sursatı (ov silahları üçün sursatlar istisna edilməklə), hərbi təyinatlı bütün əşyalar, partlayıcı maddələr, hərbi texnika;

4) radioaktiv maddələr;

5) narkotik və psixotrop maddələr, onlardan istifadə üçün ləvazimatı;

6) əxlaq pozğunluğunu, zorakılığı, terrorizmi təbliğ və reklam edən materiallar;

7) narkotik, psixotrop, zəhərləyici, partlayıcı maddələrin hazırlanması texnologiyasına aid materiallar;

8) xüsusi məxfi rabitə vasitələri, onların şifrləri və istismarı haqqında ədəbiyyat;

9) Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi və Daxili İşlər Nazirliyinin operativ istintaq fəaliyyəti üzrə informasiya sistemləri, sənədləri və arxivləri;

10) dövlət əhmiyyətli sənədlər, ixtiralar, layihələr;

11) xammal şəklində olan qiymətli metallar və qiymətli daşlar;

12) Azərbaycan Respublikasının Qırmızı Kitabına düşmüş nadir bitkilər, maral və cüyür buynuzları;

13) müvəqqəti sərgi, qastrol səfərləri, bərpa işləri, prezentasiya, beynəlxalq mədəniyyət tədbirlərinin keçirilməsi halları istisna olmaqla Azərbaycan Respublikasının milli mədəniyyət əmlakı Dövlət Siyahısına daxil olan milli mədəniyyət əmlakı olan obyektlər.

Malların Beynəlxalq Poçt

Göndərişləri (BPG) ilə daşınması

Azərbaycan vətəndaşlarının müəyyən qismi xaricə qazanc dalınca, oxumağa, qohumlarının yanına qonaq gedirlər. Bir qayda olaraq, onlar Azərbaycanda qalmış qohum-əqrəbalarına və ya tanışlarına, xüsusilə də bayram günlərində banderol, bağlama və s. göndərir. Bu sayaq göndərişlər Beynəlxalq Poçt Göndərişləri (BPG) sayılır və Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədini keçən digər mallar kimi gömrük qeydiyyatına və gömrük nəzarətinə alınmalıdırlar. Poçt rabitəsi xidmətindən istifadə ilə malların göndərilməsi xüsusiyyətlərindən asılı olaraq onların sənədləşməsi və vergi haqqının ödənilməsi qaydası ümumi qaydadan fərqlidir. BPG ilə malların daşınmasına beynəlxalq poçt mübadiləsi yerlərində yerləşmiş gömrük orqanları tərəfindən nəzarət edilir. Hazırda bu o deməkdir ki, BPG-nin gömrük sənədləşməsinə və nəzarətini gömrük orqanları həyata keçirir. BPG-də yük yerləri (palletlər, kisələr) beynəlxalq poçt mübadiləsi yerində gömrükçülərin yanında açılır və onlar BPG-nin gömrük dəyərini müəyyənləşdirərək üzərinə gömrük ödənişi hesablayırlar. Onlar eyni zamanda gömrük ödənişi məbləğinə TPO və poçt barətini də sənədləşdirirlər. Bundan sonra BPG və ona əlavə edilən sənədlər paketi, o cümlədən onun daxil olması haqqında bildiriş, alıcının, fəaliyyət regionunda olduğu poçt rabitəsi obyektinin ünvanına göndərilir. Bildirişdə ödəniş üçün tələb olunan gömrük ödənişi məbləği göstərilir.

Poçt fəaliyyəti regionunda olan alıcıya, BPG ünvanına gələn adı çəkilən bildirişi bilavasitə fiziki şəxsə göndərir. BPG-nin özünün verilməsi, alıcının bütün gömrük ödənişlərini yerinə yetirməsinə qədər həyata keçirilmir.

BPG-nin gömrük dəyəri, eləcə də onunla bağlı hesablanmış ödənişə məqbul məbləğ gömrükçülər tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, bağlamanın gömrük dəyəri göndərmə zamanı, malın bəyan olunmuş dəyərindən və göndərmə məbləğindən asılı olaraq formalaşacaq.

Xarici vətəndaşlar tərəfindən
malların daşınması

Söhbət xarici vətəndaşların kifayət qədər geniş kateqoriyasından gedir və onların siyahısına aşağıdakılar daxildir:

- 1) Azərbaycan Respublikasındakı xarici dövlətlərin diplomatik nümayəndəliklərinin başçıları;
- 2) Azərbaycan Respublikasındakı xarici dövlətlərin konsulluq nümayəndəliklərinin başçıları;
- 3) Diplomatik personalın üzvləri. Diplomatik münasibətlər haqqında 1961-ci il Vyana Konvensiyasına uyğun olaraq diplomatik personalın üzvləri dedikdə - xarici dövlətin nümayəndəliyi personalının elə üzvləri nəzərdə tutulur ki, onlar diplomatik rütbəyə malikdirlər (1961-ci il Vyana Konvensiyasının 1-ci maddəsi);
- 4) Konsulluq müəssisəsinin vəzifəli şəxsləri. Bu vəzifədə konsulluq funksiyalarını yerinə yetirmək tapşırığı almış istənilən bir şəxs, o cümlədən konsulluq müəssisəsinin başçısı həmin şəxslər sırasına aid edilə bilər (Konsulluq münasibətləri haqqında 1963-cü il Vyana konvensiyasının 1-ci maddəsi);
- 5) Xarici dövlətlərin diplomatik nümayəndəliklərin inzibati-texniki personalının əməkdaşları, yəni nümayəndəliyin inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən nümayəndəlik personalının üzvləri;
- 6) Konsulluq müəssisəsində inzibati və ya texniki vəzifə yerinə yetirən konsulluq xidmətçiləri adlandırılan şəxslər;
- 7) diplomatik nümayəndəliklərin və konsulluq müəssisələrinin bütün yuxarıda sadalanan işçilərinin ailə üzvləri;
- 8) xarici dövlətlərin nümayəndələri, parlament və hökumət nümayəndəliklərinin üzvləri, habelə qarşılıqlı razılaşma əsasında - dövlətlərarası danışıqlarda, beynəlxalq konfranslarda və müşavirələrdə iştirak etmək üçün və ya başqa rəsmi tapşırıqlarla Azərbaycan Respublikasına gələn xarici dövlətlərin nümayəndəliklərinin əməkdaşları. Qarşılıqlı razılaşma prinsipi ondan ibarətdir ki, Azərbaycan Respublikası, o dövlətlərin nümayəndələrinə gömrük imtiyazları göstərir ki, həmin dövlətlər Azərbaycan Respublikasının nümayəndələrinə bu sayaq imtiyazlar göstərmiş olsunlar (bir qayda olaraq, müvafiq beynəlxalq aktlar: qərarlar, sazişlər, müqavilələr və s. vardır). Göstərilən şəxsləri müşayiət eləyən ailə üzvlərinə də eyni imtiyazlar göstərilir.

Adları sadalanan şəxslərə göstərilən gömrük imtiyazlarının dərəcəsi və xarakteri imtiyazlıların özlərinin statusundan və Azərbaycan Respublikasının ərazisindən daşınanların xarakterindən asılı olaraq fərqlənir. Lakin ümumi qaydaya görə adları sadalanan şəxslərə göstərilən imtiyazların mahiyyətini qısaca olaraq belə izah etmək olar:

- a) diplomatik nümayəndəliklər və konsulluq müəssisələri işçilərinin daşdıqları və ya onların ünvanına daxil olan malların gömrük ödənişləri haqqında azad olması (saxlanılma üçün gömrük yığılı, nəzərdə tutulmayan yerlərdə və ya gömrük iş vaxtından kənarında malların gömrük sənədləşməsi və bu kimi xidmətlər istisna olmaqla);
- b) göstərilən kateqoriya mallar üçün sadələşdirilmiş bəyannamə qaydasına görə gömrük bəyannaməsi əvəzinə sərbəst formada tərtib olunmuş yazılı ərizədən istifadə edilir. Həmin ərizə iki nüsxədə tərtib edilir, diplomatik nümayəndəliyin və ya konsulluq müəssisəsinin möhürü ilə təsdiq edilir və müvafiq orqanın rəhbəri tərəfindən imzalanır.

Mallar və nəqliyyat vasitələri də güzəştli qaydada (yəni, gömrük ödənişlərinin yerinə yetirilməməsi və sadələşdirilmiş bəyannamə qaydasının tətbiqi) tərtib edilir:

- 1) diplomatik nümayəndəliklərdə və ya konsulluq müəssisələrində rəsmi istifadə üçün nəzərdə tutulanlar;
- 2) diplomatik nümayəndəliklərin və konsulluq müəssisələrinin başçıları və vəzifəli şəxslərinin, habelə onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinin şəxsi istifadəsi üçün nəzərdə tutulanlar. Azərbaycana mal idxal edilən hallarda ilkin tədarük üçün mallar da güzəşt kateqoriyasına daxil edilir;
- 3) diplomatik nümayəndəliklərin və konsulluq müəssisələrinin inzibati-texniki personalının əməkdaşlarının, habelə onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinin ilkin ehtiyat tədarükləri üçün nəzərdə tutulan mallar. Bu kateqoriya mallar üçün gömrük güzəştlərinin göstərilməsinin labüd şərtlərindən biri göstərilən şəxslərin Azərbaycan Respublikası ərazisində müvəqqəti (bir ildən az) yaşamalarıdır.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 1995.
2. "Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi" Bakı, 1997.
3. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi, B.: 2000.
4. "Gömrük tarifi haqqında" AR Qanunu. Bakı, 1995.
5. "Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinin tətbiqi haqqında" AR Prezidenti H. Ə. Əliyevin 1997-ci il 25 iyul tarixli 616 sayılı Fərmanı.
6. "Azərbaycan Respublikası Gömrük Komitəsinin strukturu və Əsasnaməsi"nin təsdiq edilməsi barədə AR Prezidenti H.Ə.Əliyevin 20 oktyabr 1998-ci il tarixli Fərmanı.
7. Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafına dövlət himayəsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının prezidenti Heydər Əliyevin 10 sentyabr 2002-ci il tarixli Fərmanı.
8. "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyevin 11 fevral 2004-cü il tarixli Fərmanı.
9. "Azərbaycan Respublikasında idxal-ixrac əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan gömrük yığımlarının miqdarı haqqında" AR Nazirlər Kabinetinin 22 dekabr 2003-cü il tarixli 161 sayılı qərarı
10. Əliyev A.Ə. Azərbaycanın xarici ticarət-iqtisadi əlaqəsi. Bakı - "Ozan", 2001.
11. Əliyev A.Ə., Nuriyev C.Q., Nuriyeva G.C. "İqtisadiyyat və hüquq" Ensiklopedik izahla lüğət. Bakı, "Qanun" - 2002.
12. K.Heydərov, C.Həsənov. Azərbaycan gömrük xidməti yeni dünya-təsərrüfat münasibətləri şəraitində. B.: Azər nəşr, 1998
13. Heydərov K.F. Gömrük işinin əsasları. Bakı, "Qanun"-2004.
14. Heydərov K.F., İbrahimov T.T. Gömrük işi-iqtisadi suverenlik və təhlükəsizlik. B.: 1999
15. Nuriyev C.Q. Gömrük hüququ. B.: 2002, ikinci nəşri - 2004.
16. Şəkəraliyev A.Ş., Nuriyev C.Q., Əliyev A.Ə. Gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi. B.: 2003, ikinci nəşri - 2004.
17. Nuriyev C.Q., Şəkəraliyev A.Ş., Əliyev A.Ə., Əhmədov S.T. Gömrük ekspertizası. B.: 2003.
18. Draqanov V.Q. Osnovi tamojennoqo dela. M.: Gkonomika. 1998.
19. Mejdunarodnaə Konventiə o Qarmonizirovanii sisteme opisaniə i kodirovanii tovarov: Slovarğ-spravoçnik. 1994.
20. Aliev A.A. Tamojennoe delo i razvitie mirovoy gkonomiki. B.: 2002
21. Şrepler X.A. Mejdunarodnie orqanizaüii: Spravoçnik. M.: Mejdunarodnie otnoşenie, 1995
22. Gkonomika vneşnix spravoçnik Rossii (Pod red.A.S. Bulatova: M.: BEK, 1995
23. Şmittqof K.M. Gksport: pravo i praktika mejdunarodnoqo torqovli. M.: Öridiçeskaə literatura, 1993
24. Şalaşov V.P., Şalaşova N.T. Novoe v valotnom requlirovanii i uçete valotnix operaüii. M., 1996
25. Xodov L.Q. Osnovi qosudarstvenno gkonomiçeskoqo politiki. M.: BEK, 1998
26. Xovard K., Juravleva Q. Prinüipi gkonomiki svobodnoqo rınoçnoqo sistemı. M.: Zlatoust, 1995
27. Fedorov M.V. Praktika vneşnegkonomiçeskoqo deätelğnosti. M.: RAİM, 1995
28. Fişer S., Dornbuş R., Şmalenzi R. Gkonomiks. M.: Delo, 1993
29. Tamojenny kodeks Rossiskoqo Federaüii ot 18.06.93
30. Teoriə, metodoloqiə i praktika tamojennoqo dela. Çastğ 1-2: M.: RTA, 1996
31. Predpriätia na vneşnix rınkax: Vneşnetorqovoe delo (Pod red. S.İ. Dolqova, İ.İ. Kretova. M.: BEK, 1998
32. Presnəkov V.E. Sovremennaə zarubejnaə praktika requlirovaniə vneşne torqovli: tamojennoe aspekt. M.: RTA, 1996
33. Presnəkov V. Tamojennaə politika Rossiə na sovremennom gtape. M.: RTA, 1996
34. Mejdunarodnie perevozka qruzov. M.: PRİOR, 1996
35. Svinukov V.Q. Tamojenno-tarifnoe requlirovanie vneşnegkonomiçeskoqo deätelğnosti. Uç. pos., Moskva, "Gkonomistm", - 2004.
36. Sobolevskaə S.Ə. Tamojennoe oformlenie. M., "Berator" - 2003.

Əlavələr

Əlavə 1

Azərbaycan Respublikası
Dövlət Gömrük Komitəsi

Nümunənin götürülmə
Aktı

“ _____ ” _____ 1999-cu il _____
(aktın tərtib olunduğu yer)

_____
(gömrük orqanı, onun vəzifəli şəxsinin soyadı, adı, atasının adı)
tərəfindən hal şahidlərinin:

1. _____
(soyadı, adı, atasının adı, ünvanı,
pasport və ya onu əvəz edən sənədin adı və nömrəsi)
2. _____
3. _____

İştirakı ilə Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinin 133-cü maddəsinə və ya _____ №-li
DÜİST-ə (SS, TŞ) uyğun olaraq _____

_____
tərəfindən
(göndərən ölkə və təşkilat)
_____
ünvanına
(alan ölkə və təşkilat)
_____
göndərilən (gedən);
(nəqliyyat v-nin adı və №-si)

1. Müəssisə (təşkilat) _____
(müəssisə və təşkilatın adı,

_____
mal sahibinin tam adı, onun hüquqi ünvanı)

1. Vətəndaş _____
(ünvanı, iş yeri, anadan olduğu yer və tarix,

_____
vətəndaşlığı, pasport və ya onu əvəz edən sənədin adı və nömrəsi

_____
soyadı, adı və atasının adı)

tərəfindən “ _____ ” _____ 2006-cı il tarixdə gömrük rəsmiləşdirilməsinə təqdim olunmuş _____

_____
(əl yükündə, baqajda, poçt göndərişlərində
_____
yerləşən

(malın adı)

ekspertiza məqsədi ilə nümunə götürülmüşdür.

Nümunələr _____ şəraitində
(tutqun, günəşli, təbii, süni işıqlanmada və s.)

_____
(elmi-texniki və texniki nəzarət vasitələrinin adı)
tətbiq olunmaqla götürülmüşdür.

Götürülmüş nümunələr _____
(iştirakçılar tərəfindən

_____
qablaşdırılmışdır.

imzalanmış etikətlə təchiz olunmuş qabın adı və növü)

Nümunələrin götürülməsində iştirak edən şəxslərə onların hüquq və vəzifələri, nümunənin götürülməsi faktını təsdiq edən öhdəlikləri aydınlaşdırılmışdır.

Bu akt üzrə aşağıdakı nümunələr götürülmüşdür:

Nümunənin götürülməsində iştirak edən şəxslərin irad və məlumatları

_____

(şəxsin adı, soyadı, atasının adı)

_____

(irad və məlumatların mahiyyəti)

_____

Akt oxunmuşdur. Düzgün yazıldığını imzalarımızla təsdiq edirik.

Hal şahidləri: 1. _____
(imza, soyadı, adı, atasının adı)

2. _____

Digər şəxslər: 1. _____
(imza, soyadı, adı, atasının adı)

2. _____

3. _____

Aktın surətini aldım: _____
(mal sahibinin soyadı, adı, atasının adı)

“ ___ ” _____ 2006-cı il

Akta əlavə olunur: 1. _____
2. _____
3. _____

Aktı tərtib etdi: _____
(gömrük orqanı)

_____

(gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin soyadı, adı, atasının adı)

Qeyd: _____

_____

Əlavə 2

Mallardan götürülmüş nümunələrin
təminatını təchiz olunan etiket forması

Forma № 2

Nümunə № _____

_____

(gömrük orqanının adı)

_____

(mal nümunələrinin növü və adı)

İmzalar _____
müəssisə, təşkilat, vətəndaş

Hal şahidləri 1. _____
2. _____

Mütəxəssislər: 1. _____
2. _____
3. _____

İnspektor: _____

M.Y. "___" _____ 2006-cı il

Qeyd: tərtib olunmuş etiket sayılı möhür ya da gömrük orqanlarından "zərflər üçün" ştamplı ilə mətnin üzərinə vurularaq təsdiq olunur. Bu forma nümunələrin götürülməsi və gömrük nəzarətinin aparılması zamanı tətbiq olunur.
Əlavə 3

1. Yoxlama tapşırığı

1. _____

gömrük orqanının adı

2. _____ Yoxlama tapşırığı

3. "_____ əməkdaşlarına"

Adı, soyadı

4. _____

malların (nəqliyyat vasitələrinin növü, adı, qeydiyyat nömrəsi)

_____

mal alanın / göndərənin (daşıyıcının adı, fiziki şəxsin adı, soyadı, atasının adı)

5. "N _____ sənədləri üzrə"

_____

yük gömrük bəyannaməsi, gömrük nəzarəti altında malların çatdırılması üzrə nəzarət (BYD kitabçası), mal müşayiət sənədləri

6. "_____ sayda _____ yer, _____ netto _____ brutto çəkisində"

7. "Çatdırılma yeri _____"

(idxalda - təyinat yeri, ixracda - təyinat ölkəsi)

yoxlama yeri _____

Mallara gömrük yoxlaması keçirildiyi yer (anbarın növü, anbarın adı, təsis olunmasına dair icazə sənədinin nömrəsi, həqiqi ünvanı və s.)

_____

8. "Yoxlama həcmi: [ ] -5%; [ ] -10%; [ ] -30%; [ ] -50%; [ ] -100%."

9. "Yoxlamanın növü _____"

10. "Yoxlama dərəcəsi

[ ] 1 - yük yerlərinin sayılması və çəkilməsi ilə keçirilən yoxlama

[ ] 2 - yük yerləri açılmadan (sökülmədən) keçirilən yoxlama

[ ] 3 - seçmə yolu ilə sökülmə (qismən sökülmə)

[ ] 4 - bütün yük yerlərinin açılması ilə (tam sökülmə)

[ ] 5 - yük yerlərində əşyaların sayılması ilə keçirilən yoxlama

[ ] 5,1 - seçmə yolu ilə

[ ] 5,2 - bütün yük yerlərində

[ ] 6 - ölçmə və malların xüsusiyyətinin müəyyən edilməsi yolu ilə keçirilən yoxlama

[ ] - 6,1 - prob və nümunələr götürülməsi ilə keçirilən yoxlama

[ ] - 7 digər üsullar tətbiq edilməklə"

11. Gömrük nəzarətinin texniki vasitələrindən istifadə etməklə

[ ] -1 rentgen qurğusu

[ ] -2 metal detektor (daşınan və stasionar)

[ ] -3 sənədlərin, qiymətli kağızların və valyutanın pul vahidlərinin eyniləşdirmə vasitələri

- 4 qiymətli metalların və qiymətli daşların eyniləşdirmə vasitələri
 -5 məsafədən müainə edən və narkotik vasitələri müainə edən vasitələr
 -6 dozimetrik nəzarət vasitələri
 -7 foto, audio, videoyazan və digər aparatlar
 -8 şuplar, nəzarət dəstləri, alətlər dəsti
 -9 Gömrük nəzarətinin texniki vasitələrindən istifadə etməməklə
12. “_____ sayda gömrük təminatı qoyulmuşdur.
 13. “_____” _____ 2006-cı il

---

14. “Yoxlama tapşırığının yazıldığı vaxt saat ___ dan
 Aktın alınma vaxtı saat ___ dəq. “_____” _____ 2006-cı il”.
 Əlavə 4

II. Gömrük yoxlama aktı

1. “_____”
 gömrük orqanının adı”
 2. “_____” Gömrük Yoxlama Aktı”
 3. “_____” yoxlama tapşırığı”
 4. “_____” yoxlamanın başlanılması vaxtı”
 5. “Bu akt _____
 _____ əməkdaşları tərəfindən
 _____ iştirakı ilə tərtib olunmuşdur ondan ötrə ki,” _____
 _____
 6. “Əsas yoxlama (məqsədli yoxlama) keçirilmişdir”
 7. “yük göndərən tərəfindən (nəqliyyat vasitəsilə) göndərilən bir partiya mallar _____
 _____”
 8. “Haradan _____ haraya”
 9. “_____” yük alanın ünvanına”
 10. “_____” sənədləri üzrə
 11. “_____” yoxlama yeri
 12. “_____” yerdən ibarət mal partiyası təqdim edilib”
 13. “Sənədlər üzrə brutto çəkisi _____ kq”
 14. Malların faktiki çəkisi Netto _____ kq., Brutto _____ kq aşağıdakı üsulla müəyyən edilmişdir.
 1. faktiki çəkilmə üsulu ilə;
 2. bir yerin orta çəkisinin çəkilmə yolu müəyyən edilməsi üsulu ilə _____
 3. hesablama üsulu ilə
 4. digərləri
 15. “_____” nəqliyyat vasitələri (konteynerlərin)”
 16. “_____” təminatı ilə gətirilən. _____ ədəd
 17. təminatları - pozulmayıb; - pozulub.
 18. _____
 _____
 19. İstismar olunmayıb. Yük yerləri bizim iştirakımızla qablaşdırılıb. Prob və nümunələr götürülüb.
 _____ aktına əsasən.
 20. “_____” üzrə gömrük qaydalarının pozulması əlamətləri müşahidə olunub”.
 21. “_____” sayda gömrük təminatı tətbiq olunub”.
 22. “_____” əməkdaşları

Adları, soyadları, imzaları, şəxsi nömrəli möhürlərinin nömrələri
 _____ iştirakı ilə”

Adları, soyadları, imzaları
 23. “Gömrük yoxlamasının başa çatdırılması _____

”
“_____/_____ vərəq”
24. “_____ gömrük yoxlaması aktına əlavə vərəq”
25. “Yoxlama nəticəsində aşağıdakılar müəyyən edilmişdir:”

---

26. “_____” 2006-cı il.
Əlavə 5
Gömrük möhürləri və plombları
ilə yüklərin daşınmasına
yol nəqliyyat vasitələrinin

Buraxılışı haqqında
Şəhadətnamə
Approval Certificate

Of a road vehicle for the transport
of goods Under Customs seal

Şəhadətnamənin N-si
Certificate N

1975-ci il 14 noyabr tarixli
BYD Konvensiyası
TIR Convention of
14 November 1975

Kimin tərəfindən verilmişdir
(Səlahiyyətli orqanın adı)
Issued by:
(Competent Authority)

Diqqət
Important Notice

1. Əgər Buraxılış haqqında şəhadətnaməni vermiş səlahiyyətli orqan lazım bilərsə, şəhadətnaməyə həmin orqan tərəfindən təsdiq edilmiş fotosəkillər və yaxud şəkillər əlavə olunur. Bu halda şəhadətnamənin 6-cı bəndində həmin orqan tərəfindən bu sənədlərin miqdarı göstərilir.

When the authority which has granted the approval deems it necessary, photographs or diagrams authenticated by the authority shall be attached to the approval certificate. The number of those documents shall then be inserted by the competent authority, under item № 6 of the certificate.

2. Bu şəhadətnamə yol nəqliyyat vasitəsində saxlanılmalıdır. Onun fotosurəti deyil, əsl saxlanılmalıdır. The certificate shall be kept on the road vehicle. This must be the original of the certificate, not, however, a photocopy.

3. Yol nəqliyyat vasitəsi onun qeydə alındığı ölkənin səlahiyyətli orqanı tərəfindən, qeydə alınmamış nəqliyyat vasitələri isə onun sahibinin, yaxud ondan istifadə edən yaşadığı ölkənin səlahiyyətli orqanı tərəfindən, hər iki ildən bir yoxlanılmaq və əgər lazım gələrsə, şəhadətnamənin etibarlıq müddətinin uzadılması üçün təqdim olunur.

Road vehicles shall be produced every two years, for the purposes of inspection and of renewal of approval where appropriate, to the competent authorities of the country in which the vehicle is registered or, in the case of unregistered vehicles, of the country in which the owner or user is resident.

4. Əgər yol nəqliyyat vasitəsi buraxılış üsulu ilə nəzərdə tutulan texniki tələblərə daha cavab vermirsə, bu zaman BYD kitabçasının tətbiqi ilə yüklərin daşınmasından ötrü həmin nəqliyyat vasitəsindən istifadə

etməyin mümkün olması üçün, o buraxılışa əsas verə bilən elə bir vəziyyətə gətirilməlidir ki, yenə də həmin texniki tələblərə cavab versin.

If a road vehicle no longer complies with the technical conditions prescribed for its approval, it shall, before it can be used for the transport of goods under cover of TIR Carnets, be restored to the condition which had justified its approval so as to comply again with the said technical conditions.

5. Əgər yol nəqliyyat vasitəsinin əsas xarakteristikaları dəyişilmişsə, onun buraxılışı qüvvədən düşmüş hesab olunur, ona görə də, BYD kitabçasının tətbiqi ilə yüklərin daşınmasından ötrü həmin nəqliyyat vasitəsindən istifadə etməyin mümkün olması üçün, o, səlahiyyətli orqan tərəfindən yenidən istismara buraxılmalıdır.

If the essential characteristics of a road vehicle are changed, the vehicle shall cease to be covered by the approval and shall be reapproved by the competent authority before it can be used for the transport of goods under cover of TIR Carnets.

Əlavə 7

Akt

_____ şəhəri “__” _____ 2006-cı il

Ünvan _____

1. _____ gömrükxanasının _____ yük şöbəsinin inspektoru _____ tərəfindən idxalçının səlahiyyətli nümayəndəsi _____ və anbar müdiri _____ iştirakı ilə tərtib olunur ondan ötrü ki, _____ daxil olmuş gömrük yükü

2. _____ nəqliyyat vasitələri _____ ƏYQ-ri üzrə (konosament)

3. Yüklərin haqqında məlumat

idxalçı _____ tərəfindən bəyannamələşdirilmə və buraxılış barədə məsələlər başa çatana qədər _____ müddətə anbar müdirinə _____ müvəqqəti saxlanca təhvil verilir.

4. İdxalçının məktubu _____

5. Anbar gömrükxana tərəfindən _____ sayılı plombla möhürlənmişdir.

Plombların sayı _____

Gömrük məəcəlləsinin müvafiq maddələrinin tələbi ilə tanış oldum, razıyam.

_____ Yük şöbəsinin inspektoru

İdxalçının səlahiyyətli nümayəndəsi _____

Anbar müdiri _____

Əlavə 10

Gömrük bəyannaməsi

1. Şəxs haqqında məlumat:

soyadı _____ adı _____ atasının adı _____
seriya № _____
daimi yaşadığı ölkə vətəndaşlığı _____ pasport _____
hansı ölkədən gəlib hansı ölkəyə gedir
(yola düşdüyü ölkə göstərilir) (təyinat ölkəsi göstərilir)

Mənimlə həddibuluğa

çatmamış uşaqlar var

hə yox

sayı _____

2. Baqaj haqqında məlumat

2.1. Əl yükü də daxil olmaqla

müştəriyə olunan baqaj hə yox

Yerlərin sayı _____

3. Mallar haqqında məlumat:

Mənim üstümdə və baqajımda bəyannaməyə mütləq daxil

edilməsi tələb olunan və sərəhəddən keçirilməsi müvafiq

səlahiyyətli orqanlar tərəfindən verilmiş icazə sənədləri hə yox

üzrə həyata keçirilən mallar var:

3.1. Hər növ və vəziyyətdə nəgd milli və başqa valyuta, valyuta sərəvətləri, qiymətli metallardan və qiymətli daşlardan hazırlanmış məmulatlar.

3.2. Hər növ silah, sursat, partlayıcı maddələr

hə yox

3.3. Narkotik və psixotrop maddələr

hə yox

3.4. Qədim əşyalar və sənət əsərləri

hə yox

3.5. Çap məhsulları və başqa informasiya daşıyıcıları

hə yox

3.6. Zəhərləyici və güclü təsirə malik maddələr və dərmanlar

hə yox

3.7. Radioaktiv maddələr

hə yox

3.8. Flora və fauna obyektləri, onların hissələri və onlardan alınan məhsullar

hə yox

3.9. Yüksək iezlikli radioelektron qurğular və rabitə vasitələri

hə yox

3.10. Gömrük ödənişləri tutulmalı olan mallar	hə	yox
3.11. Müvəqqəti aparılan (gətirilən) mallar	hə	yox
3.12. Nəqliyyat vasitələri	hə	yox

* Gömrük nəzarəti məqsədilə 3.2-3.12 bəndlərində göstərilən mallar mövcud olduqda, həmin mallar haqqında ətraflı məlumatın, bəyannamənin arxa tərəfinin 4-cü bəndində, göstərilməsi zəruridir.

4. Mallar haqqında məlumat:

4.1. 3.2. - 3.11 maddələrində göstərilən mallar haqqında məlumat

4.2. Nəqliyyat vasitəsi haqqında məlumat:

Bəyannamədə yanlış məlumat göstərməklə mövcud qanunvericiliyə uyğun məsuliyyət daşıyacağım mənə məlumdur

“ _____ ” _____ il Şəxsin imzası _____

Xidməti qeydlər: _____

_____
 _____
 _____
 _____

M.Y.

Azərbaycan Respublikası
 Nazirlər Kabinetinin Qərarı

Qərar № 80

Bakı şəhəri, 12 aprel 2001-ci il
 Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal Əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında
 Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı

“Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2000-ci il 28 noyabr tarixli, 422 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”, “Azərbaycan Respublikasından ixrac zamanı ixrac gömrük rüsumuna cəlb olunan malların siyahısı və ixrac rüsumlarının dərəcələri” və “Gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan gömrük yığımlarının miqdarı” təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qüvvədən düşmüş bəzi qərarlarının Siyahısı təsdiq edilsin (əlavə olunur).

3. Bu qərar 2001-ci il aprelin 16-dan qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının
 Baş naziri A.Rasizadə
 Azərbaycan Respublikası Nazirlər
 Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli,

80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir
Azərbaycan Respublikasından ixrac
zamanı ixrac gömrük rüsumuna cəlb olunan malların siyahısı və ixrac rüsumlarının
dərcələri

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli,
80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir
Gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan gömrük yığımlarının miqdarı

1. Mal qismində Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən nəqliyyat vasitələri də daxil olmaqla malların, o cümlədən müayinə olunmayan baqajda, beynəlxalq poçt göndərişlərində keçirilən istehsal və kommersiya məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların və yüklərin (dəyəri 100 ABŞ dollarından az olduqda 10 ABŞ dollarından az olmayaraq), nəqliyyat vasitələrinin, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Milli Bankın tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisindən kənar sifariş verilməklə (hazırlanmasına, gətirilməsinə, sığortalanmasına və s. çəkilən xərclər nəzərə alınmaqla) gətirilən milli valyutanın gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük dəyərinin, xarici milli valyutanın gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük dəyərinin xarici valyuta sərəvətlərinin isə nominal dəyərinin 0,15 faizi miqdarında, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkəti ilə xarici neft şirkətləri arasında hasilatın pay bölgüsü haqqında sazişlərə əsasən Azərbaycan Respublikasının payına düşən mənfəət karbohidrogenlərinin neft kəməri vasitəsi ilə ixracı, habelə dövlət zəmanəti kreditləri hesabına alınmış uçuş aparatlarının, eləcə də pasport və şəxsiyyət vəsiqələri blanklarının idxalı üzrə bir yük gömrük bəyannaməsi üçün malın dəyərindən asılı olmayaraq 275 ABŞ dolları miqdarında Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı tərəfindən müəyyən edilən məzənnəyə görə manatla gömrük yığımları alınır.

2. Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən qrant haqqında müqaviləyə (qərara) əsasən qrant kimi alınan maddi yardım, humanitar və texniki yardım məqsədi ilə, habelə Azərbaycan Respublikasının ərazisində yerləşən diplomatik nümayəndəliklərin rəsmi istifadəsi və onların heyət üzvlərinin şəxsi istifadəsi üçün keçirilən mallar və nəqliyyat vasitələri, elektrik enerjisinin qarşılıqlı ötürülməsi üzrə gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları alınır.

3. Gömrük Yük Bəyannaməsinin hər bir əlavə vərəqi üçün sövdələşmə xarakterindən asılı olmayaraq 5 ABŞ dolları məbləğində Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı tərəfindən müəyyən edilən məzənnəyə görə manatla ödənc alınır.

4. Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən tranzit gömrük rejimi altında keçirilən malların gömrük rəsmiləşdirilməsinə 30 ABŞ dolları, hər əlavə Tranzit Yük Bəyannamələri üçün 10 ABŞ dolları miqdarında Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı tərəfindən müəyyən edilən məzənnəyə görə manatla gömrük yığımları alınır.

5. Fiziki şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisinə gətirilən (o cümlədən müvəqqəti gətirilən) nəqliyyat vasitələrinin qeydə alınması üçün vəsiqə verilməsinə görə:

yük və minik avtomobilləri, mikroavtobus və avtobuslar üçün 20 ABŞ dolları;

digər nəqliyyat vasitələri üçün 15 ABŞ dolları məbləğində Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı tərəfindən müəyyən edilən məzənnəyə uyğun olaraq manatla ödənc alınır.

6. Malların və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının iş vaxtından kənar vaxtda və müəyyən edilmiş yerdən kənar rəsmiləşdirilməsinə görə gömrük yığımları ikiqat miqdarda alınır.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli,
80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin qüvvədən düşmüş
bəzi qərarlarının siyahısı

1. "Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri haqqında" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1998-ci il 22 aprel tarixli, 91 nömrəli qərarının 1-ci, 3-cü, 5-ci və 7-10-cu bəndləri, 4-cü bəndinin 4.1-4.2-ci yarım bəndləri;

2. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1998-ci il 22 aprel tarixli, 91 nömrəli qərarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1999-cu il 27 fevral tarixli, 25 nömrəli qərarının 1-ci bəndinin 2-ci, 4-6-cı, 9-10-cu və 12-18-ci abzasları;

3. “Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin bəzi qərarlarına dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 25 may tarixli, 94 nömrəli qərarının 2-ci bəndinin 3.4-cü abzasları;

4. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1998-ci il 22 aprel tarixli, 91 nömrəli qərarına əlavələr edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 6 iyul tarixli, 112 nömrəli qərarı;

5. “Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin bəzi qərarlarına əlavələr edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 15 avqust tarixli, 138 nömrəli qərarının 1-ci bəndi;

6. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1998-ci il 22 aprel tarixli, 91 nömrəli qərarına əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 7 sentyabr tarixli, 164 nömrəli qərarı;

7. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1998-ci il 22 aprel tarixli, 91 nömrəli qərarına əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 25 sentyabr tarixli, 173 nömrəli qərarı;

8. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1998-ci il 22 aprel tarixli, 91 nömrəli qərarına əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 26 sentyabr tarixli, 174 nömrəli qərarı;

9. “Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin bəzi qərarlarına əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 26 oktyabr tarixli, 195 nömrəli qərarının 1-ci bəndi;

10. “Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin bəzi qərarlarına əlavələr edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 7 mart tarixli, 62 nömrəli qərarının 1-ci bəndi.

Qərar № 137

Bakı şəhəri, 13 avqust 2001-ci il

“Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal Əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında”

Azərbaycan Respublikası Nazirlər

Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli

80 nömrəli Qərarına dəyişiklik edilməsi

barədə

“Kütləvi informasiya vasitələrinə dövlət qayğısının artırılması haqqında” Azərbaycan Respublikası prezidentinin 2001-ci il 20 iyul tarixli 542 nömrəli Fərmanının icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə 48-ci mal qrupunda 1-ci sütundakı “480100” mal mövqeyinə və onun 2-ci sütundakı “Qəzet kağızı rulonlarda və vərəqlərdə” adına aid olan “480100100” və “480100900” mal yarımmövqələri üzrə 4-cü sütunda göstərilmiş “5” tarif dərəcəsi “0,5” tarif dərəcəsi ilə əvəz edilsin.

2. Bu Qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının

Baş naziri A. Rəsizadə

Qərar № 15

Bakı şəhəri, 30 sentyabr 2002-ci il
“Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal Əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında”
Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli
80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş
“Azərbaycan Respublikasının Ərazisinə
gətirilən mallar üzrə gömrük idxal
rüsumlarının dərəcələri”ndə dəyişikliklər
edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikasında idxal əməliyyatlarının gömrük-tarif mexanizmi vasitəsilə tənzimlənməsi, “Gömrük tarifi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müddəalarına uyğun olaraq gömrük tariflərinin tətbiqi mexanizminin daha da təkmilləşdirilməsi yolu ilə xarici iqtisadi əlaqələrin səmərəliliyinin artırılması, sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə bəzi mallar üzrə spesifik gömrük idxal rüsum dərəcələri advalor gömrük idxal rüsum dərəcələri ilə əvəz edilsin (malların siyahısı əlavə olunur).

2. Bu qərar 2002-ci il oktyabrın 1-dən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının
Baş naziri A. Rəsizadə

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2002-ci il 30 sentyabr tarixli
151 nömrəli qərarına əlavə
Spesifik gömrük idxal rüsum dərəcələri
advalor gömrük idxal rüsum dərəcələri ilə əvəz edilən bəzi malların Siyahısı

Qərar № 164

Bakı şəhəri, 28 oktyabr 2002-ci il
Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin bəzi qərarlarına əlavə və
dəyişiklik edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikasında daxili bazarın şampan şərəbləri məhsullarına olan tələbatını tam ödəmək, şampan şərəbləri məhsulları istehsalını inkişaf etdirmək və bu növ məhsulların istehsalı üçün istifadə olunan şampan materiallarının respublikaya xarici ölkələrdən gətirildiyini nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən aksiz vergisinə cəlb olunan malların aksiz dərəcələrinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 19 yanvar tarixli 20 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən aksizli malların aksiz dərəcələri”nin 1-ci sütununda “220300” mal mövqeyindən və 2-ci sütununda 1 ölçü vahidi üçün onun aksiz dərəcəsi sənəddən sonra müvafiq olaraq “220430100” və “1 litr üçün 0,05 ABŞ dolları” rəqəm və sözləri əlavə edilsin.

2. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımaların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə 22-ci mal qrupunda “220430100” mal mövqeyinin “15” tarif dərəcəsi “0,5” tarif dərəcəsi ilə əvəz edilsin.

3. Bu qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının
Baş naziri A.Rasizadə
Qərar № 32

Bakı şəhəri, 26 fevral 2003-cü il
Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin bəzi qərarlarına əlavə
və dəyişiklik edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin Maliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi və Dövlət Gömrük Komitəsi ilə razılaşdırılmış təklifini nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilən, əlavə dəyər vergisindən azad olunan malların siyahısı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 13 iyul tarixli 124 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilən, əlavə dəyər vergisindən azad olunan malların siyahısı”nda 1-ci sütunda “490700300-490700990” mal mövqələrindən sonra “Qrup 50” mal qrupu və “500100000” mal mövqeyi, 2-ci sütunda həmin mal mövqələrinin adlarından sonra “Barama qurdunun baraması, yumaq üçün yararlı” sözləri əlavə edilsin.

2. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımaların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə 50-ci mal qrupunda “500100000” mal mövqeyi üzrə “15” tarif dərəcəsi “0” tarif dərəcəsi ilə əvəz edilsin.

3. Bu Qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının
Baş naziri A.Rasizadə
Qərar № 55

Bakı şəhəri, 22 aprel 2003-cü il
“Azərbaycan Respublikasında
ixrac-idxal əməliyyatları üzrə
gömrük rüsumlarının dərəcələri,
gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə
alınan yığımaların miqdarı haqqında”
Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli
80 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş
“Azərbaycan Respublikasının Ərazisinə
gətirilən mallar üzrə gömrük idxal
rüsumlarının dərəcələri”ndə
dəyişikliklər edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikasında idxal əməliyyatlarının gömrük-tarif mexanizmi vasitəsilə tənzimlənməsi, “Gömrük tarifi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müddəalarına uyğun olaraq gömrük tariflərinin tətbiqi mexanizminin daha da təkmilləşdirilməsi yolu ilə xarici iqtisadi əlaqələrin səmərəliliyinin artırılması, sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımaların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən

mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə bəzi mallar üzrə spesifik gömrük idxal rüsum dərəcələri advalor gömrük idxal rüsum dərəcələri ilə əvəz edilsin (malların siyahısı əlavə olunur).

2. Bu Qərar 2003-cü il aprelin 1-dən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının
Baş naziri A.Rasizadə

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2003-cü il 22 aprel tarixli
55 nömrəli Qərarına əlavə

Spesifik gömrük idxal rüsum dərəcələri
advalor gömrük idxal rüsum dərəcələri ilə əvəz edilən bəzi malların Siyahısı

Qərar № 129

Bakı şəhəri, 3 oktyabr 2003-cü il

“Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər

Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli

80 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş

“Azərbaycan Respublikasının Ərazisinə

gətirilən mallar üzrə gömrük idxal

rüsumlarının dərəcələri”ndə

dəyişikliklər edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikasında idxal əməliyyatlarının gömrük-tarif mexanizmi vasitəsilə tənzimlənməsi, “Gömrük tarifi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müddəalarına uyğun olaraq gömrük tariflərinin tətbiqi mexanizminin daha da təkmilləşdirilməsi yolu ilə xarici iqtisadi əlaqələrin səmərəliliyinin artırılması, sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi məsqədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə bəzi mallar üzrə spesifik gömrük idxal rüsum dərəcələri advalor gömrük idxal rüsum dərəcələri ilə əvəz edilsin (malların siyahısı əlavə olunur).

2. Bu Qərar 2003-cü il oktyabrın 1-dən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin
birinci müavini A.Rasizadə

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2003-cü il 3 oktyabr tarixli
129 nömrəli Qərarına əlavə

Spesifik gömrük idxal rüsum dərəcələri

advalor gömrük idxal rüsum dərəcələri ilə əvəz edilən bəzi malların Siyahısı

Nazirlər Kabineti Aparatının
rəhbəri A.Hacıyev

Qərar № 161

Bakı şəhəri, 22 dekabr 2003-cü il

“Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal Əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarına dəyişiklik edilməsi barədə

“Malların Təsviri və Kodlaşdırılması üzrə Harmonikləşdirilmiş Sistem haqqında” Beynəlxalq Konvensiyaya və göstərilən Konvensiyaya Düzəliş Protokoluna qoşulmaq barədə” Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən xarici iqtisadi fəaliyyətin mallar nomenklaturu üzrə kodların Beynəlxalq Harmonik Sistemin yeni variantına uyğunlaşdırılması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarına dəyişiklik edilərək, həmin qərarla təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri” yeni mətnə təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. Müəyyən edilsin ki, “Malların Təsviri və Kodlaşdırılması üzrə Harmonik Sistem”də aparılan dəyişikliklərlə əlaqədar müvafiq tədbirlərin görülməsini və bu barədə rəsmi məlumatların dərc edilməsini Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinin müddəalarına uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi həyata keçirir.

3. Bu qərar 2004-cü il yanvarın 1-dən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının
baş naziri A. Rəsizadə

Qərar № 34

Bakı şəhəri, 20 mart 2004-cü il

“Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal Əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarının əlavəsi olan Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 22 dekabr tarixli 161 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş mətnə” Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərcələri”ndə dəyişikliklər edilməsi barədə

Əhalinin ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsinin, taxıl bazarının dövlət tənzimlənməsinin və qiymət tarazlığının qorunub saxlanılmasının zəruriliyi barədə Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin Maliyyə Nazirliyi və Dövlət Gömrük Komitəsi ilə razılaşdırılmış təklifinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarının əlavəsi olan Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 22 dekabr tarixli 161 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş mətnə “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə

gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə 10-cu mal qrupunda “1001 10 000 0”, “1001 90 100 0” “1001 90 910 0” və “1001 90 990 0” mal mövqeləri üzrə “5” tarif dərəcəsi “0” tarif dərəcəsi ilə əvəz edilsin.

2. Bu qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının
Baş naziri A.Rasizadə

Qərar № 58

Bakı şəhəri, 20 aprel 2004-cü il

“Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal Əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə dəyişikliklər edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikasında idxal əməliyyatlarının gömrük-tarif mexanizmi vasitəsilə tənzimlənməsi, “Gömrük tarifi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun müddəalarına uyğun olaraq gömrük tariflərinin tətbiqi mexanizminin daha da təkmilləşdirilməsi yolu ilə xarici iqtisadi əlaqələrin səmərəliliyinin artırılması, sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə bəzi mallar üzrə spesifik gömrük idxal rüsum dərəcələri advalor gömrük idxal rüsum dərəcələri ilə əvəz edilsin (malların siyahısı əlavə olunur).

2. Bu qərar 2004-cü il aprelin 1-dən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının
Baş naziri A.Rasizadə

Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2004-cü il 20 aprel tarixli
58 nömrəli qərarına əlavə

Spesifik gömrük idxal rüsum dərəcələri
advalor gömrük idxal rüsum dərəcələri ilə əvəz edilən bəzi malların Siyahısı

Qərar № 73

Bakı şəhəri, 24 may 2004-cü il
Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin bəzi qərarlarına əlavə
və dəyişikliklər edilməsi haqqında

“Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında” 2003-cü il 24 noyabr tarixli 4 nömrəli və “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının (2004-2008-ci illər) təsdiq edilməsi haqqında” 2004-cü il 11 fevral tarixli 24 nömrəli Azərbaycan Respublikası prezidentinin fərmanlarına uyğun olaraq, qeyri-neft sektorunun sürətli inkişafını və Azərbaycanın kənd təsərrüfatında ənənəvi sahələrdən biri olan baramaçılığın inkişafının prioritetliyini təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 13 iyul tarixli 124 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilən, əlavə dəyər vergisindən azad olunan malların siyahısı”nda 05-ci mal qrupunda 1-ci sütunda “051199500” mal mövqeyindən və 2-ci sütunda onun adından sonra müvafiq olaraq “0511998010” mal mövqeyi və “barama qurdunun toxumu” sözləri əlavə edilsin.

2. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarına əlavə olunmuş, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 22 dekabr tarixli 161 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə 05-ci mal qrupunda “0511998010” mal mövqeyi üzrə “15” tarif dərəcəsi “0” tarif dərəcəsi ilə əvəz edilsin.

3. Bu qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının
baş naziri A. Rəsizadə

Qərar № 74

Bakı şəhəri, 24 may 2004-cü il
Azərbaycan Respublikası Nazirlər
Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli
80 nömrəli qərarına əlavə edilmiş, 2003-cü il 22 dekabr tarixli 161 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə dəyişikliklər edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası prezidentinin “Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında” 2003-cü il 24 noyabr tarixli 4 nömrəli və “Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının (2004-2008-ci illər) təsdiq edilməsi haqqında” 2004-cü il 11 fevral tarixli 24 nömrəli fərmanlarına uyğun olaraq, qeyri-neft sektorunun sürətli inkişafını və Azərbaycanın kənd təsərrüfatında ənənəvi sahələrdən biri olan üzümçülüyn inkişafının prioritetliyini təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarına əlavə edilmiş, 2003-cü il 22 dekabr tarixli 161 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə 06-cı mal qrupunda “0602101000” və “0602201000” mal mövqeləri üzrə “15” tarif dərəcəsi “0” tarif dərəcəsi ilə əvəz edilsin.

2. Bu qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının
baş naziri A. Rəsizadə
Qərar № 125

Bakı şəhəri, 10 sentyabr 2004-cü il
Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal Əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 2 aprel tarixli 80 nömrəli qərarına əlavə olunmuş Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 22 dekabr tarixli 161 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə dəyişiklik edilməsi barədə

Ölkədə baramaçılıq inkişaf etdirmək və tut ipək qurdlarının lazımı həcmdə yem bazası ilə təmin edilməsi zəruriliyi barədə Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin aidiyyəti təşkilatlarla razılaşdırılmış təklifini nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

1. “Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri, gömrük rəsmiləşdirilməsinə görə alınan yığımların miqdarı haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2001-ci il 12 aprel tarixli 80 nömrəli qərarına əlavə olunmuş Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 22 dekabr tarixli 161 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş mətndə “Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən mallar üzrə gömrük idxal rüsumlarının dərəcələri”ndə 06-cı mal qrupunda “0602 20 900 0” mal mövqeyi üzrə “15” tarif dərəcəsi “0” tarif dərəcəsi ilə əvəz edilsin.

2. Bu qərar imzalandığı gündən qüvvəyə minir və bir il müddətində qüvvədədir.

Azərbaycan Respublikasının
Baş naziri A. Rəsizadə

Qərar № 91

Bakı şəhəri, 22 aprel 1998-ci il
Azərbaycan Respublikasında ixrac-idxal Əməliyyatları üzrə gömrük rüsumlarının dərəcələri haqqında

“Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik
Toplusu”nda dərc olunmuşdur
(30 aprel 1998-ci il, № 4, maddə 299)

5 avqust 1998-ci il tarixli, 167 nömrəli; 30 oktyabr 1998-ci il tarixli 218 nömrəli; 27 fevral 1999-cu il tarixli, 25 nömrəli; 25 may 2000-ci il tarixli, 94 nömrəli; 6 iyul 2000-ci il tarixli, 112 nömrəli; 15 avqust 2000-ci il tarixi, 138 nömrəli; 7 sentyabr 2000-ci il tarixli, 164 nömrəli; 25 sentyabr 2000-ci il tarixli, 173 nömrəli; 26 sentyabr 2000-ci il tarixli, 174 nömrəli; 26 oktyabr 2000-ci il tarixli, 195 nömrəli; 7 mart 2001-ci il tarixli, 62 nömrəli; 12 aprel 2001-ci il tarixli, 80 nömrəli; 13 avqust 2001-ci il tarixli, 138 nömrəli; 15 aprel 2002-ci il tarixli, 65 nömrəli; 27 aprel 2002-ci il tarixli, 71 nömrəli; 31 yanvar 2005-ci il tarixli, 12 nömrəli; 1 fevral 2006-cı il tarixli, 31 nömrəli qərarlara əsasən dəyişikliklər və əlavələrlə

Azərbaycan Respublikasının “Gömrük Məcəlləsi”nə və “Gömrük Tarifi haqqında” Qanununa uyğun olaraq gömrük tarifləri mexanizminin daha da təkmilləşdirilməsi yolu ilə xarici iqtisadi əlaqələrin səmərəliliyinin artırılması, sahibkarlıq fəaliyyətinin, ölkədə rəqabətədavamlı məhsulların istehsalının inkişafı üçün lazımı şəraitin yaradılması və daxili bazarın qorunması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərara alır:

2. Azərbaycan Respublikasının xarici iqtisadi fəaliyyətinin əmtəə nomenklaturası malların beynəlxalq təcrübədə qəbul olunmuş təsnifat sistemində uyğun olaraq aparılsın.

4. Müəyyən edilsin ki, Azərbaycan Respublikasının “Gömrük Tarifi haqqında” Qanununun 33-cü maddəsinə uyğun olaraq aşağıdakılar gömrük idxal rüsumuna cəlb olunur:

4.3. Beynəlxalq təşkilatların, xarici dövlətlərin hökumətlərinin, habelə dövlətlərarası və hökumətlərarası sazişlərə əsasən xarici hüquqi və fiziki şəxslərin ayırdıqları əvəzsiz maliyyə və texniki yardımları, qrantları, kreditlər və borclar, həmçinin bu kreditlər və borclar hesabına həyata keçirilən layihələrdə Azərbaycan tərəfinin payı hesabına idxal olunan mallar;

4.4. təmənnasız paylanması üçün humanitar yardım kimi fiziki şəxslər tərəfindən gətirilən mallar;

4.5. f6vq6lad6 halların qarşısının alınması v6 bu halların n6tic6l6rinin aradan qaldırılması m6qs6dil6 madi-texniki t6chizat sisteminin yaradılması, seysmik-muřahid6 m6nt6q6l6rinin v6 q6za-xilas6tm6 d6st6l6rinin yerl6řdiril6c6yi bazarların t6řkili v6 onların f6aliyy6ti u66n Az6rbaycan Respublikasının F6vq6lad6 Hallar 6zr6 D6vl6t Komissiyasının t6sdiq6dici s6n6di 6sasında idxal olunan x6susı texniki vasit6l6r, avadanlıqlar, cihazlar, al6tl6r, komplektl6řdirici m6m6latlar, ehtiyat hiss6l6ri, l6vazimatlar v6 materiallar.

4.6. Az6rbaycan Respublikasına, o c6ml6d6n onu t6msil ed6n h6quqi ř6xsl6r6 neft-qaz ehtiyatlarının k6řfiyyatı, iřl6nm6si v6 hasilatın pay b6lg6s6, ixrac boru k6m6rl6ri haqqında v6 bu q6bild6n olan dig6r saziřl6r6 uyğun olaraq verilm6si n6z6rd6 tutulan 6sas fondların, dařınan 6mlakın v6 dig6r aktivl6rin Az6rbaycan Respublikası D6vl6t Neft Fonduna h6r hansı ř6kild6 t6qdim edilm6si 6zr6 6m6liyyatlar.

4.7. Az6rbaycan Respublikası v6t6ndařlarını pasportları v6 ř6xsiy6t v6siq6l6ri blanklar, onların f6rdil6řdirilm6si, "Giriř-Çıxıř" avtomatlařdırılmıř m6lumat-axtarıř sisteminin yaradılması v6 t6tbiqi, 6l-barmaq izl6rinin, g6ll6 v6 gilizl6r 6z6rind6ki izl6rin m6u6y6n edilm6si u66n g6tiril6n avadanlıqlar, m6m6latlar, l6vazimatlar v6 materiallar.

4.8. lizinq m6qavil6sinin obyektı olan qanuvericilikl6 m6u6y6nl6řdirilmıř t6snifat 6zr6 6sas v6sait6 aid, idxal g6mr6k r6sumundan azad olunan dařınar 6řyaların xarici f6aliy6tin 6mt66 nomentklatura 6zr6 siyahısı t6sdiq6 edilsin (6lav6 olunur).

6. M6u6y6n edilsin ki, d6vl6tl6rin, h6kum6tl6rin v6 beyn6lxalq t6řkilatların, h6quqi v6 fiziki ř6xsl6rin x6tti il6 t6m6nnasız paylanılması u66n humanitar yardım kimi g6tiril6n malların g6mr6k r6smil6řdirilm6sind6, h6min malları g6tir6n humanitar t6řkilatlar Az6rbaycan Respublikası 6razisind6 m6vcud qaydada qeydiyyatdan ke6m6si bar6d6 s6n6di, dig6r h6quqi v6 fiziki ř6xsl6r is6 Beyn6lxalq Humanitar Yardım 6zr6 Respublika Komissiyasının razılıđını g6mr6k orqanlarına t6qdim etm6lidirl6r.

11. Az6rbaycan Respublikası Nazirl6r Kabinetinin 1997-ci il 16 iyun tarixli 62 n6mr6li q6rarı, h6min q6rarın 9-cu b6ndi istisna olmaqla v6 1997-ci il 15 iyul tarixli 79 n6mr6li q6rarı, "Az6rbaycan Respublikası Nazirl6r Kabinetinin b6zi q6rarlarına 6lav6l6r v6 6dyiřiklikl6r edilm6si bar6d6" 1998-ci il 5 avqust tarixli 167 n6mr6li q6rarının 1-ci b6ndinin 5-ci v6 6-cı abzasları v6 "Az6rbaycan Respublikası Nazirl6r Kabinetinin b6zi q6rarlarına 6lav6l6r v6 d6yiřiklikl6r edilm6si bar6d6" 1998-ci il 30 oktyabr tarixli 218 n6mr6li q6rarının 1-ci b6ndinin Az6rbaycan Respublikası Nazirl6r Kabinetinin 1998-ci il 22 aprel tarixli 91 n6mr6li q6rarına aid olan hiss6l6ri q6vv6sini itirmıř hesab edilsin.

12. Bu Q6rar imzalandıđı g6nd6n q6vv6y6 minir.

Az6rbaycan Respublikasının
Bař naziri A.Rasizad6